

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL SCIENCE
COLLEGE, VIDYANAGAR, BHOSARE**
Department of Geography

Field Project Report

Year-2022-23

Department of Geography conducts so many Programmes such as, Guest lectures, Seminars, Conferences and study tour for the students to enrich their subject knowledge, improve their stage daring and to mold their career for bright future. As well as department tries to create awareness among the students about social values and their responsibilities to protect environment. Because of that department of geography distribute the project work among the students.

Thus, in 28 February, 2023 Department has allocated project work among the student of B.A.III. and actual field survey was carried out at 18 May 2023. So many project topics have been suggested by Solapur University Solapur these topics are related to present social issues and Natural hazards and local issues or problems but ultimate right has been given to students to choose their topic as per their interest, comfort and Convenient. The title of the Project work was 'The Population study of Akulgoan of Madha tahsil, Dist-Solapur' 'माढा तालक्यातील अकुलगावच्या लोकसंखेचा अभ्यास' Ample information has been given in classroom while teaching about Regarding Project work, Department had provided project related e-Contents, books and Magazines from college Library.

28 students have completed their projects work. The topics was related to Geographical scenario of village or town in which students are living,

A) Objectives of project work: -

1. Introduce the Geographical Research Techniques for the students
2. Promote the students to research in Geographical and Social issues of their surrounding Area
3. Promote the awareness among the students about environmental, Physical and social issues by authentic sources.

4. Create awareness among the students about importance of protection and conservation of the Natural Resources.
5. Increase the Observation, Description and interpretation capacity of the students.
6. Feed the curiosity about local issues among students and the society.
7. To prepare the students to handle the surveying equipment.

B] Nature of the Research:-

Students have freedom to select the research topic as per their Convenience and interest. In Geographical Project Work includes Observation, Field work, Interpretation, Narration, and Description these research tools can be used by students. Observation, interview and questionnaire tools are used to collect data.

These project work have been checked and evaluated by Dr. Nagare V.B. Asst. Professor of the Department of Geography and examine by P.S.A.H Solapur university Examiner.

C] Outcome of project work: -

1. Students have become well aware about different research techniques in Geography
2. Students have become able to demarcate the Geographical and Social issues of their surrounding Area
3. Students knew to find out the major environmental problem.
4. Students aware about importance of protection and conservation of the Natural Resources.
5. From this project students become able to find out their hidden quality.
6. Students developed their quality about how to do field survey.
7. The students took the knowledge to handle the Geographical surveying equipment.
8. Students taught to draw Maps and Charts with the help of Computers.


Head. Department of Geography


I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Photo gallery of Field Project



Survey at Akulgoan Village Groupe - 1



Survey at Akulgoan Village Groupe - 2


Head. Department of Geography


I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL SCIENCE COLLEGE
VIDYANAGAR, BHOSARE (KURDUWADI)
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

Project Title 'The Population study of Akulgoan of Madha tahsil, Dist-Solapur'

'माढा तालक्यातील अकुलगावच्या लोकसंखेचा अभ्यास'

PROJECT WORK COMPLETED STUDENTS LIST

Class - B.A. - III Geography

Academic Year - 2022-23

SR. NO.	ROLL NO.	CONTACT NO	NAME OF THE STUDENTS
1	5709	8554832010	NALAWADE MAHESH MOHAN
2	5710	7499754329	GHUGE DIPAK RAJESH
3	5711	9112864055	LOKARE MAHESH AJINATH
4	5721	9359097327	KALE SHANMBHU DATTATRAY
5	5722	9421389296	BAGAL ABHIJEET JOTIRAM
6	5714	7666005178	KUMBHAR VIVEK SAMADHAN
7	5715	8407975544	LENGARE VISHAL SANDIPAN
8	5713	7517025685	SATAV GORAKHNATH BABAN
9	5733	9921573969	KANADE VISHAL GAJANAN
10	5777	9373616901	GHADAGE SANKALP DHANAJI
11	5740	9321527163	LOKARE PRITI SHAHAJI
12	5739	9403724954	KALE GAYATRI SUGRIV
13	5751	7875105313	GORE AVDHUT SANTOSH
14	5750	9022761448	TARANGE SHASHIKANT AABAJI
15	5753	9373297591	GORE ATUL NAGNATH
16	5752	7620469034	LAD ROHIT SANTOSH
17	5758	9730845333	SHINDE AKSHAY VITTHAL
18	5757	8766573361	BHAGWAT SAGAR SANDIPAN
19	5759	9172644253	GODAGE SAURABH PARMESHWAR
20	5760	7666457614	BHOSALE AKASH JAGANNATH
21	5775	7517338042	SHINDE ANKUSH GOVIND
22	5761	8007034587	AWACHAR NAGESH DATTU
23	5778	9359491690	DHAVAL ANIRUDDHA AJITKUMAR
24	5765	7264882689	KAMBALE DASHRATH BAHURAO
25	5766	9607193895	KHILARE NITIN PARMESHWAR
26	5767	7038387196	NIMBALKAR AKSHAY DATTATRAYA
27	5783	9405049088	WAGHMARE ABHISHEK RAJARAM
28	5800	9022123718	MATKAR NILESH GANPAT


Head. Department of Geography

पुण्यब्लोक आहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ,
सोलापूर अंतर्गत

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

के.एन. भिसे. आर्ट्स, कॉमर्स ग्रॅण्ड विनायकराव
पाटील सायन्स कॉलेज, विद्यानगर भोसरे (कुर्डूवाडी)

शैक्षणिक सहल ग्रहणाल

विद्यार्थ्याचे नाव :- Gayatri Sugriv Kale.....

वर्ग :- B.A III परीक्षा क्रमांक :- 221440.....

रोल नंबर :- 221440 बेंच नंबर :- I.....

शैक्षणिक सहल शिर्षक : कोकण दर्शन

मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नाव :- प्रा. डॉ. नागरे विक्रम शाळपाटील

सन २०२२ - २०२३

मार्गदर्शक प्राध्यापक

भूगोल विभाग प्रमुख

JrPalkar
21/05/23
परीक्षक

के.एन. भिक्षे. आर्ट्स ,कॉमर्स अँड विनायकराव
पाटील स्नायन्स कॉलेज, विद्यानगर भोसरे (कुईवाडी)
ता. माढा जि. सोलापूर.

प्रमाणपत्र

श्री.ए. भाग III भूगोल प्रात्यक्षिक या विषयाच्या पूर्ततेसाठी

श्री. / कु. ...*Gayatri Sagar Kale*.....

या विद्यार्थ्याने कोकण दर्शन या विषयावर माझ्या मार्गदर्शनाखाली शैक्षणिक
सहल ग्रहणालाचे काम पुर्ण केले असून, ते यापुर्वी कोठेही प्रसिद्ध झालेले
नाही. असे प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

मार्गदर्शक

प्राध्यापकाची स्वाक्षरी व नाव

स्वाक्षरी *Pals*

नाव *Dr. Pals / Raychet.*

दिनांक : १८/०५/२०२३

विद्यार्थ्यांचे मनोगत

भूगोल अभ्यासकाच्यादृष्टीने भौगोलीक संशोधन व्यव्तीचा विकास विविध स्थळातील घटना दृश्यांची माहिती गोळा करणे भौगोलीक घटकांचा अभ्यास करणे त्याचबरोबर विविध प्रदेशातील पर्यटन व्यवसायावर परिणाम करणा-या विविध घटकांचे अध्ययन करण्याच्या दृष्टीने भूगोल अभ्यासकांच्या अभ्यास सहलीचे नियोजन करणे व विविध स्थळांना भेटी देणे कमप्राप्त ठरते. भूगोलाला सर्व शाखांची जननी असे म्हणतात. भूगोल विषयात मानवी व पर्यावरण यांच्या परस्परसंबंधाचा अभ्यास केला जातो. अशा भौगोलीक ठिकाणांचा अभ्यास पुस्तकाद्वारे प्रत्यक्ष भेटीद्वारे केला जातो आणि भौगोलीक माहिती मिळवली जाते. यापैकी प्रत्यक्षरित्या केलेल्या अभ्यासाला भूगोलात विशेष महत्त्व आहे कारण ते आधिक काल स्मरणात राहते. प्रत्यक्ष माहिती ही अप्रत्यक्षरीत्या मिळवलेल्या माहितीपेक्षा आधिक महत्त्वाची असते. अशा ठिकाणच्या भेटीकरीता विशेष सहलीचे आयोजन करावे लागते. पृथ्वीवर स्थलपरत्वे भौगोलीक विविधता आढळून येते. अशा घटकांना व स्थळांना भेट देऊन भौगोलीक घटकांचे अध्ययन करण्यासाठी मोठी गरज निर्माण झाली आहे. भूगोल अभ्यासात असणा-या विविध घटकांना फार महत्त्व असते. अभ्यास सहलीसाठी मदत करणा-या सर्वांचे आम्ही आभारी आहोत. तसेच माझे सहकारी मित्र व मैत्रिणींच्या सहकार्याने हा सहल अव्हाल सादर करीत आहे. २८ मार्च २०२३ २०२३ रोजी सहलीस जाऊन ३० मार्च २०२३ रोजी संपूर्ण सहल सुखरूप घरी पोहचवणारे डॉ. प्रा. नागरे सर यांचा मी मनापासून आभारी आहे.

धन्यवाद !

ठिकाण : कुडूवाडी

दिनांक :

सही

अनुक्रमणिका

अनु. नं.	अभ्यास क्षेत्रचे नाव	पृष्ठ क्र.
१.	अभ्यास सहलीची प्रस्तावना	०५
१.१	प्रस्तावना	०५
१.२.	भौगोलीक सहलीचे महत्त्व	०६
१.३.	सहलीचे उद्दिष्ट्ये व आराखडा	०६
१.४.	सहलीचे माहिती स्त्रोत	०७
१.५.	सहलीचे अभ्यास क्षेत्र	०७
१.६	अभ्यास सहलीचा आराखडा	०७
२	क्षेत्रभेटीचा अभ्यास - रायगड किल्ला व चवदार तळे	०८
२.१	कुर्तवाडी ते मानगाव प्रवासवर्णन	०८
२.२	रायगड किल्ला	०९
२.३	रायगड किल्याची ऐतिहासिक माहिती	१०
२.४	रायगड किल्याची भौगोलिक माहिती	१०
२.५	रायगड किल्याच्या ठिकाणाची माहिती	११
२.६	रायगड ते महाड प्रवासवर्णन	१३
२.७	महाड चवदार तळे	१४
३	हरिहरेश्वर दर्शन	१५
३.२	मानगाव ते हरिहरेश्वर प्रवासवर्णन	१५
३.३	हरिहरेश्वर बीच	१५
३.४	हरिहरेश्वर मंदिर	१६
३.५	सागरी लाटेचे अपक्षरण व निक्षेपणद्वारा निर्गीत मूळ्ये	१६
३.६	सागरीकिनाऱ्याच्या संदर्भात काही सज्ञा	१६
३.७	सागरी लाटांमुळे निर्माण झालेले भूआकार	१८
४	श्रीवर्धन दर्शन	१९
४.१	हरिहरेश्वर ते श्रीवर्धन प्रवासवर्णन	१९
४.२	श्रीवर्धन	२०
५	मुळड जंजिरा किल्ला	२२
५.१	श्रीवर्धन मानगाव प्रवासवर्णन	२२
५.२	मुळड जंजिरा किल्यावरील ठिकाणाची माहिती	२२
५.३	महावलेश्वर वाजारपेठ	
६	संदर्भ ग्रंथ	२६

पर्यंतच आहेत पुढील शिक्षणासाठी तेथील विद्यार्थ्यांना आज पासच्या शहरामध्ये जावे लागत आहे. त्याच बरोबर तेथील प्रमुख व्यवसाय हा १००% लोकांचा शेती होता त्याला जोड व्यवसाय ही करतात म्हणजेच कुकुटपलान ,पशुपालन ई. तेथील स्त्रिया ही पुरुषांबरोबर शेती करत होते तसेच त्यांचा घरगुती व्यवसाय ही होता म्हणजेच शिवणकाम , नक्षीकाम , ई. त्या गावामध्ये शिक्षणाच्या सोयी नसल्यामुळे तेथील विद्यार्थ्यांचे स्थलांतर होत आहे तसेच नोकरीच्या शोधात हे तेथील तरुण तरुणी शहराकडे जात आहेत त्याच प्रमाणे मुलींचे विवाह यामुळे देखील स्थलांतर होत आहे. लोकसंख्येच्या अभ्यासासाठी माढा तालुक्यातील आकुलगावाची निवड केली.या गावातील सांस्कृतिकदृष्ट्या अभ्यास करताना मिळालेली माहिती पुढीलप्रमाणे-आकुलगावातील बोलीभाषा मराठी आहे.त्याचप्रमाणे या गावांमध्ये विविध जातीचे लोक राहत असल्यामुळे येथे हिंंंदी,मराठी अशा अनेक भाषा बोलल्या जातात. आकुलगावातील एकूण 179कुटुंबाचा सर्वे करताना त्या गावातील विवाहीत व्यक्तीची संख्या 575 व अविवाहीतांची संख्या 237 इतकी आहे. आकुलगाव दुष्काळग्रस्त भागात मोडत असल्यामुळे येथे पाण्याचे प्रमाण कमी आहे आणि या गावातील प्रमुख व्यवसाय शेती आहे.त्यामुळे येथील लोकांच दरडोई वार्षिक उत्पन्न हे 30-40हजार पर्यंत असलेले दिसून येते.त्याचप्रमाणे 5 लाखांपर्यंत उत्पन्न असलेले लोकहे वचिंतच आढळून आलेले आहेत. जात व पोटजात या गावात विविध जातीचे, धर्माचे लोक आढळून आलेले आहेत.या गावात open कॅटेगरीत असलेले लोकांचे प्रमाण जास्त असलेले आढळून आले.तर सर्वात कमी NT कॅटेगरीचे लोक आकुलगाव लोकसंख्येच्या सर्वेचा जातपडताळणीचा अभ्यास करताना दिसून आले. वंधत्व/विधवा/विधुर आकुलगावात वंधत्व/ लग्नाची स्थिती याचा अभ्यास करत असताना विधवा स्त्रियांचे प्रमाण हे जास्त सल्याचे दिसून येते.तसेच वंधत्व स्त्रिया ह्या 7 व विधुर पुरुष 2 असे सर्वे करत असताना आढळून आले. 179 पैकी 63 कुटुंबे अशी आढळली की त्यांनी हुंडा घेतला. होता, तर 116 कुटुंबांनी हुंडा घेतला नव्हता. या सर्वेच्या माहितीवरून त्या गावातील हुंडाबळींची माहिती आम्हाला मिळाली. व त्यांची संख्या ही समोर आली.

प्रकरण : ६

संदर्भ ग्रंथ

1. अग्रवाल,एस.एन (1967). लोकसंख्या नॅशनल बुक ट्रस्ट इंडिया न्यू दिल्ली,PP-140
2. डॉ नोव्हेंबर) प्रकाश सावंत .2017), फडके पब्लिकेशन, शिवाजी पेठ कोल्हापूर .PP 1 to 116.
3. डॉ. एस. एस. मस्के व इतर (नोव्हेंबर 2021), निराली प्रकाशन अभुदय प्रगती ,1312
शिवाजीनगर, जंगली महाराज रोड, पुणे 41 10 05 (PP1.1 TO 4.41)
4. खतीब.के.ए(2014). लोकसंख्या भूगोल भारती मुद्रणालय कोल्हापूर, pp-102.
5. डॉ. फातिमा सैय्यद (2014). लोकसंख्या भूगोल भारती मुद्रणालय कोल्हापूर, pp-19 To
28.
6. डॉ राजेंद्र सिताराम पवार (2020) अथर्व पब्लिकेशन धुळे,17 देवीदास काॅलनी,वरखेडी रोड
धुळे 424001
7. डॉ. सतीश जाधव एज्युकेशनल पब्लिशर्स अँड डिस्ट्रीब्युटर्स.
P.P 183.
8. प्रा.देवेंद्र ए. मस्की व इतर अथर्व पब्लिकेशन जळगाव. P.p 144.
9. डॉ.अर्जुन हरिभाऊ मुसमाडे(2 जानेवारी 20 21) महाविद्यालय खडकी, पुणे.p.p 1.1 to 4.4
- 10.डॉ स्नेहल निवृत्ती कासार निराली प्रकाशन,पुणे.(2021)p.p 1.1 to 4.4
- 11.डॉ. सुदर्शन अण्णासाहेब आहेर (2020) अथर्व पब्लिकेशन धुळे,17 देवीदास
काॅलनी,वरखेडी रोड धुळे 424001
- 12.डॉ. पोपट सावळेराम कुदूनर (2020) रंगराव प्रशांत पाटील पब्लिकेशन
- 13.अंकुशराव आहेर व इतर प्रकाश पब्लिकेशन, पुणे. P.p1 to 121.

प्रकरण : १

अभ्यास सहलीची प्रस्तावना

१.१ प्रस्तावना :

भूगोल अभ्यासकाच्या दृष्टीने भौगोलीक संशोधन व्यक्तीचा विकास विविध स्थळातील घटना दृश्यांची माहिती गोळा करणे, भौगोलीक घटकांचा अभ्यास करणे त्याचबरोबर विविध प्रदेशातील पर्यटन व्यवसायावर परिणाम करणा-या विविध घटकांचे अध्ययन करण्याच्या दृष्टीने भूगोल अभ्यासकांच्या अभ्यास सहलीचे नियोजन करणे व विविध स्थळांना भेटी देणे कमप्राप्त ठरते.

भूगोलाला सर्व शाखांची जननी असे म्हणतात. भूगोल विषयात मानवी व पर्यावरण यांच्या परस्परसंबंधाचा अभ्यास केला जातो. अशा भौगोलीक ठिकाणांचा अभ्यास पुस्तकाद्वारे प्रत्यक्ष भेटीद्वारे केला जातो आणि भौगोलीक माहिती मिळवली जाते. यापैकी प्रत्यक्षरित्या केलेल्या अभ्यासाला भूगोलात विशेष महत्त्व आहे. कारण ते अधिक काळ स्मरणात राहते. प्रत्यक्ष माहिती ही अप्रत्यक्षरित्या मिळवलेल्या माहितीपेक्षा अधिक महत्त्वाची असते. अशा ठिकाणच्या भेटीकरीता विशेष सहलीचे आयोजन करावे लागते. पृथ्वीवर स्थलपरतत्वे भौगोलीक विविधता आढळून येते. अशा घटकांना व स्थळांना भेट देऊन भौगोलीक घटकांचे अध्ययन करण्यासाठी मोठी गरज निर्माण झाली आहे. भूगोल अभ्यासात असणा-या विविध घटकांना फार महत्त्व असते. अभ्यास सहलीसाठी मदत करणा-या सर्वांचे आम्ही आभारी आहोत. तसेच माझे सहकारी मित्र व मैत्रिणींच्या सहकार्याने हा सहल अव्हाल सादर करित आहे.

२८ मार्च २०२३ रोजी सहलीस जाऊन ३० मार्च २०२३ रोजी संपूर्ण सहल अतिशय अनंदमय वातावरणात पार पडली. सहलीत आम्ही रायगड, चौदार तळे, हारीहारेश्वर, श्रीवर्धन आणि मुरुड जंजिरा या स्थळांचा अभ्यास केला. तो पुढील प्रकरणात सविस्तर लिहीलेला आहे.

१.२ भौगोलीक सहलीचे महत्त्व :

भौगोलीक अभ्यास सहलीचे फार महत्त्व आहे. अशा सहलीमुळे विद्यार्थ्यांच्या मनात भूगोला विषयाबाबत गोडी निर्माण होते. सततच्या महाविद्यालयीन वर्गामध्ये कोंडले गेल्याचे शैक्षणिक कार्य काही वेळा त्रसदायक व कंटाळवाणे वाटते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक सहलीत खुल्या वातावरणात मनगोकळेपणाने वावरता येते. म्हणून ते आनंदात असतात तर भूगोलाचा अभ्यास प्रत्यक्षरीत्या अधिक दृढ होतो. तसेच -

१) भौगोलीक संकल्पना प्रत्यक्षरीत्या निसर्गाच्या सानिध्यात गेल्यास लवकर समजावून येते.

२) सहलीमुळे भूगोलाचे काल्पनीक स्वरूप स्पष्ट होते व खरे स्वरूप प्राप्त होते म्हणजेच ज्या भौगोलीक घडामोडींचा प्रस्ताविकरीत्या जडणघडण होते. त्याची जाणीव होते व भूगोला विषयाचे खरे महत्त्व पटते. तसेच भूरूपांची नद्यांची वनस्पतींची पिकांची व सांस्कृतीक घटकांची माहिती प्रत्यक्षात पुस्तकी न राहता प्रत्यक्ष पाहिल्यावर एक वेगळ्याच प्रकारचे अस्तीत्व प्राप्त होते. भूगोलाचा जिवंतपणा कायम राखण्यासाठी सहलीची आवश्यकता असते.

३) भौगोलीक परिभाषेचा परिचय करून देणे आणि भूगोलाच्या अभ्यासाला जे वर्णनात्मक व ते तांत्रिक स्वरूप आहे. ते न राहता त्याची खरी सत्यता राहते किंवा वाटते. अशा सहलीमुळे निरीक्षक शक्तीला व विचार शक्तीला चालना मिलेल.

१.३ सहलीचे उद्दिष्ट्ये व आराखडा :

अभ्यास सहलीच्या माध्यमातून खालील उद्दिष्ट्ये पूर्ण करण्याचा प्रयत्न केला.

- १) प्रवास सहलीचा आराखडा संगणकाच्या साहाय्याने पूर्ण करणे.
- २) प्रदेशातील भौगोलीक परिस्थितीचा आराखडा पूर्ण करणे.
- ३) प्रवास मार्गात येणा-या स्थलांचे भौगोलीक महत्त्व अभ्यासणे.
- ४) निर्माण झालेल्या विविध भूरूपाचे अध्ययन करणे.
- ५) पर्यटन स्थळातील उनीवा लक्षात घेऊन त्यावर उपाययोजना आखणे.

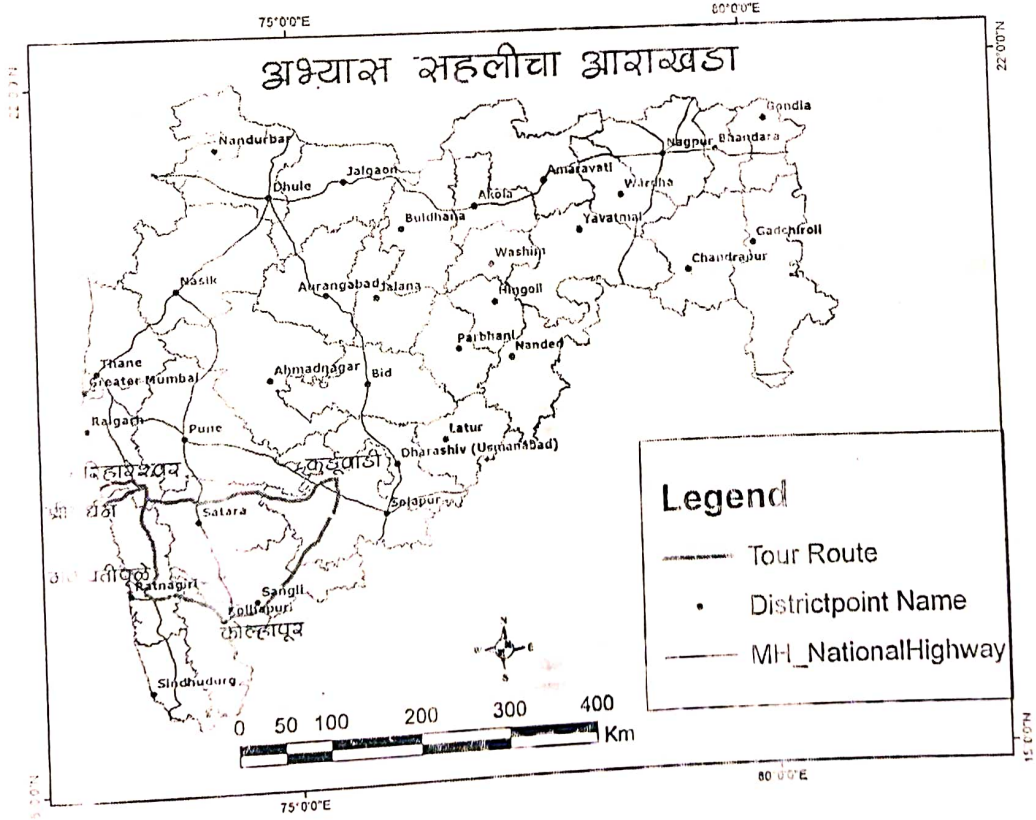
१.४ सहलीचे माहिती स्रोत :

अभ्यास सहलीसाठी आवश्यक असणारा प्रवासगार्ग निश्चित करण्यासाठी रोड अटलास याचा उपयोग केला. तसेच पर्यटन स्थळावर प्रत्यक्ष भेटी दरम्यान प्राप्त झालेल्या छायाचित्रांच्या अधारे माहितीचे विश्लेषण करण्यासाठी संदर्भ ग्रंथाचा उपयोग करण्यात आलेला होता.

१.५ सहलीचे अभ्यास क्षेत्र :

प्रस्तूत भूगोल अभ्यास सहलीसाठी कुडूवाडी - रायगड किल्ला, चौदार तळे, हारिहारेश्वर, श्रीवर्धन आणि मुरुड जंजिरा इ. भौगोलिक भाग निवडले होते. या भागातील महत्वाच्या पर्यटन स्थळांचा विचार केलेला आहे. या ठिकाणांना भेट देऊन विविध घटकांची सामाजिक, सांस्कृतिक व आर्थिक घटकांबरोबरच भौगोलिक महत्त्व अभ्यासून उपरोक्त उद्दिष्ट्यांची पूर्ती करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

१.६ अभ्यास सहलीचा आराखडा



प्रकरण : २

क्षेत्रभेटीचा अभ्यास - रायगड किल्ला

२.१.१ कुडूवाडी ते रायगड प्रवासवर्णन :

भौगोलीक सहलीची सुंदर सुरुवात दि. २८ मार्च २०२३ रोजी झाली. सायं सर्व विद्यार्थी विद्यार्थीनी व प्राध्यापक ४३० वाजता के.एन. गिरी. आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज, भोसरे हकुडूवाडी येथे जमा झाले. ५:०० वा. सिधी या बसने आम्ही सर्वजण रायगड जाण्यासाठी बसलो. या प्रवासाचे वर्णन खालीलप्रमाणे करण्यात आले. पहिल्या टप्प्यात आम्ही कुडूवाडीपासून महाड पर्यंत गेलो ते कुडूवाडी - महाबलेश्वर- पोलादपूर मार्गे महाड या मार्गाने मार्गक्रम केले . या मार्गात राष्ट्रीय महामार्ग आनेक भौगोलीक व सांस्कृतीक घटक पहाण्यास मिळाले. नंतर महाड मध्ये आम्ही सकाळी ७ वाजता पोहोचलो. रायगडवर जाण्यासाठी (कुडूवाडी - महाबलेश्वर- पोलादपूर मार्गे महाड) असा मार्ग निवडला होता. आम्ही सर्वजन मानगाव येथे सकाळी ७.०० वाजता पोहचलो आणि २.१५ तासाचा ब्रेक घेतला होता, ब्रेक घेतल्यानंतर आम्ही सर्वजन रायगडाकडे ९.१५ वाजता निघालो. रायगडाकडे जात असताना आम्ही विविध प्रकारच्या गोष्टी पाहिल्या व त्यांचे निरीक्षण केले आहे. त्या ठिकाणची भूरचना, वनस्पती, मृदा , हवामान , लोकसंख्या , दळणवळण, डोंगररांगा, द-या पाहिल्या आहेत .

भूरचना : रायगडाकडे जात असताना त्या ठिकाणच्या भूरचना विषयीचे चांगल्या प्रकारे निरीक्षण केलेले आहे. तेथील जमिन हि मुरुमयुक्त व खडकाल स्वरूपाची आढळून आलेली आहे. त्या प्रदेशामधील खडक हे विविध स्वरूपाचे आढळून आलेले आहेत .

वनस्पती : या प्रदेशामध्ये वनस्पती या वेवेगळ्या प्रकारच्या आढळून आलेल्या आहेत. कोकण प्रदेशामध्ये पावसाचे प्रमाण जास्त असल्यामुळे त्या ठिकाणच्या वनस्पती या प्रामुख्याने काटेरी खुरट्या तसेच पानझडी स्वरूपाच्या आढळून आलेल्या आहेत .

मृदा : त्या प्रदेशातील मृदा या विविध प्रकारच्या आढळून आलेल्या आहेत. तर काही प्रदेशांमध्ये मृदा या तांबड्या गुरूमयुक्त तर काही ठिकाणी लाल रंगाची आणि पावसाचे प्रमाण जास्त असल्यामुळे अशा मृदांचे प्रकार पहायला मिळतात. या मृदा शेती करण्यास उपयुक्त नाहीत परंतु या मृदेमध्ये मोठ्या प्रमाणात वनस्पती झाडे झुडपे वाढ झालेली आहे. तसेच या प्रदेशांमध्ये भाताचे पीक हे मोठ्या प्रमाणात घेतले जात आहे कारण या प्रदेशांमध्ये पावसाचे प्रमाण हे खूप मोठ्या प्रमाणात असलेले दिसून येते.

हवामान : या प्रदेशातील हवामान हे उष्ण व दमट आणि थंड स्वरूपाचे असलेले आढळून आलेले आहे म्हणून अशा प्रदेशांमध्ये तांदळाचे पीक मोठ्या प्रमाणात घेतले जात आहे.

तापमान : आम्ही या प्रदेशाकडे जस जसे जात होती तस तसे तापमान वाढत होते. त्या ठिकाणची हवा हि अतिशय विरळ स्वरूपाची आढळून आलेली आहे.

लोकसंख्या : या प्रदेशातील साक्षरतेचे प्रमाण हे ८१.३६% आहे. या प्रदेशांमध्ये आढळलेल्या काही लोकसमुहामध्ये आजरी कोळी कोकणस्थ भंडारी ब्राम्हण कुनबी कुरबा गाबित तसेच कोकणातील आदिवासी जगातीमध्ये दक्षिणतील कोकणी कोलचा तर कातकरी रायगड आणि रत्नागिरी जिल्ह्यांत आढळतात. अशा प्रकारे आमचा कुई वाडी ते रायगडा प्रवास हा आनंदमय झाला.

२.२ रायगड किल्ला:

रायगड किल्ला हा सहयाद्री डोंगर रांगात वसलेला आहे, रायगड किल्ला हा महाडच्या उत्तरेस २५ कि.मी अंतरावर असून यांची समुद्र सपाटी पासूनची उंची ८२० मीटर (2851 feet) आहे. हा चारही बाजूंनी डोंगर रांगांनी वेढलेला आहे. याच्या उत्तरेला व पूर्वेला काळ नदीचे खोरे पसरलेले आहे. तर पश्चिमेला गांधारी नदी वहाते. अग्नेयला अकाश स्वच्छ असले तर रायगड तोरणा दक्षिणेला मकरंद गड प्रताप गड वासोटा किल्ला उत्तरे कडे कोकण दिवा असा मुलूख दिसतो. याच रायगडला पूर्वी रायरी हे नाव होते.

२.२.१ स्थान व विस्तार :

रायगड किल्ला हे भारतातील महाराष्ट्र राज्यातील चवरांज्याची राजधानी होती त्याचे अक्षावृत्तीय विस्तार १८° ५८'३०" उत्तर ते १८° १७'५०" उत्तर व रेखावृत्तीय विस्तार १२° ४०'३३" पूर्व ते ७२° ८२'५८" असा आहे.

२.२.२ क्षेत्रफल :

अत्यंत घनदाट वनस्पती असलेल्या या ठिकाणाचे क्षेत्रफल ४० चौ.कि.मी.एवढी आहे

२.२.३ हवामान :

रायगडाच्या पश्चिमेस ९० कि. मी. चा अरबी समुद्रकिनारा लाभलेला असून तेथील हवामान उष्ण व दमट आहे.

२.२.४ तापमान :

मुंबई या शहराचे उन्हाळ्यातील सरासरी तापमान किमान २०°C ते कामल ४२°C इतके असते. येथे जास्त प्रमाणात थंडी ही जानेवारी महिन्यात असते.

२.२.५ लोकसंख्या :

२०११च्या जनगणनेनुसार रायगड या गावाची लोकसंख्याइतकी असून तेथील लोकसंख्येची घनताSq. Km इतकी आहे.

२.३ रायगड किल्याची ऐतिहासिक माहिती :

रायगड किल्ला हा भारतात महाराष्ट्र राज्यातील एक डोंगरी किल्ला आहे. याची उंची ८२० मी. फुट इतकी आहे. या किल्याची स्थापना १०३० या काळात झाली. या किल्यावर चढण्यासाठी सोपी व वळणावळणाची पाउल वाट आहे. जवळचे ठिकाण महाड असून सध्याची अवस्था व्यवस्थित आहे.

२.४ रायगड किल्याची भौगोलिक माहिती :

महाराष्ट्रातील रायगड जिल्ह्यातील सह्याद्रिच्या पर्वतरांगात असून समुद्रसपाटीपासून ८२० मीटर (२७००)फुट उंचीवर आहे. गडावर पोहचण्याला

जवळजवळ १४०० ते १४५० पायच्या आहेत. रायगडाचे प्राचीन नाव रायरी होते. जावळीचा प्रमुख यशवंतराव मोरे हा जावळीवरून पळून रायगडावर जाउन राहिला. छत्रपती शिवाजी महाराजांनी ६ एप्रिल १६५६ रोजी रायगडास वेडा घातला. व जे महीण्यात रायगड शिवरायांच्या ताब्यात आला.

१)दळणवळण पुण्याहुन रायगडपर्यंत बससेवा आहे. आम्ही रायगडाच्या पायथ्याशी पोहचल्यानंतर रोपवेची मदत न घेता पायी रायगडावर चढाई केली तसेच चढाई करत असताना पाचाड खिंडीतच रायगडाच्या विरुद्ध दिशेस अवघ्या ४ ते ५ मिनिटांत चढाई केली.

२)पाचाड १ जगातील इतर सर्व गुहांपेक्षा या गुहेची रचना पूर्ण वेगळी आहे. पाचाड खिंडीतून इथवर चढून आले की गुहेचे एक तोंड दिसते. या तोंडातून आत गेले की समोर येणारे दृश्य अचंबीत करणारे आहे. दोन गोलाकृती प्रचंड छिद्रे आहे. पलिकडील बाजूस आहे.

३)पर्यटनस्थळ शाला महाविद्यालयाच्या अनेक पर्यटन कंपण्यांच्या सहली रायगडावर आयोजित केल्या जातात. गडावर दोरवाटेने पाळण्यात बसून जाता येते. तर हजार बाराही पायच्या चढून रायगडावर पोहचता येते.

२.५ रायगड किल्याच्या ठिकाणांची माहिती

१)पाचाडचा राजमाता जिजाबाईचा वाडा :

राजमाता जिजाबाईचा जन्म १२ जानेवारी १५९८ ला सिंधखेड बुलढाणा जिल्ह्यात झाला. उतार वयात राजमाता जिजाबाईना रायगडावरची थंड हवा वारा मानवत नसे म्हणून छत्रपती शिवाजी महाराजांनी त्यांच्यासाठी पाचाडजवळ एक वाडा बांधला. तोच हा राजमाता जिजाबाईचा वाडा. वाड्याची व्यवस्था ठेवण्यासाठी काही अधिकारी तसेच शिपायांची व्यवस्था छत्रपती शिवाजी महाराजांनी केली होती. पाय-यांची एक उत्तम विहीर तसेच राजमाता जिजाबाईना बसण्यासाठी केलेले आसुन बघण्यासारखे आहे. याच ठिकाणी राजमाता जिजाबाईनी शेवटचा श्वास सण १७ जुन १६७४ घेतला. याच ठिकाणी राजमाता जिजाबाईची समाधी आहे.

२. चित दरवाजा (खुब लढा बुरूज)

रायगड चढताना पहिल्यांदा एका बुरूजाचे एक ठिकाण दिसते तोच हा सुप्रसिध्द खुब लढा बुरूज होय. बुरूजा सेजारी एक दरवाजा आहे. त्यास चित दरवाजा असे म्हणतात. पण हा दरवाजा अता पूर्णपणे उदधवस्त झाला आहे.

३. नाना दरवाजा

या दरवाजास नाणे दरवाजा असेही म्हणतात. नाना दरवाजा म्हणजेचा लहान दरवाजा होय इ. स १६७४च्या मे महिन्यात राज्यभिषेकाच्या निमित्ताने इंग्रजांचा वकील हेन्री ऑक्झोडन याच दरवाजान आला होता. चित दरवाजाने गेल्यावर नागमोडी वळणे घेत गेलेल्या रस्त्याने पुढे एक सपाटी लागते. या मोकळ्या जागेत टोकारी दोन पडक्या इमारती दिसतात. त्यापैकी एक पहारेक-यांची नाना असुन दुसरे धान्याचे कोठार आहे. एक प्रचंड तोपही दिसते. येथुन पुढे गेल्यावर खाडकात खोदलेल्यात तीन गुहा दिसतात.

४) महादरवाजा : महादरवाजाच्या बाहेरील अंगास वर दोन्ही बाजुस दोन कमळांकृती कोरलेल्या आहेत. दरवाजावर अरुणाच्या या दोन कमळांचा अर्थ म्हणजे किल्याच्या आत श्री आणि सरस्वती नांदत आहे. महादरवाजाला दोन भव्य बुरूज असुन एक ७५ फुट तर दुसरा ६५ फुट उंच आहे. तटबंदीमध्ये जी उतरती छिद्रे ठेवलेली असतात. बुरूजमधील दरवाजा हा वायव्य दिशेस तोंड करुन उभा आहे. महादरवाजापासुन उजवीकडे टकमक टोकार्यत डावीकडे तटबंदी बांधलेली आहे.

५) चोरदिडी : महादरवाजापासुन उजवीकडे टकमक टोकार्यत जी तटबंदी जाते त्यावरुन चालत गेल्यास जिथे ही तटबंदी संपते त्याच्या अलिकडे बुरूजात ही चोरदिडी बांधलेली आहे. बुरूजाचा आतुन दरवाजापत येण्यासाठी पायऱ्या आहेत.

६) स्तंभ : रांगारुगारच्या दक्षिणेस दोन मनोरे दिसतात त्यास स्तंभ म्हणतात. जगदीश्वराचा शिलालेखामध्ये ज्या स्तंभाचा उल्लेख केला आहे ते हेच असावेत. ते पूर्वी पाच मजले होते असे म्हणतात.

७) पालखी दरवाजा : स्तंभाच्या पश्चिमेस मित असलेल्या भागतुन ३१ पायऱ्या बांधलेल्या दिसतात. त्या चढुन गेल्यावर जी दरवाजा लागते तो पालखी दरवाजा आहे. या दरवाजातुन बालेकिल्यात प्रवेश करता येतो.

८. मेणादरवाजा : पालखी दरवाजाने प्रवेश केला की चढउतार असलेला एक सरळ मार्ग आपल्याला मेणा दरवाज्यापर्यंत घेउन जातो. उजव्या हातास जे सात अवशेष दिसतात ते आहेत राण्यांचे महाल.

९) राजसभा : महाराजाचा राज्यगिषेक जेथे झाला तीच ही राजसभा आहे. राजसभा २२० फुट लांब व १२४ फुट रुंद आहे. येथेच पुर्वकडे तोंड केलेली सिंहासणाची जागा बाहेर आहे. येथे बत्तीस मणांचे सिध्द करवले.

१०) नगरखाना : सिंहासनाच्या समोर जे भव्य प्रवेशद्वार दिसते तोच नगरखाना आहे. हे बालेकिल्याचे मुख्य प्रवेशद्वार आहे. नगरखाण्यातून पायऱ्या चढून वर गेले की गाणुस किल्यावरील सर्वाधिक उंचीवर असतो.

११) बाजारपेठा : नगरखाण्यातून डावीकाडे उतरून आले की समोर जी मोकळी जागा दिसते ती होलीचा माल तेथेच आता शिवछत्रपतिचा भव्य पुतळा बसवलेला आहे. पुतळ्यासमोर दोन रांगामध्ये भव्य अवशेष दिसतात तीच शिवाजी महाराजांच्या कालातील बाजारपेठ. पेठेचा दोन रांगात प्रत्येकी २२ दुकाने आहेत.

२.६ रायगड ते महाड प्रवासवर्णन

महाराष्ट्राच्या इतिहासात रायगड किल्याचे महत्वाचे स्थान आहे. हा एक डोंगरी किल्ला आहे, त्यामुळे या ठिकाणी पर्यटकांची मोठया प्रमाणात वाढ झालेली दिसून येते. आम्ही सर्व विद्यार्थी व शिक्षक वर्ग महाड येथुन सकाळी ७.१५ वाजता निघालो आणि रायगडच्या पायथ्याशी १०.३० वाजता पोहचलो. त्यानंतर १०.४५ वाजता रायगड किल्ला चढण्यास सुरुवात केली. साधारणतः १.३० तासांचा चालत प्रवास करून आम्ही रायगडावर पोहचलो. नंतर रायगड बुसुज नाना दरवाजा मदार मोर्चा महादरवाजा चौरदिडी हत्ती तलाव गंगासागर तलाव स्तंभ पालखी दरवाजा मेणा राजभवन राज्यसभा नगरखाना बाजारपेठ शिरकाई देउळ जगदिवराचे मंदिर शिवाजी महाराजांची समाधी कुशावर्त तलाव वाघदरवाजा टकमक टोक हिरकणी टोक इ. ठिकाणे पाहिली आहेत.

त्यानंतर आम्ही सर्वांनी गडावर राहण्याची सोय एका धर्मशालेत केली होती. तेथे आम्ही जेवण करून थोडा आराम केला. त्या ठिकाणी राहण्याची विनाशुल्क सोय केली होती. ब्रेक घेतल्यानंतर रायगड उतरण्यास सुरुवात केली. आम्ही साधारणतः ४ वाजता धर्मशालेतून रायगडाच्या पायथ्याशी जाण्यास सुरुवात केली होती. खाली येत असताना हत्ती तलाव व

गंगासागर तलाव बघितला. रायगडावरून खाली येताना सर्व वाजुला डोंगर द-या पाहायला मिळत होते. तसेच आम्हाला सरांनी या पर्वत पठारे द-या कशा प्रकारे निर्माण झाली याविषयी माहिती सांगितली. या सर्व गोष्टी पाहून आणि त्यांचे निरीक्षण करून आम्ही सर्वजण रायगडच्या पायथ्याशी ८.३० वाजता पोहोचलो. त्यानंतर सर्वजण एकत्र येतून ९.३० वाजता (मुक्काम केलेल्या ठिकाणी) महाडकडे आलो. आम्ही मुक्काम हा ईन्डिया प्राईड हॉटेल मध्ये केला होता.

२.७ महाड चवदार तळे :

दिनांक २९ मार्च २०२३ हा आमच्या टूर चा दुसरा दिवस होता या दिवशी आम्ही सकाळी उठून चहा व नाश्ता घेतला त्यानंतर आम्ही चौदार तळे पाहण्यासाठी गेलो. चवदार तळे या ठिकाणी सकाळी नऊ वाजता पोहोचलो. या ठिकाणी आम्हाला असा वेगळा इतिहास पाहायला वा ऐकायला मिळाला. जातीव्यवस्थेमुळे अस्पृश्यांना उच्च जातीय हिंदूपासून वेगळे ठेवण्यात आलेले होते. अस्पृश्यांना पाण्याच्या मुख्य स्रोतामधून पाणी घेण्यास तसेच मुख्य रस्त्यावरून चालण्यास परवानगी नव्हती. ऑगस्ट १९२३ मध्ये गुंबई कायदे मंडळाने एक निर्णय पारित केला त्यानुसार सरकारी खर्चाने बांधलेल्या आणि सुस्थितीत ठेवलेल्या सर्व मालमत्तेवर सर्वांना म्हणजेच अस्पृश्यांना ही वहीवाटीचा हक्क असेल. महाडच्या नगरपालिकेने ही जानेवारी १९२४ साली या कायदेची अंमलबजावणी करणारा निर्णय पारित केल्या परंतु त्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी झालीच नाही.

महाड सत्याग्रह :

महाड सत्याग्रह हा २० मार्च १९२७ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी रायगड जिल्ह्यात महाड येथील चवदार तळ्यावर अस्पृश्यांना पाणी घेता यावे म्हणून केलेला सत्याग्रह होता. कोकणातील महाड हे शहर सत्याग्रहासाठी निवडले गेले कारण उच्च जातीय हिंदूंनी हे धोरण प्रत्यक्षात आणण्यासाठी तयारी दाखवली होती. त्यामध्ये अ.व.चित्रे ग.न. सहस्रबुद्धे सुरेंद्रनाथ टिपणीस हे महाड नगरपालिकेचे प्रमुख ही त्यात सहभागी होते. १९२७ साली सुरेंद्रनाथ टिपणीसांनी नगरपालिकेचे प्रमुख म्हणून सर्व सरकारी संपत्ती सर्वजनीक ठिकाणी अस्पृश्यांनी खुली केली त्यानिमित्ताने आंबेडकरांना सभा घेण्यासाठी आमंत्रण दिले. सभेनंतर सर्वजण चवदार तळ्याकडे गेले. आंबेडकरांनी सर्वांत प्रथम त्या तळ्यामधून पाणी पिले आणि त्यानंतर जमलेल्या सर्व लोकांनीही त्या तळ्याचे पाणी पिले त्यावेळी स्त्री-पुरुष मिलून सुमारे ५००० जन या सभेसाठी आणि नंतर चवदार तळ्याचे पाणी पिण्यासाठी आलेले होते. त्यातील पुरुष हे आपल्या हातात काठी घेऊन आलेले होते. काठी घेतलेला पुरुष म्हणजे महार जातीच्या पुरुषांचे चिन्ह होते.

प्रकरण : ३

हरिहरेश्वर दर्शन

३.१ मानगाव ते हरिहरेश्वर प्रवासवर्णन

महाराष्ट्रातील सावित्री नदी जेथे अरबी समुद्राला मिळते तिच्या मुख्यावर हरिहरेश्वर गावाचे गाव वसलेले आहे. नदीच्या दुस-या तीरावर श्रीवर्धन हे गाव वसलेले आहे. कोकणपट्टीतील एक निसर्गरम्य असे पवित्र तीर्थस्थान आहे. एका हिरव्यागार गर्द वनश्रेणीने वटलेला डोंगर वर दुस-या बाजुला नयनगम्य स्वच्छ व निळा समुद्र आणि वालुणे आकर्षित करणारा अमर्याद समुद्रकिनारा तसेच नारली पोकळीच्या वागांच्या साक्षीने आणि डोंगरद-यांच्या कुशीत विखावलेले हे तीर्थस्थान आहे. हरिहरेश्वर कालभैरव यागेश्वर सिध्दीविनायक व हनुमान अशी चार मंदिरे तसेच समुद्रकिनारे असणारी विष्णुपद गायत्रीतीर्थ वक्रतीर्थ सूर्यतीर्थ यज्ञकुंड विष्णुतीर्थ अशी अनेक ठिकाणे आहेत. कर्नाटकातील गोकर्ण ते ठाणे जिल्हयातील मिर्मळ हे पाचशे मैलाचे दक्षिणोत्तर अंतर व ४८ मैल रूंद एवढा प्रचंड परिसर हा श्री क्षेत्र हरिहरेश्वरचा परिसर मानल्यात येतो. या हरिहरेश्वर क्षेत्राच्या दक्षिण दिशेला व उत्तर दिशेला बारा ज्योतिर्लिंग स्थान आहेत. देशात एकूण १०८ तीर्थस्थाने असली तरी प्रमुख तीर्थ हरिहरेश्वर मध्ये आहे असे मानले जाते. हरिहरेश्वर हे महापवित्र क्षेत्र आहे असा उल्लेख आढळून आला आहे. हरिहरेश्वराच्या पश्चिमामुख असलेल्या या देवास हरिस्वरूप या दोन्हीचा संगम झाला आहे. रायगड जिल्हयातील श्री क्षेत्र हरिहरेश्वर हे स्थान दक्षिण काशी म्हणून प्रसिध्द आहे. हरिहरेश्वरला भारतातील एक महत्त्वाचे तीर्थक्षेत्र मानले जाते. हरिहरेश्वर हे गाव ब्रम्हगिरी विष्णुगिरी शिवगिरी पार्वती या चार टेकड्यांच्या कुशीत आहे. गावच्या उत्तरेकडे हरिहरेश्वराचे देऊळ आहे. या क्षेत्रास भगवान विष्णुचा आशीर्वाद मिळाला असल्याचे मानले जाते. त्यामुळेच याचा याचा संदर्भ देवघर किंवा देवाचे निवासस्थान असाही दिला जातो. श्री हरिहरेश्वर हे शिवस्थान पेशव्यांचे कुलदैवत आहे. अशा प्रकारे मानगाव ते हरिहरेश्वर प्रवासवर्णन केले आहे.

३.२ हरिहरेश्वर बीच :

हरिहरेश्वर भारतात, महाराष्ट्रात रायगड जिल्हयातील एक गाव आहे. हे हरिहरेश्वर, Harshinachal, Bramhadri आणि Pushpadri नाव चार टेकड्यांनी व्यापलेले आहे. नदीसावित्री हरिहरेश्वर च्या गावात अरबी समुद्र प्रवेश करतो. शहर उत्तर प्रभु हरिहरेश्वर मंदिर आहे दिशेने, Lord Shiva आशीर्वाद करण्यात आली. त्यामुळे हरिहरेश्वर अनेकदा देव-घर म्हणून उल्लेख किंवा "देवाच्या मंदिरात" आहे. एक प्रमुख शैक्षणिक केंद्र याशिवाय, हरिहरेश्वर दोन किनारे, उत्तर एक आणि मंदिराच्या दक्षिण इतर एक लोकप्रिय बीच

रिसॉर्ट आहे. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ दक्षिण बीच वर एक रिसॉर्ट आहे. श्रीवर्धन आणि Diveagar बीच व हरिहरेश्वर, पुणे (190 किमी) आणि मुंबई (210 किमी) पासून एक लोकप्रिय शनिवार व रविवार समुद्रकाठ गंतव्य फॉर्म. Kalbhairav जयंती उत्सव (देवतेची Kalbhairav च्या वाढदिवस उत्सव) जंजिरा व्यवस्थापन हरिहरेश्वर गावात राणी सरदार होता यशवंत बळवंत रांता आंगात सुरू झाला.

3.3 हरिहरेश्वर मंदिर

हरिहरेश्वर हे ठिकाण रायगड जिल्ह्यातील एक पर्यटनस्थळ आहे. आपल्या देगातील वारा ज्योति लिगापेकी हरिहरेश्वर हे एक ज्योतिम आहे. हरिहरेश्वरला कालागौरव मंदिर, योगेश्वर मंदिर, सिद्धिनिनायक मंदिर आणि विष्णु षड मंदिर आहे. तसेच अगस्ती गुनीनी स्थापलेले हे प्राचीन मंदिर ब्रम्हविष्णु शिवपार्वती या देवतांनी वेडलेल्या गायत्री व सावित्री नद्यांच्या संगमानी उभारलेले हे सुंदर व देखणे मंदिर आहे. पुराणातही पांडवांनी या मंदिराचा भेट दिल्याचा पुरावा आहे. तसेच हरिहरेश्वर हे पेशव्यांते कुलदैवत होते. इ.स. १७२३ मध्ये श्रीमंत पेशवे बाजीराव पेशवे यांनी या मंदिराचा जिर्णोद्धार केला होता. हरिहरेश्वर दक्षिण बीच हरिहरेश्वर मंदिर जटिल दोन समीप मंदिरे आहेत. लहान खात्यासिद्ध मंदिर मुख्य हरिहरेश्वर मंदिर गृहनिर्माण एक प्राचीन शिवमंदिर शिवलिंग प्रविष्ट करण्यापूर्वी प्रथम भेट दिली असेल अशी अपेक्षा आहे. एक पश्चिमी मार्ग मार्गावरील सल्ला दिला नाही. हरिहरेश्वर त्याच्या मंदिरे आणि किनारे कोकणात प्रसिद्ध पर्यटन स्थळ आहे. शिवाय ते देवगुनी किंवा मंदिर म्हणून सांगितले जाते. हरिहरेश्वर फक्त दोन किनारे आहेत हरिहरेश्वर मंदिर समोर बद्दल २.४कम लांब सरळ बीच आणि इतर बीच फक्त महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाचे रिसॉर्ट समोर बद्दल २.४कम एल आकार आहे. हरिहरेश्वर एक सदाहरित जागा आहे आणि ते कोणत्याही हंगामात तुम्ही भेट देऊ शकता. हे निसर्गहृदय मध्ये ठेवलेल्या आणि सहयाद्रीच्या पर्वत कटिबद्ध आहे. एक सहज सुट्टी त्याच्या तीन किंवा चार दिवस खर्च करू शकता. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाने एक सरकारी शरीर घरे येथे एकही रज प्रदान काही खाजगी विश्रामगृहे काही बेड आणि न्याहरी आहेत हरिहरेश्वर राहात नाही समस्या आहे. ३.३ हरिहरेश्वर समुद्र तसेच बीच सेट केले आहे.

३.४ सागरी लाटेचे अपक्षरण व निक्षेपणद्वारा निर्मित भूरूपे

पृथ्वीचा सुमारे ७१ टक्के भाग जलाशयाने व्यापले आहे. सागरदेखील एक कारक असच त्याचे कार्य सागरी किनाऱ्यापर्यंतच मर्यादीत आसते. भरती ओहटी समुद्र प्रवाह याच्या मार्फतच सागराचे अपक्षरण कार्य होते असे नाही. तर सागरी लाटांचे कार्य नदी, हिमनदी वारा याच्या कार्यक्षेत्राची अधिक प्रभावी असते. सागरी किनाऱ्याजवळील खडकाची झीज होऊन निर्माण झालेले खडकाचे तुकडे हे लाटांचे अपक्षरण कार्याचे महत्वाचे शस्त्र आसते. याद्वारे लाटा किनाऱ्यावर अपक्षरण वहन, निक्षेपणाचे त्रिविध कार्य करून विविध भूरूपे निर्माण करतात.

३.५ सागरी किनाऱ्याच्या संदर्भात काही संज्ञा

- १ समुद्रतटीय किनारी रेषा (cost line) : भू-भाग व जलभाग यांच्या मीलन रेषेलाच 'किनारी रेषा' असे म्हणतात.
- २ सागरतट (coast) : किनारी रेषेपासून जमिनीकडील भागास 'सागरतट' असे म्हणतात.

- ३ तट/सागरकिनारा (shore) : सागरजला येणाऱ्या भूभागाची भरती ओहोटी या दरम्यानच्या भागास 'सागरकिनारा' असे म्हणतात .
- ४ पश्चतट/ पश्चकिनारा (Back Shore): सरासरी समुद्रसपाटीपासून किनारी रेषेपर्यंतच्या भागास 'पश्चकिनारा' असे म्हणतात .
- ५ ओहोटी मैदान /अग्र किनारा (fore shore): सरासरी समुद्रसपाटीपासून ओहोटीच्या अंतिम मर्यादेपर्यंतच्या भागास 'अग्र किनारा' असे म्हणतात .
- ६ अपतट/परस्थ किनारा (off shore): अग्र किनाऱ्यापासून समुद्रबुड जमिनीपर्यंतच्या भागास 'परस्थ किनारा' असे म्हणतात .

सागरजलाची गतीशील रूप

सागरजलावर पृथ्वीचे परिवलन वारे, ग्रह व उपग्रहांचे पृथ्वीवरील आकर्षण यांचे प्रभाव असल्याने ते सदैव गतिमान असते . सागरजलाशयावर (१) लाटा २ समुद्र प्रवाह ३ भरतीओहोटी या तीन प्रकारच्या हालचाली होत आसतात . सागरपृष्ठभागावरून वाहणाऱ्या वाऱ्यामुळे लाटा उत्पन्न होतात . लाटांची उंची वाऱ्याच्या वेगावर अवलंबून असते . सागरीजलास वाऱ्याचा धोका वसत असल्याने लाटेचे असमान ग्यांलातर झालेले दिसते . प्रत्यक्षात लाटेतील पाणी स्वस्थानीचे (एकाच ठिकाणी) असते .

लाटाचे आकार

- १ शीर्ष किंवा माथा व द्रोणी किंवा तळ (crest and trough): लाटेचे सर्वात उंच भागाला 'शीर्ष किंवा माथा' म्हणतात . व सर्वात खोल भागाला 'द्रोणी किंवा तळ' असे म्हणतात .
- २ लाटेची लांबी (wave length): वेगवान वारा एकाच दिशेने वाहात असल्यास पूर्ण विकसित लाटाची निर्मिती होते . लाटेची लांबी एका मध्यापासून किंवा एका तळापासून दुसऱ्या तळापर्यंतचे अंतरऐवढे असते .
- ३ लाट फूटण्याची क्रिया (Breaking of waves):

परस्थ किनाऱ्याकडून अग्र किनाऱ्याकडे व पश्च किनाऱ्याकडे लाटा येतात तसातशा त्या फुटतात जेते सागराची खोली लाटेच्या लांबीइतकी असते त्याभागापासूनच लाटा फुटतात, भंग पावणाऱ्या तीन आवस्था असतात .

अ) अनती किंवा अवनती अवस्था (plung) : खोल सागरावरील लाटा उथल किनाऱ्याकडे वेंताना तिची लांबी कमी होऊन लाटेतील पाणी एकत्रीत जमा होऊन लाटेची उंची वाढते. लाटेतील पाणी पार्श्वकिनाऱ्याकडे गतिमान होऊन किनाऱ्याची झिज होते. या अवस्थेला आनती अवस्था असे म्हणतात.

ब) पुरोगमी अवस्था (swash): लाटेतील पाणी किनाऱ्याकडे वेगाने वाहात जाते. यालाच लाटेची पुरोगामी अवस्था असे म्हणतात. हेच पाणी किनाऱ्याकडे तिरग्या दिशेने पोहचते.

क) प्रतिगामी अवस्था (back wash): किनाऱ्यावर लाटा फुटल्यावरलाटेचे पाणी परस्पर किनाऱ्याकडे परत येते.

लाटचा भार (Load of waves):

लाटेवरोवर वाहत जाणाऱ्या सुक्ष्म वालुच्या कणापासून ते मोठ्या खडकाच्या तुकड्याचा समावेश 'लाटेचा भार' यामध्ये केला जातो. ही समग्री काही प्रमाणात नद्यांनी वाहुन आनले असते तर काही प्रमाणात लाटांच्या किनाऱ्यावरील अपक्षरण कार्यमुळे निर्माण होते. लाट भंग पावल्यावर येतील काही सामग्री सागरतर्गत भागाकडे येते. तर काही किनाऱ्यावर निपेक्षित होते. या निपेक्षित सामग्रीलाच सागरी निपेक्ष असे म्हणतात.

३.६ सागरी लाटांमुळे निर्माण झालेले भूआकार

1. Sea Coast

2. Sea Cliffs

4. Rocky Beach

5. Sandy Beach

7. Sea Level

8. Stack

10. Sand Bar

11. Lagoon

13. Honeycom Structure

14 Wave Erosion Zone

16 Resistant Rock

3. Wave Cut Platform

6. Sea Cave

9. Spit

12. Pothole

15 Tidal Inlets

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare**
Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Activity Report

Name of the Department/ Committee : **Botany**
Activity Report Year : **2022-23**
Name of the activity : **Study of Local flora**

Date		Department	Coordinator Name
17-10-2022		Botany	Mr. Akash Goyal
Time	Venue	Activity for the class/ group	Nature of the activity
From 9.00 am onwards	Botanical Garden	FYBSc	Field visit


Support/ Assistance: IQAC Members

General information of the activity

Topic of the Activity	Study of local flora for Botany students.
Objective	To introduce the plants in the vicinity of everyday surroundings and Botanical Garden to the students
Methodology	To introduce the Botanical names, morphology and uses of the plants present in Botanical Garden of our college.
Outcome	Students could know the diversity in the Botanical garden, know the plants, their common names and Botanical names.
Participants No.	46

Proofs attached:

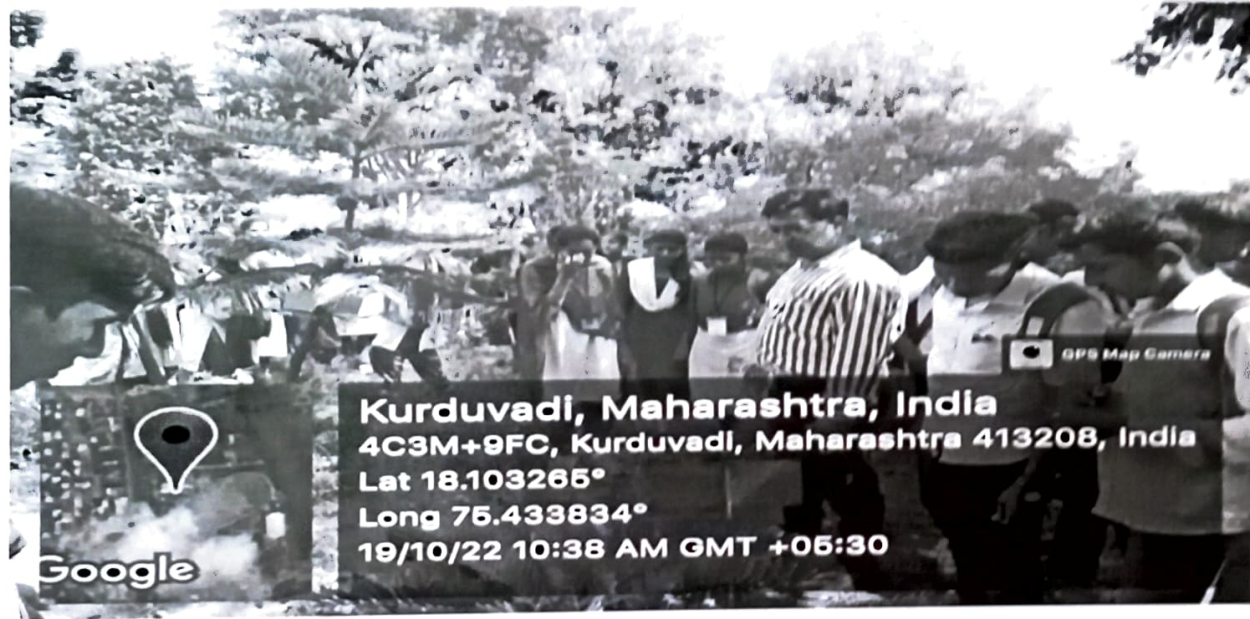
Geo-Tagged Photos of the event	Program schedule
Attendance list	


I/c. Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

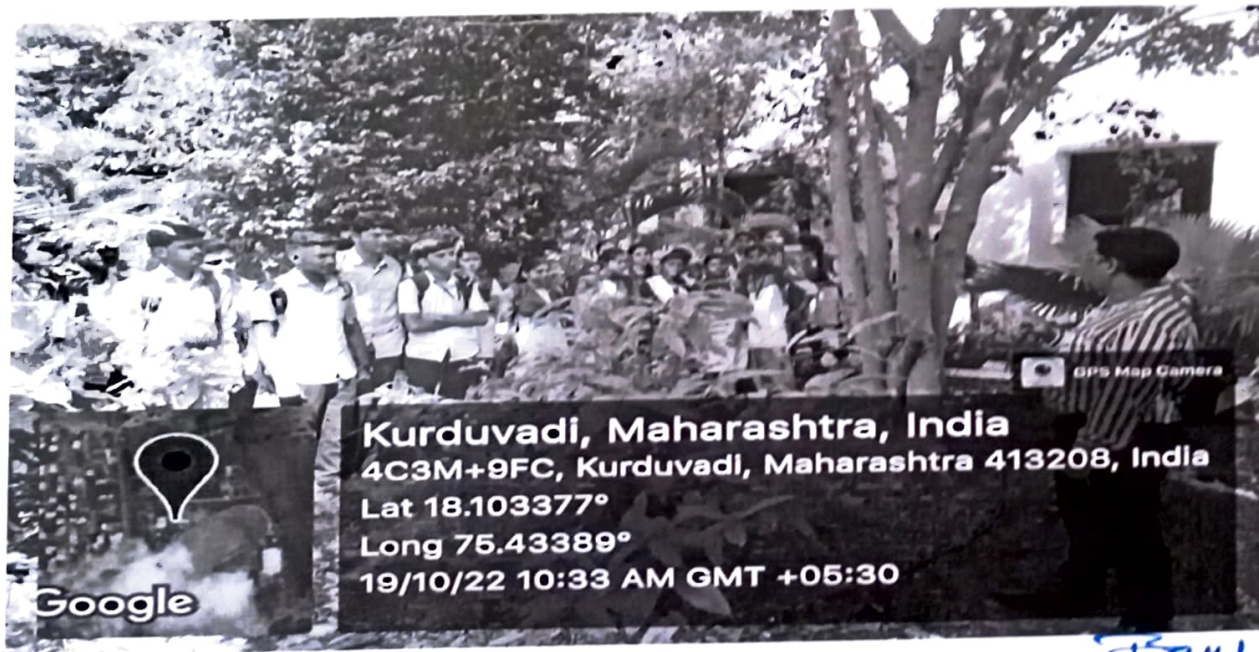
Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare**
Paranda Road, Kurduvadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Department of Botany



Study of local flora on 19/10/2022



S. B. B. B.
I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist- Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ संचलित,
के.एन.भिसे आर्टस् ,कॉमर्स अॅण्ड विनायकराव पाटील
सायन्स कॉलेज, विद्यानगर, भोसरे

परांडा रोड, विद्यानगर, भोसरे ता. माढा जि. सोलापूर - ४१३२०८ (महाराष्ट्र)

ई मेल : knbacck@yahoo.co.in

कार्यालय फोन नं. : (०२१८३) २२३२४५

फॅक्स क्रमांक : (०२१८३) २२३२४५

जा.क्र. : के.एन.बी.ए.सी.ए.व्ही.पी.सी.के.....

दिनांक : २७/१/२०२३

सूचना

वरिष्ठ महाविद्यालयातील मराठी विभागातील सर्व विद्यार्थ्यांना कळविण्यात येते की, मराठी विभागाच्या वतीने सेमिस्टर ६ मध्ये मराठी या विषयावर प्रकल्प दिले जाणार असून सर्व विद्यार्थ्यांनी दिलेल्या विषयावरील प्रलाकप दि. ५ फेब्रुवारी २०२३पर्यंत मराठी विभागात जमा करावी.



प्राचार्य

I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ

के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अॅण्ड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज

विद्यानगर, भोसरे (कुईवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.

मराठी विभाग

सन २०२२-२३

विद्यार्थ्यांचे निवेदन

मी श्री. / कु. मदिना खाजुनाथ बागवान

असे जाहीर करतो / करते की, महाराष्ट्रातील शेत

सदरील प्रकल्प काम मी स्वतः पूर्ण केले असून, ते यापूर्वी कोठेही प्रसिध्द झाले नाही.

विद्यार्थ्यांची सही

Beejank

Bany
Head, Department of Marathi
NBAC & VPS College, Bhosare.

Bany
I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ
के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर, भोसरे (कुईवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.

मराठी विभाग

सन २०२२-२३

प्रकल्प लेखन अहवाल

विद्यार्थ्यांचे नाव - मादिना बाजुलाल बागवान

वर्ग - T.Y.B.A., रोल नं - 5707

प्रकल्प शिर्षक - महाराष्ट्रातील संत

मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नाव :- प्रा.डॉ. मोहिले. एच. बी

Prin
Head, Department of Marathi
BAC & VPS College, Bhosare.

Prin
I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ

के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अॅण्ड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज

विद्यानगर, भोसरे (कुर्डूवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.

मराठी विभाग

सन २०२२-२३

ऋणनिर्देशन

मी श्री. / कु. मदिना खाजुलाल बागवान

मराठी विषयातील, महाराष्ट्रातील रत्न या घटकावर

प्रकल्प पूर्ण केला आहे. यासाठी मला प्रा. डॉ. एस. व्ही. मोहिते व प्रा. डॉ. पी. एस कांबळे यांचे

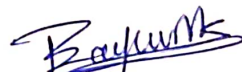
मार्गदर्शन लाभले. याबद्दल मी त्यांचे मनपूर्वक आभार मानते।


Head, Department of Marathi
IBAC & VPS College, Bhosare.



I/c. Principal

K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur


विद्यार्थ्याची सही

अनुक्रमिका

 $\frac{10}{10}$

१	संत एकनाथ	३
२	संत तुकाराम	५
३	संत ज्ञानेश्वर	६
४	संत नामदेव	१०

Prof.

Head, Department of Marathi
W.B.A.C. & P.S. College, Bhosare.

Prof.

I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

परंपरा

आपल्या महाराष्ट्राच्या संतांची व्युत्पत्ती वेगवेगळ्या प्रकारच्या भौतिक अशा संतांची परंपरा लाभलेली आहे. अशा या आपल्या थोर संतांनी जनतेच्या त्यांच्या संतवाणीतून वेगवेगळी जीवन जगण्याचे मार्ग सांगितले आहेत. महाराष्ट्राच्या लाभलेल्या अत्यंत महत्त्वाच्या अशा व्यक्तींबद्दल व त्यांच्या जीवनाबाबत आपण या प्रकल्पाच्या माध्यमातून आपण माहिती बांधणार आहोत.

संत ज्ञानेश्वर, संत नामदेव, संत एकनाथ आणि संत तुकाराम या थोर अशा संतांबद्दल आपण या प्रकल्पाच्या माध्यमातून माहिती जाणून घेणार आहोत. धर्माचे रहस्य समजावून देऊन संतांच्या उच्च व उदात्त विचार, कृती यांवर भर देता. महाराष्ट्रात संत परंपरेचा उदय तेराव्या शतकात झाला, या शतकाच्या उत्तरार्धात महाराष्ट्रात लोकशाळांमधून शक्तिमार्गाच्या प्रसार करणारे भागवत धर्मीय संत पुढे आले. त्यामुळे स्त्री-पुरुष भेदाचा किंवा विद्या, धन, प्रतिष्ठा इत्यादींमुळे प्राप्त होणाऱ्या भिन्नभेदाचा भागवत धर्माचा विमोक्षण यारा नाही, असे प्रतिपादन संतांनी केले, नाथपंथ, मधुसूक्त व वारकरी यांनी महाराष्ट्राचा जगि केले.

उद्दिष्टे

हे प्रकल्प करण्यामागील माझे उद्दीष्टे :-

- १) संत नामदेवांनी भक्तीचे भागवतधर्मी तत्वज्ञान समाजाच्या सर्व थरांमधील सामान्य माणसांपर्यंत पोहोचविण्याचे कार्य केले. हे त्यांचे उद्दिष्ट होते.
- २) संत नामदेवांनी प्रसारासाठी नामस्मरण आणि कीर्तन ही दोन माध्यमे वापरलेली दिसतात.
- ३) संत ज्ञानेश्वरांनी समता, विश्वबंधूता यांचा उल्लेख पसायदानात केला आहे. तसेच पसायदानातून 'विश्वशांती' या संदेशा दिला आहे.
- ४) संत तुकारामांनी आपल्या भ्रमंगांच्या माध्यमातून समाजातील भ्रमिळ प्रशेवर त्यांनी संतोड घाव केले आहेत.
- ५) संत एकनाथांचे विद्वता, माध्यात्मातील भ्रष्टिकार आणि लोकादिताची कळवळ या गोष्टींचे दर्शन त्यांच्या श्रेश्ठींमार्फत घडते.
भ्रष्टा प्रकारे मद्यशब्दातील या थोर संतांनी आपल्या भ्रमंग्र, कविता, भारुडे, पदे यांच्या माध्यमातून समाजाला योग्य संदेश दिलेला दिसून येतो. आपण आपले जीवन कशा प्रकारे जगावे याचा त्यांनी अत्यंत सोप्या आणि साध्या भाषेत उल्लेख केलेला दिसतो.

संत एकनाथ

संत एकनाथांचा जन्म इ.श. १५२८ मध्ये पैठण येथे झाला. बालपणाच आई-वडीलांच्या मृत्यू झाल्याने संत एकनाथांचा सांभाळ आजोबा चक्रपाणी यांनी केला. वलाचे उपासक आणि आध्यात्माच्या क्षेत्रातले अधिकारी पुरुष असणारे जनार्दन स्वामी हे संत एकनाथांचे गुरु होते. अशा उदार आणि मानवतावादी विचारांच्या संत एकनाथांचे इ.श. १५९९ मध्ये देहावसान झाले.

एकनाथांनी अनेक प्रकारच्या ग्रंथांची रचना केली. त्यांच्या वाङ्मयातून विद्वता, आध्यात्मातील अधिकार आणि लोकहिताची कळवळ या गोष्टींचे दर्शन घडते. त्यांच्या वाङ्मयाचा परिचय पुढीलप्रमाणे

॥ चतुःश्लोकी भागवत :-

गुरु जनार्दनस्वामी यांच्या आज्ञेने एकनाथांनी चतुःश्लोकी भागवताची रचना केली. भागवताच्या दुसऱ्या शकंढामधील नवव्या अध्यायाच्या ३२ ते ३५ या चार श्लोकांवर नाथांनी १०३६ ओव्यांचे हे भाष्य लिहिले आहे. श्रुतिनिर्मितीपूर्वी ब्रह्मदेवाने केलेल्या तपश्चर्येने आदिनारायण प्रसन्न झाले व त्यांनी जे ज्ञान सांगितले ते या चार श्लोकांत झाले आहे. 'श्रुतिरूपी मीच वसे' हा सिद्धांत नाथांनी या ग्रंथातून सांगितला आहे.

२) भावार्थ रामायण :-

'भावार्थ रामायण' हा नाथांच्या जीवनातील अखेरचा ग्रंथ होय. संत एकनाथांच्या हा ४० हजार ओवीसंख्यांचा ग्रंथ आहे. 'भावार्थ रामायण'तील पहिली पाच कांडे आणि सहाव्याच्या ४४ अध्यायांचे लेखन संत एकनाथांनी केले आहे. उर्वरित सहाव्यातील उरलेले ३६ अध्याय व कांडांचे लेखन नाथांचे शिष्य गावठा यांनी केले आहे. या ग्रंथातून रामदर्शनाची तळमळ, अध्यात्माचा विचार, रूपकांची योजना, राम-सीता यांचे एकत्व आणि हिंदू धर्माभिमान दिसून येतो.

३) पदे व गौळणी :-

चतुःश्लोकी भागवत, भावार्थ रामायण, एकनाथी भागवत हे ग्रंथ लिहिणारे नाथ भावपूर्ण स्वना किती सरस करू शकतात, याचा अनुभव त्यांच्या पदातून आणि गौळणीतून येतो. 'असा कसा देवाचा देव वाई व्हडा । देव एक पायाने लंगडा ठा वाई' असा भव्यंत साध्या भाषेतून नाथांनी स्त्रीकृष्णांचे रूप रेखाटले आहे.

वारिथीने कुंडले हाते । डोळे मोडित राधा चाले ।
राधा पाहुनि भुलले हरी । बेल दुभे नंदाहरी ॥

असे शृंगारयुक्त आणि विनोदपूर्ण वर्णन करून 'मन मिळालेसे मना । एका भुलला जनार्दना ॥' अशी अध्यात्माची कलाटणीही नाथ चटकन देतात.

'तुझी संगती नाही कामाची, मी सुंदरा कोवळ्या मनाची,'
'कृष्णा माझा पदर हारू नको सोड,' या नाथांच्या गौळणी आजदेखील लोकप्रिय आहेत.

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's


**K.N. Bhise Arts, Commerce & Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar, Bhosare**


Paranda Road, Kurduwadi Tal-Madha Dist-Solapur Pin-413 208 (Maharashtra)

Department of Marathi

Students Project List - 2022-23

Sr.No	Name of the Student	Project name	Sign
1	Bhagwan Madina khajulal	महाराष्ट्रातील शौर संत	Bhagwan
2	Mulani Riyaj Dilawar	शिवाजी महाराजांचे जीवन	R.D.M
3	Sidwadkar Aarti Sopan	शिवाजी महाराजांचे जीवन चरित्र	A.S. Sidwadkar
4	Ubale Yashraj Ramchandra	मराठीच्या निष्कल बोली	Ubale
5	Ubale Narayan Sudhir	संत तुकारामांचे जीवनकेंद्रप्रवास	N.S. Ubale
6	Randave Vinay Shahaji	पंडिती वाडमय	Randave
7	Shelke Shirishkumar Anna	रामानंद अरुखती महाराजांचे जिवन	S.P. Shelke
8	Sawant Kedar Tanaji	—	Ab
9	Kadam Shikant Vitthal	—	Ab
10	Khair Hanumant Ramchandra	संत नामनेचे जीवन चरित्र	H.R. Khair
11	Satav Ganesh Maruti	मराठी निष्कल रडुष्टी	G.M.
12	Lankeshwar Rohit Deepak	—	Ab
13	Jadhav Dhanaji Popat	—	Ab
14	Jagtap Shital Angad	—	Ab
15	Kapure Swapnil Anil	संत ज्ञानेश्वर जीवन चरित्र	Kapure
16	Ubale Anurag Chandrakant	संत जनाबाईची जीवन प्रताय	A.C. Ubale
17	Kamble Pratik Lxman	आपली भाषा	P.L. Kamble
18	Thakar Ashutosh	संत ज्ञानेश्वर जीवन चरित्र	Thakar
19	Pansare Datta Mahadev	—	Ab
20	Gavane Saurabh Somnath	छ. शिवाजी महाराज	Gavane


Head, Department of Marathi
K.N.B.A.C. & V.P.S. College, Bhosare.


I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ
के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर, भोसरे (कुडूवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.

मराठी विभाग

सन २०२२-२३

प्रकल्प लेखन अहवाल

विद्यार्थ्याचे नाव प्रतिक लक्ष्मण कांबळे

वर्ग B:A:III, रोल नं 5729

प्रकल्प शिर्षक मराठीच्या निवडक बोली

मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नाव :- प्रा. डॉ. मेघल्लि एल्. व्ही



Head, Department of Marathi
KNSAC & VPS College, Bhosare.



I/c. Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ

के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अॅण्ड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज

विद्यानगर, भोसरे (कुईवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.


मराठी विभाग

सन २०२२-२३


मार्गदर्शक प्रमाणपत्र


बी.ए.भाग-तीन

श्री./कु. प्रतिक लक्ष्मण कांबळे या विद्यार्थी/विद्यार्थिनीने
मराठीच्या निवडक बोर्डी या विषयावर माझ्या
मार्गदर्शनाखाली सदरील प्रकल्प काम पूर्ण केले असून, ते यापूर्वी कोठेही प्रसिध्द झाले
नाही असे प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.


मार्गदर्शक प्राध्यापकाची

स्वाक्षरी


Head, Department of Marathi
KNSAC & VPS College, Bhosare.


I/c. Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ

के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अॅण्ड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज

विद्यानगर, भोसरे (कुईवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.

मराठी विभाग

सन २०२२-२३

विद्यार्थ्यांचे निवेदन

मी श्री. / कु. प्रतिक धम्ममन कांबळे
असे जाहीर करतो / करते की, मराठीच्या निवेदन बोली
सदरील प्रकल्प काम मी स्वतः पूर्ण केले असून, ते यापूर्वी कोठेही प्रसिध्द झाले
नाही.



Head, Department of Marathi
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur



I/c. Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

विद्यार्थ्यांची सही



माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ

के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज

विद्यानगर, भोसरे (कुडूवाडी)

ता. माढा जि. सोलापूर.

मराठी विभाग

सन २०२२-२३

ऋणनिर्देशन

मी श्री. / कु. प्रातिक लक्ष्मण कांबळे

मराठी विषयातील, मराठीच्या निवडक बोली या घटकावर
प्रकल्प पूर्ण केला आहे. यासाठी मला प्रा. डॉ. एस. व्ही. मोहिते व प्रा. डॉ. पी. एस. कांबळे यांचे
मार्गदर्शन लाभले. याबद्दल मी त्यांचे मनपूर्वक आभार मानते/



Head, Department of Marathi
KNBAC & VPS College, Bhosare.



I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist- Solapur



विद्यार्थ्याची सही

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K. N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar Bhosare

Department of History

Year: - 2022-23

Add on Course Project list

Class – B. A. III

Semester -- VI

Sr. No	Name of the Students	Mob. No	Signature
1	Kuber Somnath Mahari	9356349259	S.M. Kuber
2	Lengare Rupali Jaywant	9822156921	Lengare R.J.
3	Gosavi Rutuja Baliram	9359282366	Gosavi.R.B
4	Satpute Dipali Shrimant	9322891330	Dipali
5	Bodake Krushne Balasaheb	8766566627	K.B. Bodake
6	Thombare Mahari Gubasaheb	8263869772	Thombare
7	Dalwale Parvesh Esra	7083511966	P.E. Dalwale
8	Satav Pooja Sanjay	8080656101	P.S. Satav
9	Mulani Amir Hussaid	7666091989	Amir
10	Patwar Omkar Hari	8329792816	Omkar
11	Satav Swapnali Rajendra	9011832727	S.R. Satav.
12			
13			
14			
15			
16			

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K. N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar Bhosare
Taluka-Madha Dist-Solapur

Department of History
Question Paper Add on Course
Academic Year:- 2022-23

Class- BA- III

Semester-VI

Marks- 40

प्रश्न क्र.1 योग्य तो पर्याय वापरून खालील प्रश्नाची उत्तरे द्या.

गुण ०८

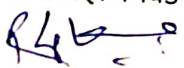
1. भारतीय राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमानुसार 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगा'ची निर्मिती करण्यात आली.
अ. २८० ब. ३८० क. ३१९ ड. ३२०
2. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग' किती प्रकारच्या परीक्षा दर वर्षी आयोजित करते.
अ. २ ब. ३ क. १ ड. २०
3. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगा'ची परीक्षा देण्यासाठी अनारक्षित लोकांसाठी किमान वय मर्यादा किती आहे.
अ. ३५ ब. ३८ क. १९ ड. ३२
4. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगा'ची परीक्षा देण्यासाठी आरक्षित लोकांसाठी कमाल वय मर्यादा किती आहे.
अ. २५ ब. ३८ क. ३१ ड. ४३
5. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या भरतीमध्ये विकलांग लोकांसाठी किती टक्के आरक्षण असते.
अ. २ ब. ४ क. १ ड. ५
6. CSAT चा विस्तृत रूप सांगा.
अ. Civil Service Aptitude Test ब. Civil Service Attitude Test
क. Common Service Aptitude Test ड. Common Service Attitude Test
7. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगा'ची परीक्षा कोणत्या दोन भाषेतून देता येते.
अ. मराठी व हिंदी ब. मराठी व इंग्रजी क. हिंदी व इंग्रजी ड. इंग्रजी व कोकणी
8. 'केंद्रीय लोकसेवा आयोगा'चे मुख्यालय कोठे आहे.
अ. दिल्ली ब. मुंबई क. कलकत्ता ड. बेंगलोर

प्रश्न 2. खालील प्रश्नाची उत्तरे द्या

[कोणतेही चार]

गुण १२

1. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत निवड केल्या जाणाऱ्या gazzitted post संदर्भात माहिती सांगा?
2. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत निवड केल्या जाणाऱ्या Non-gazzitted post संदर्भात माहिती सांगा.
3. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची परीक्षा देण्यासाठी असलेली पात्रतेबद्दल माहिती सांगा.
4. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची परीक्षा पास होण्यासाठी इतिहास विषयाचे महत्व सांगा.
5. चालू धडामोडी समजून घेण्यासाठी इतिहास विषयाचा कसा उपयोग होतो ते सहउदाहरण सांगा.
6. जिल्हा निवड मंडळामार्फत आयोजित केल्या जाणाऱ्या परीक्षा कोणकोणत्या आहेत.


Head, Department of History
KNEAC & VPS College, Bhosare.

I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

K.N. Bhisre Arts, Commerce &
V.P.S. College, Bhosare

Test (202 / 202)

Stu. Lengare Rupali Jaywant

Cl. BA - III

Date 29-5-23

Roll No. 5716

Lengare. R.J.

Sign. of Students

Sign. of Teacher

45
50

1. भारतीय राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमानुसार 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची निर्मिती करण्यात आली.

→ क) 394

2. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग' किती प्रकारच्या परिक्षा दर वर्षी आयोजित करते.

→ अ) 2

3. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग' ची परिक्षा देण्यासाठी अनारक्षित लोकांसाठी किमान वय मर्यादा किती आहे.

→ क) 9e

4. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग' ची परिक्षा देण्यासाठी आरक्षित लोकांसाठी किमान वय मर्यादा किती आहे.

→ ड) 83

5. 'महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या भरतीमध्ये विकलांग लोकांसाठी किती टक्के आरक्षण असते.

→ ब) ४

6. CSAT चा विस्तृत रूप सांगा .

→ अ) Civil service Aptitude test

7. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची परिक्षा कोणत्या दोन भाषेनुन देता येता.

→ अ) दिल्ली क) मराठी व इंग्रजी

8. केंद्रिय लोकसेवा आयोगाचे मुख्यालय कोठे आहे .

→ अ) दिल्ली

2

1)

→ - महाराष्ट्र राज्य नागरी सेवेतील सर्वोच्च पदावरील वॉट (अ) व (ब) राजपत्रित अधिकारी संवर्गातील अधिकारी हे राजपत्रित अधिकारी म्हणुन ओळखले जातात. त्यांची निवड महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग (MPS) कडून व नेमणुक महाराष्ट्र शासन करते .

- महाराष्ट्र शासन राजपत्रित दरवर्षी राजपत्रित अधिकारी यांची निवड पदेन्ती नेमणुक, प्रातिज्युक्ती, बडतफी, निलबन, इतर सर्व कार्यकारी कार्यवाही हे महाराष्ट्र राज्य नागरी सेवा नियमानुसार केले जाते .

- राज्यात एक लाख पाच हजार पेक्षा जास्त राजपत्रित अधिकारी हे महाराष्ट्र नागरी सेवेतील वॉट (अ) व (ब) कार्यरत आहेत .

2.

- Non-gazetted post (अराजपति) :
- महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा आयोग दरवर्षी वेगवेगळ्या परिक्षांमाफत हजारो विद्यार्थ्यांची भरती करून घेत.
 - MPSC राज्यसेवा, MPSC Group B, MPSC Group C, सरळ सेवा भरती, आरोग्य विभाग, वन विभाग अशा अनेक परिक्षांमाफत हजारो जागांची भरती दरवर्षी निघते.
 - ज्यात लाखो रूद्धक उमेदवार हजार किंवा उमेदवार हजार किंवा त्याहुने कमी जागा साठी अर्ज करतात.
 - यासमध्ये तसेच उमेदवार यशस्वी होतात ज्यांना परिक्षेचा अभ्यासक्रम, परिक्षा नमुना आणी कोणत्या परिक्षेत कोणत्या प्रकारचे प्रश्न विचारतात याबद्दल माहिती मिळते.

3.

- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परिक्षांसाठी पात्रता निकष आहेत -
- MPSC च्या उमेदवार भारतीय नागरिक असणे आवश्यक आहे.
 - उमेदवारांना मराठी भाषा बोलली आणी लिहिता येत असावी.
 - उमेदवारांना आवश्यक पात्रता उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे.
 - वय शिथिलता किंवा आरक्षणाचा दावा करण्यासाठी MPSC परिक्षेच्या उमेदवारांचे घर महाराष्ट्र असेल आवश्यक आहे.

6. → जिल्हा निवड मंडळामार्फत आयोजित केल्या जाणाऱ्या परिक्षा :

1) ग्रामसेवक (Gram Sevak) :-
- 60% गुणांसह 92 वी परीक्षा उत्तीर्ण किंवा अभियांत्रिकी डिप्लोमा किंवा BSW किंवा कृषी डिप्लोमा.

2) औषध निमति : (pharmacist) :

① डी. फार्म / बी. फार्म पदवी

② MS-CAT प्रमाणपत्र / CCC पात्रता आवश्यक

③

3) आरोग्य सेवक - पुरुष (Health servant - male) :

- भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, जीवशास्त्र

विषयांसह माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परिक्षा उत्तीर्ण

प्र. 3.

1. → महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाबद्दल माहिती :
- MPSC ची स्थापना 1949

रोजी, भारत सरकार कायदा 1935 अंतर्गत

मध्य राज्यांच्या पुनर्रचनेसाठी 1960

भरतीसाठी जबाबदार असलेल्या महाराष्ट्राने

कसेवा आयोगाची जागा घेतली :-
- MPSC सेवेमध्ये जाण्याकरिता

परिक्षा घेण्यात येतात. महाराष्ट्र

- भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 315 नुसार

महाराष्ट्र लोक सेवा आयोगा

केला असून घटनेच्या कलम 320 नुसार

PUNYASHLOK AHILYADEVI HOLKAR SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR

B.A. Part- III

Subject: ECONOMICS

Certificate Course in Financial Markets

(With effect from June, 2021)

Total Lectures: 60

Total credits: 04

Marks: 50

Preamble

This industry oriented course is specially designed for those who want to make their career in financial institutions, broking houses, research houses and depository houses. This course will assist the students who wish to work as a arbitrageur, executive or manager, investor or trader. This course provides a strong base of knowledge about financial market and its operations.

Syllabus

- 1. Basics of Financial Markets (15 Lectures)**
 - 1.1 Meaning and structure of financial markets
 - 1.2 Constituents of money market, Functions of money market, Role of money market
 - 1.3 Role of capital market, Indian capital market, Features of capital market
 - 1.4 Reforms in money market and capital market in India

- 2. Types of markets (15 Lectures)**
 - 3.1 Equity market
 - 3.2 Commodity market
 - 3.3 Currency market
 - 3.4 Derivatives market

- 3. Stock market. (15 Lectures)**
 - 2.1 Meaning of stock market, Primary and secondary market
 - 2.2 Functions of stock market
 - 2.3 Longer term fixed-income capital markets, types of shares, Bonds
 - 2.4 Link between savers and investment opportunities

- 4. Stock exchanges (15 Lectures)**
 - 4.1 Basics of Mutual Fund, NAV, SIP, ELSS
 - 4.2 National Stock Exchange
 - 4.3 Bombay Stock Exchange
 - 4.4 Role of SEBI

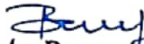
References

1. Jitendra Gala- Guide to Indian stock market
2. Deepak Shinde- Indian stock market
3. Ankit Gala & Khushboo Gala- Fundamental analysis of shares
4. Vinod Kumar, Atul Gupta, Manmeet Kaur- Financial Markets, institutions and financial services
5. Nathan Bell- Stock market investing for beginners
6. Raghu Palat- Fundamental analysis for investors
7. Ajay Shah, Susan Thomas, Michael Gorham- Indian Financial Markets
8. M. Y. Khan- Indian financial system
9. M. Y. Khan- Financial management
10. Dart & Sundharam- Indian economy
11. Mishra & Puri- Indian economy

Examination:

Total Marks: 50

Theory Exam: 40 Marks + Project work: 10 Marks



I/c.Principal
R.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

MADHA TALUKA SHIKSHAN PRASARAK MANDAL'S
K.N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL SCIENCE COLLEGE VIDYANAGAR,
BHOSARE
DEPARTMENT OF ECONOMICS
YEAR 2022-23

Class: B.A. III (Semi- VI)
(Field Project / Add on Course
Certificate Course in Financial Markets

Sr. No.	Seat No.	Name of the Students	Sign.
1.	201965	PATIL SUVARNA SAGAR	Patil Sagar
2.	211433	LONDHE SAURABH SHIVAJI	Londhe
3.	211434	KASHID AJIT BHARAT	Kashid A. B.
4.	212743	BAGWAN HIBA ANIS	Bagwan
5.	220894	PANDGALE SWATI GAUTAMESHWAR	Pandgale
6.	221291	MATRE GAYATRI SHANKAR	Matre G.S.
7.	222257	JAGTAP NIKITA HANMANT	Jagtap
8.	222382	VYAVHARE SURAJ ANDHU	Vyavhare
9.	223412	THORBOLE SHRIRAM SHAHAJI	Thorbole
10.	223480	CHAVAN DIPAK MUKUND	Chavan D.M.


Head, Department of Economics
KNBAC & VPS College, Bhosare.


I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur



Madha Taluka Shikshan Mandal's



**K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL SCIENCE
COLLEGE, VIDYANAGAR, BHOSARE**

Tal- Madha, Dist.- Solapur, Maharashtra. (India)

NAAC Accreditation 'A' Grade

Affiliated to

Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur

Certificate

This is to certify that PATHAN KAJAL AYUBKHAN

Has satisfactorily completed the *Certificate Course in Financial Markets* prescribed by the
Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur in the department of Economics
of the college during the academic year 2021-2022 with grade *A | B | C*

Date 30/5/2022

Signature of Faculty



Signature of Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Title

Date _____

Page No. _____

Name :- Kajal Ayubkhan Pathan

College Name :- K.N. Bhise Kurduwadi

class :- B.A. III.

Roll No :- 1625

Subject :- Stock exchange and data analysis

Bany
I/c. Principal
R.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Title _____

Date _____

Page No. _____

List of Content

Chapter 1

INTRODUCTION.

Introduction

Evolution of stock Market in India

Stock, Types of Stock

origin of stock market, History of stock market

SEBI. objectives and function of SEBI

Chapter 2

Industry and Company Profile.

~~Chapter 3~~

DATA ANALYSIS AND INTERPRETATION

Risk and Return

Variance, Standard deviation

~~Chapter 4~~

FINDINGS AND CONCLUSION.

Bhise
I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Seen
2015/2022

Title _____

Date _____

Page No. _____

Table	Description
2.1.1	Computation of return of the company NESTLE LIMITED
3.1.2	Computation of expected return & expected risk and volatility of NESTLE LIMITED.
3.2.1	Computation of return of the company HINDUSTHAN UNILEVER LTD.
3.2.2	Computation of expected return & expected risk and volatility of HINDUSTHAN UNILEVER LTD.
3.3.1	Computation of return of the company BRITANNIA INDUSTRIES LTD.
3.3.2	Computation of expected return & expected risk and volatility of BRITANNIA INDUSTRIES LTD
3.4.1	Computation of return of the Company BOSCH LTD
3.4.2	Computation of expected return & expected risk and volatility of BOSCH LTD.
3.5.1	Computation of return of the Company MAHINDRA & MAHINDRA
3.5.2	Computation of expected return & expected risk and volatility of MAHINDRA & MAHINDRA.

Title _____

Date _____

Page No. 2

Introduction:

"Finance is art of managing money or cash and monetary economy is that branch of political economics that studies the inter relation between financial variables like costs and interest rates as hostile merchandise and services. It manages risk within the monetary markets are in different words considers investment underneath uncertainty."

An economic market maybe a place where individuals interchange monetary assets at prices that square measure determined by demand and provide forces exchange of one quite monetary market where traders buy and sell equities participants in exchange vary from tiny individual investors to giant institutional investors.

A stock market, equity market, or share market is the aggregation of buyers and sellers of stocks (also called shares), which represent ownership claims on businesses; these may included securities listed on a public stock exchange, as well as stock that is only traded privately, such as shares of private companies which are sold to investors through equity crowdfunding platforms.

Title _____

Date _____

Page No. 3

Evolution of stock Market in India.

The origin of the stock market started in the year 1494, when the Amsterdam stock Exchange was set up in India in the 18th century in that East India company was a dominant institution in those days and business related to loan securities used to be transacted towards the close of the 18th century. From 1830's business on corporate stocks and shares in Bank and cotton presses took place in Bombay. Though the trading list was large in 1839, there were only few brokers recognized by banks and merchants during 1840 and 1850. The 1850's witnessed a rapid development of commercial enterprise and brokerage business attracted many men into that sector and in 1860 the number of brokers increased into 60. In 1860-61 due to American civil war the cotton supply from United states of Europe was stopped; thus, the share 'Mania' in India began. Thus the number of brokers increased to about 200 to 250. However, by the end of the American civil war in 1865, a disastrous slump began (for example, Bank of Bombay share which had touched Rs 2850 could only be sold at Rs. 87). In the end

Title _____

Date _____

Page No. 4

of the American civil war, the brokers who thrived out of civil war in 1874, found a place in a street (now appropriately called as Dalal Street) where they might assemble and transact business. In 1887, they formally established in Bombay, the "Native share and stockbrokers' Association" (which is alternatively referred as "The stock Exchange"). In 1895, the stock market acquired a premise within the same street, and it had been inaugurated in 1899. Thus the stock Exchange at Bombay was consolidated.

STOCK.

A stock also known as "shares" and equity. It is a kind of security that signifies ownership of the organization and represents a claim a neighborhood of the corporation's assets and earnings. Common stock usually entitles the owner to vote at shareholder meetings and to receive dividends.

Title _____

Date _____

Page No. 5

TYPE OF STOCKS

Investors have completely different objectives like growth or financial gain, and completely different investment horizons. Hence, they search out stocks that have the qualities that they appear for. To satisfy this would like, stocks are categorized per their investment characteristics. The foremost common classes are listed below.

Income stocks :-

Financial gain stocks generate most of their returns in dividends, and therefore the dividends - unlike the dividends of preferred shares or the interest payments of bonds - will in several cases, grow unendingly year when year because the companies earnings grow. These corporations have a high dividend pay-out magnitude relation as a result of there are few opportunities to speculate the cash within the business that may yield a better come back on stockholder's equity. Hence, several of those corporations are already terribly massive, and are thought of valuable corporations like General electrical.

Title _____

Date _____

Page No. 6

Blue - Chip Stocks:

Valuable stocks are stocks of enormous, stable corporation that have an extended history of stable earnings and dividends and are typified by the stocks composing the Dow-Jones Industrial Average Industrial Average, as well as General electrical, IBM, Microsoft and Pfizer. due to their massive size, there is just about no potential for a high rate, therefore most of the comeback of those stocks is within the kind of dividends. However, capital gains will be attained from these stocks if they are bought in an exceedingly securities industry once stock costs are depressed overall.

for example, throughout the credit crisis of Gregorian calendar month and Dec 2008, and therefore the early a part of 2009, Microsoft was commerce below \$ 20 per share whereas before this, Microsoft had been commerce at around \$30 per share for an extended time. It is affordable to assume, given Microsoft's sturdy monetary position, that its stock value can come back to \$30 a share and, perhaps, surpass it.



Bany
I/c.Principal
R.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Title _____

Date _____

Page No. 26

5. Mahindra and Mahindra.

Mahindra & Mahindra restricted is associated degree Indian international automotive producing corporation headquartered in Bombay, geographical region, India. it had been established in 1945 as Muhammad & Mahindra and later renamed as Mahindra and Mahindra. it's one amongst the most important vehicle makers by production in Asian country and therefore the largest manufacturer of tractors within the world. it's a neighbourhood of the Mahindra cluster, associate degree Indian conglomerate. it had been hierarchical seventeenth on a listing of high firms in { India | India conglomerate. | Republic of Asian country | Bharat Asian country | Asian nation } by fortune India five hundred in 2018. Its major competitors within the Indian market embrace Maruti Suzuki and Tata Motors.

Berry

I/c. Principal

K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

HINDUSTAN UNILEVER LTD.

Hindustan Unilever - Share Price, Stock Analysis & Recos

STOCK SCORE
Unlock Scores

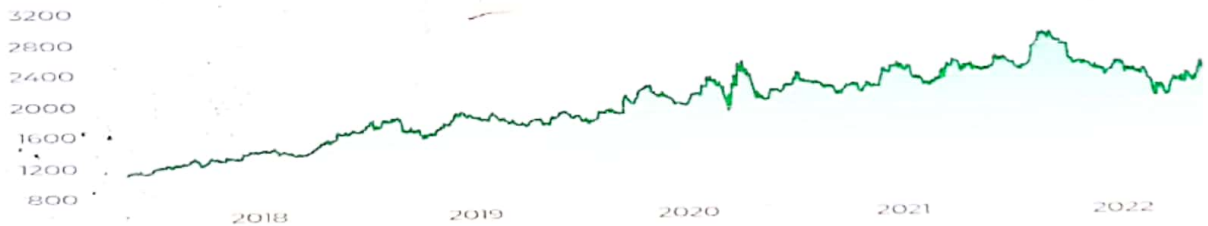
₹ **2,330.60** NSE ▼

↑ **50.40 (2.21%)**

Closed | As On: 27 May, 2022, 03:59 PM IST

Sector: FMCG | Industry: Personal Care

1D 1W 1M 3M 6M 1Y 5Y



High
2,812.45

Low
1,067.00

Returns
↑117.36%

Bany
I/c.Principal
R.N.Bhise Arts,Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare,Dist-Solapur

Title

Date _____

Page No. 31

From 2016-17 to 2020-21 and HINDUSTAN UNILEVER LTD returns are not more fluctuating as per the data observed

Computation of expected return and expected risk of HINDUSTAN UNILEVER LTD

Returns	R-Expected return	(R-Expected return) ²
6.244954	18.90381111	357.3540743
46.97484	-21.82607033	476.3773462
30.70722	-5.58458782	30.99646403
35.17544	-50.02667304	100.5341723
6.641374	18.50739105	342.5235236
Expected Returns 25.14876555	Σ CR-Expected return	1307.685581
variance	261.53711	
SD	16.1721092	

Interpretation -

In table ~~4-2~~ it has been observed that, expected return & risk is less and more return

Bhise
I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Title _____

Date _____

Page No. _____

CHAPTER 4

FINDINGS, SUGGESTION AND CONCLUSION

Title

Date

Page No.

42

FINDINGS

SL NO	Name of the company	Expected return	Expected risk
1	Nestle Incila ltd	25.81325136	14.61317763
2	Hindustan Unilever ltd	25.14876555	16.1721092
3	Britannia Industries ltd	11.88269996	32.11075998
4	Bosch ltd	-2.051613437	32.69037519
5	Mahindra and Mahindra	11.5299717	87.61682959

- As per the observation of 5 companies of multi-national companies Mahindra and Mahindra (87.61682959) has the more expected risk involved in it
- As per the observation of 5 companies of Multi-national companies Nestle limited (25.81325136) has the more expected return involved in it
- As per the observation of 5 companies Mahindra and Mahindra has the more expected risk (87.61682959) with less expected return (11.52399717) involved in it
- As per the observation of 5 companies of Multi-national companies Nestle India ltd has the more expected return (25.81325136) with less expected risk (14.61317763) involved in it well as Hindustan Unilever ltd has the more expected return (25.14876555) with expected risk (16.1721092) involved in it

Title

Date _____

Page No. 45

Nestle Ltd			
Year	opening price	closing price	dividend
2016-17	5690	6680.65	185%
2017-18	6612.05	8203.55	230%
2018-19	8199.85	10960.95	230%
2019-20	10980	16300	250%
2020-21	16300.25	17165.2	610%

Hindustan unilever Ltd			
Year	opening price	closing price	dividend
2016-17	867.1	911.75	950%
2017-18	914	1333.35	1000%
2018-19	1315	1706.8	1200%
2019-20	1710	2298.5	1300%
2020-21	2293.2	2431.5	1400%

Ravi
I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Title

Date _____

Page No. 46

Britannia industries Ltd

Year	opening price	closing price	dividend
2016-17	2261.5	3374	1000%
2017-18	3377	4970.6	1100%
2018-19	4988	3085.5	1250%
2019-20	3104.95	2688.95	1500%
2020-21	2700	3625.05	3500%

BOSCH LTD

Year	opening price	closing price	Dividend
2016-17	20825	22751.25	850%
2017-18	22640	18017.55	900%
2018-19	18300	18184.85	1000%
2019-20	18300	9395.55	1050%
2020-21	9399	14088.4	1050%

Mahindra and Mahindra

Year	opening price	closing price	Dividend
2016-17	1206.7	1022.25	240%
2017-18	1297.6	738.9	260%
2018-19	748.9	673.4	150%
2019-20	678.15	284.95	170%
2020-21	281	795.25	47%

Bent

I/c. Principal

K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

K. N. BHISE ARTS, COMMERCE & VINAYAKRAO PATIL SCIENCE COLLEGE
VIDYANAGAR BHOSARE
ADD ON COURSE MARCH / APRIL 2023
FACULTY - ARATS

NAME OF THE ADD ON COURSE: Optional Economics-XII(19101667)

Sr No	Exam Seat No	PRN No	Full Name of Student	Maximum Marks	Obtained Marks	Grade / Class	Total Credits	Remarks/s
1	201965	2E+15	PATIL SUVARNA SAGAR	50	45	A	4	Pass
2	211433	2E+15	LONDHE SAURABH SHIVAJI	50	42	A	4	Pass
3	211434	2E+15	KASHID AJIT BHARAT	50	41	A	4	Pass
4	212743	2E+15	BAGWAN HIBA ANIS	50	47	A	4	Pass
5	220894	2E+15	PANDGALE SWATI GAUTAMESHWAR	50	41	A	4	Pass
6	221291	2E+15	MATRE GAYATRI SHANKAR	50	46	A	4	Pass
7	222257	2E+15	JAGTAP NIKITA HANMANT	50	46	A	4	Pass
8	222382	2E+15	VYAVHARE SURAJ ANDHU	50	39	A	4	Pass
9	223412	2E+15	THORBOLE SHRIRAM SHAHAJI	50	40	A	4	Pass
10	223480	2E+15	CHAVAN DIPAK MUKUND	50	40	A	4	Pass


Head, Department of Economics
KNBAC & VPS College, Bhosare.


i/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur



**Name of the Faculty: All Faculties
Environmental Studies
(Non-Credit)**

CHOICE BASED CREDIT SYSTEM

Syllabus-ENVIRONMENTAL STUDIES

(Syllabus to be implemented w.e.f. June 2023)

Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University, Solapur

All Undergraduate (UG): Fourth Semester

Compulsory Paper-Environmental Studies

(CBCS - Syllabus)

- 1) **Title of the Paper:** Environmental Studies
- 2) **Pattern:** Semester and Credit system
- 3) **Total Contact Hours:** 45 hours

Structure for Syllabus of Environmental Studies

Class & Semester	Code	Name and type of the paper		L/P	Credits	Total Marks	UA	CA
		Type	Name					
For All UG Semester IV (Second year)								
All UG Second Year (4 th Semester)	EVS	Ability Enhancement Course (AECC) and Non Credit	Environmental Studies	50	NC	50	40	10
Compulsory: *Unit Test / Assignment/ Seminar/ Nature Visits / Field Work / Field Tour/ Industrial visits of 1-2 days and submission of report is compulsory under internals marks (CA)								

1. The credit earned by student with this course shall not be considered for calculation of SGPA/CGPA
2. This course is not considered as a passing head for counting passing heads for ATKKT
3. Student must pass this subject for award of the degree

Evaluation Scheme:

Theory paper has 50 marks out of which 40 marks will be for Term End Examination and 10 marks for College Internal Assessment. Hence the candidate must appear for internal evaluation of 10 marks and external evaluation (University Examination) of 40 marks.

A) College Internal Evaluation:

In case of theory paper, internal examination has to conduct by department / college.

Marks for internal assessment shall be given based on Unit Test / Assignment/ Seminar/ Nature Visits / Field Work / Field Tour/ Industrial visits of 1-2 days and submission of report is compulsory under internals marks (CA).

B) External Evaluation (End of Term University Examination):

I) Nature of Theory question paper:

- 1) Theory paper is of 40 marks.
- 2) Theory paper will be of 2 hours duration
- 3) There shall be 05 questions each carrying 08 marks.
- 4) Students have to attempt all the questions.

Syllabus As Per UGC Guidelines

UGC Letter – File No. 13-01/2000 (EA/ENV/COS-01 Dated 14th May, 2019)

Environment Studies (AECC)

Theory Lectures - (45)

Unit 1 : Introduction to Environmental Studies

(2 lectures)

- Multidisciplinary nature of environmental studies
- Scope and importance; Concept of sustainability and sustainable development

Unit 2 : Ecosystems

(6 lectures)

- What is an ecosystem? Structure and function of ecosystem; Energy flow in an ecosystem: food chains, food webs and ecological succession. Case studies of the following ecosystems :
 - a) Forest ecosystem
 - b) Grassland ecosystem
 - c) Desert ecosystem
 - d) Aquatic ecosystems (ponds, streams, lakes, rivers, oceans, estuaries)

Unit 3 : Natural Resources : Renewable and Non-renewable Resources

(8 lectures)

- Land resources and land use change; Land degradation, soil erosion and desertification.
- Deforestation: Causes and impacts due to mining, dam building on environment, forests, biodiversity and tribal populations.
- Water: Use and over-exploitation of surface and ground water, floods, droughts, conflicts over water (international & inter-state).
- Energy resources : Renewable and non-renewable energy sources, use of alternate energy sources, growing energy needs, case studies.

Unit 4 : Biodiversity and Conservation

(8 lectures)

- Levels of biological diversity : genetic, species and ecosystem diversity; Biogeographic zones of India; Biodiversity patterns and global biodiversity hot spots
- India as a mega-biodiversity nation; Endangered and endemic species of India
- Threats to biodiversity : Habitat loss, poaching of wildlife, man-wildlife conflicts, biological invasions; Conservation of biodiversity : In-situ and Ex-situ conservation of biodiversity.
- Ecosystem and biodiversity services: Ecological, economic, social, ethical, aesthetic and Informational value.

Unit 5 : Environmental Pollution (8 lectures)

- Environmental pollution : types, causes, effects and controls; Air, water, soil and noise pollution
- Nuclear hazards and human health risks
- Solid waste management : Control measures of urban and industrial waste.
- Pollution case studies.

Unit 6 : Environmental Policies & Practices (7 lectures)

- Climate change, global warming, ozone layer depletion, acid rain and impacts on human communities and agriculture
- Environment Laws: Environment Protection Act, Air (Prevention, & Control of Pollution) Act; Water (Prevention and control of Pollution) Act; Wildlife Protection Act; Forest Conservation Act. International agreements: Montreal and Kyoto protocols and Convention on Biological Diversity (CBD).
- Nature reserves, tribal populations and rights, and human wildlife conflicts in Indian context.

Unit 7 : Human Communities and the Environment (6 lectures)

- Human population growth: Impacts on environment, human health and welfare.
- Resettlement and rehabilitation of project affected persons; case studies.
- Disaster management : floods, earthquake, cyclones and landslides.
- Environmental movements : Chipko, Silent valley, Bishnois of Rajasthan.
- Environmental ethics: Role of Indian and other religions and cultures in environmental conservation.
- Environmental communication and public awareness, case studies (e.g., CNG vehicles in Delhi).

Unit 8 : Field work

- Visit to an area to document environmental assets: river/ forest/ flora/fauna, etc.
- Visit to a local polluted site-Urban/Rural/Industrial/Agricultural.
- Study of common plants, insects, birds and basic principles of identification.
- Study of simple ecosystems-pond, river, dam, pond, ocean / marine etc.

Suggested Readings / Reference Materials:

1. Environmental Studies E-Text Book (Marathi and English Medium) Solapur University, Solapur, (2017).
2. Carson, R. 2002. *Silent Spring*. Houghton Mifflin Harcourt.
3. Gadgil, M., & Guha, R. 1993. *This Fissured Land: An Ecological History of India*. Univ. of California Press.
4. Gleeson, B. and Low, N. (eds.) 1999. *Global Ethics and Environment*, London, Routledge.
5. Gleick, P. H. 1993. *Water in Crisis*. Pacific Institute for Studies in Dev., Environment & Security. Stockholm Env. Institute, Oxford Univ. Press.
6. Groom, Martha J., Gary K. Meffe, and Carl Ronald Carroll. *Principles of Conservation Biology*. Sunderland: Sinauer Associates, 2006.
7. Grumbine, R. Edward, and Pandit, M.K. 2013. Threats from India's Himalaya dams. *Science*, 339: 36-37.
8. McCully, P. 1996. *Rivers no more: the environmental effects of dams* (pp. 29-64). Zed Books.
9. McNeill, John R. 2000. *Something New Under the Sun: An Environmental History of the Twentieth Century*.

10. Odum, E.P., Odum, H.T. & Andrews, J. 1971. *Fundamentals of Ecology*. Philadelphia: Saunders.
11. Pepper, I.L., Gerba, C.P. & Brusseau, M.L. 2011. *Environmental and Pollution Science*. Academic Press.
12. Rao, M.N. & Datta, A.K. 1987. *Waste Water Treatment*. Oxford and IBH Publishing Co. Pvt. Ltd.
13. Raven, P.H., Hassenzahl, D.M. & Berg, L.R. 2012. *Environment*. 8th edition. John Wiley & Sons.
14. Rosencranz, A., Divan, S., & Noble, M. L. 2001. *Environmental law and policy in India*. Tripathi 1992.
15. Sengupta, R. 2003. *Ecology and economics: An approach to sustainable development*. OUP.
16. Singh, J.S., Singh, S.P. and Gupta, S.R. 2014. *Ecology, Environmental Science and Conservation*. S. Chand Publishing, New Delhi.
17. Sodhi, N.S., Gibson, L. & Raven, P.H. (eds). 2013. *Conservation Biology: Voices from the Tropics*. John Wiley & Sons.
18. Thapar, V. 1998. *Land of the Tiger: A Natural History of the Indian Subcontinent*.
19. Warren, C. E. 1971. *Biology and Water Pollution Control*. WB Saunders.
20. Wilson, E. O. 2006. *The Creation: An appeal to save life on earth*. New York: Norton.
21. World Commission on Environment and Development. 1987. *Our Common Future*. Oxford University Press.

Nature of Question Paper for CBCS Semester Pattern

All UG in all Faculties

Title of Paper: Environmental Studies (Compulsory)

Time: - 2 hrs.

Total Marks: - 40

Instructions:

1. All questions are compulsory
2. Draw Neat diagram and give equations wherever necessary
3. Figures to the right indicate full marks

Q. 1 Multiple choice questions (One Marks each) 08

-
- 1) a) b) c) d)
 - 2)
 - 3)
 - 4)
 - 5)
 - 6)
 - 7)
 - 8)

Q. 2 Answer any FOUR of the followings. 08

- i)
- ii)
- iii)
- iv)
- v)
- vi)

Q. 3 Write short notes on any TWO of the following 08

- i)
- ii)
- iii)

Q. 4 Answer any TWO of the following 08

- i)
- ii)
- iii)

Q. 5 Answer any ONE of the following 08

- i)
- ii)

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K. N. BHISE ARTS COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE VIDYANAGAR BHOSARE**

Department of Geography

Date: 08/05/2023

NOTICE

All B.Sc. - II Year (4th Semester) students hereby informed that **Environmental Studies** (Paper Code – **EVS**) Paper type - Ability Enhancement Course non-credit (**AECC**) has compulsory field project. It is mandatory to all to complete Project/Dissertation/ field work report. Students has to select any topic from provided data and submit the report to Department of Geography upto 30th May 2023.

Field Work Subjects

- Visit to an area to document environmental assets: river/ forest/ flora/fauna, etc.
- Visit to a local polluted site--Urban/Rural/Industrial/Agricultural.
- Study of common plants, insects, birds and basic principles of identification.
- Study of simple ecosystems--pond, river, dam, pond, ocean / marine etc.
- Soil, Air, Aquatic / River and Industrial pollution

Points to be cover in Research or field Work

- Certificates by individual/ Guide
- Acknowledgment
- Title of field work or research topic
- Define the Objective of Your Field Report. ...
- Construct a Theoretical Framework. ...
- Record Study Observations and Analysis. ...
- Include Photo Evidence of Observed Items. ...
- Record Overall Assessment and Recommendations. ...
- Validate the Observations with a Signature.



Research Supervisor



Head of Department



I/c.Principal
Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

**K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKARO PATIL
SCIENCE COLLAGE, VIDYANAGAR BHOSARE KURDUWADI
TAL. MADHA, DIST. SOLAPUR**

DECLARATION CERTIFICATE

The class B.Sc.II Environmental Studies Project Report for completion declaration certificate, I'm Mr. / Miss : Patel Samanbar Ajaz

A project report on " Soil Pollution

" has been completed *which has not* been published anywhere previously.

S. A. Patel

Signature and name of the student

Date : 30 / 05 / 2023

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K. N. BHISE ARTS COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE VIDYANAGAR BHOSARE**

CERTIFICATE BY THE GUIDE

This is to certify that in the class B.A. -II / B.com -II / B.Sc. -II the project
port on the *Environmental studies* submitted by the student
Patel Samanbar Ajoz . in Partial
fillment of the requirements for the certificate of the guidance is an original
work carried out by him/her under our joint guidance. It is certified that the work
has not been submitted anywhere else for the award of completion certificate.

S. A. Patel.
Research Student

Patel
Research Supervisor

K. N. BHISE

ARTS, COMMRC

AND VINAYAKARO PATIL

SCINCE COLLAGIE

VIDYANAGAR BHOSARE

KURDUWADI

Page No.

Date:

Student Name :- Patel

Samanbar Aja Z

Class :- BSC. IInd

Seat NO :- 6604

Subject :- Soil Pollution
(Environmental Science)

* INDEX *

Sr. No	Name	Page
1.	Introduction	
2.	different ways soil polluted	
3.	Types of soil pollution	
4.	Causes of soil pollution	
5.	Indiscriminate use of fertilizers.	
6.	Indiscriminate use of pesticides, insecticides and herbicides	
7.	Dumping of waste solid waste	
8.	Deforestation	
9.	Pollution of surface soils	
10.	Pollution of underground soil	
11.	Causes in brief	
12.	Effects of soil pollution	
13.	Environmental long term - Effect of soil pollution	
14.	Control of soil pollution	
15.	Natural land pollution.	

* Introduction *

Soil pollution is defined as the build up in soils of persistent toxic compounds, chemicals, salts, radioactive materials, or disease causing agents, which have adverse effects on plant growth and animal health.

Soil is the thin layer of organic and inorganic materials that covers the Earth's rocky surface. The organic portion, which is derived from the decayed remains of plants and animals is concentrated in the dark uppermost topsoil. The inorganic portion made up of rock fragments was formed over thousands of years by the physical and chemical weathering of bedrock. Productive soils are necessary for agriculture to supply the world with sufficient food.

• There are many different ways that Soil can become polluted

- Seepage from a landfill
- Discharge of industrial waste into the Soil
- Percolation of Contaminated water into the Soil
- Rupture of underground storage tanks
- Excess application of pesticides herbicides or fertilizer
- Solid waste Seepage.

• The most Common chemicals involved Causing Soil pollution are :

- Petroleum hydrocarbons
- Heavy metals
- Pesticides
- Solvents.

Types of Soil Pollution.

- Agricultural Soil Pollution:

- pollution of surface soil
- pollution of underground soil

- Soil pollution by industrial effluents and solid wastes:

- pollution of surface soil
- disturbances in soil profile.

- Pollution due to urban activities:

- pollution of surface soil
- pollution of underground soil

Causes of Soil Pollution

Soil pollution is caused by the presence of man-made chemicals or other alteration in the natural soil environment. This type of contamination typically arises from the rupture of underground storage tanks, application of pesticides, percolation of contaminated surface water to subsurface strata, oil and fuel dumping, leaching of wastes from landfills or direct discharge of industrial wastes to the soil. The most common chemicals involved are petroleum hydrocarbons, solvents, pesticides, lead and other heavy metals. This occurrence of this phenomenon is correlated with the degree of industrialization and intensities of chemical usage.

A soil pollutant is any factor which deteriorates the quality, texture and mineral content of the soil or which disturbs the biological balance of the organisms in the soil. Pollution in soil has an adverse effect on plant growth.

- * Pollution in soil is associated
 - Indiscriminate use of fertilizers
 - Indiscriminate use of pesticides, insecticides, herbicides
 - Dumping of large quantities of solid waste
 - Deforestation and soil erosion

* Indiscriminate use of fertilizers:

Soil nutrients are important for plant growth and development. Plants obtain carbon, hydrogen and oxygen from air and water. But other necessary nutrients like nitrogen, phosphorus, potassium, calcium, magnesium, sulfur and more must be obtained from the soil. Farmers generally use fertilizers to correct soil deficiencies. Fertilizers contaminate the soil with impurities, which come from the raw materials used for their manufacture. Mixed fertilizers often contain ammonium nitrate.

(NH_4NO_3), phosphorus as P_2O_5 , and potassium as K_2O . Instance As, Pb and Cd present in traces in rock phosphorus mineral get transferred to super phosphate fertilizer. Since the metals are not degradable their accumulation in the soil above their toxic levels due to excessive use of phosphate fertilizers, becomes an indestructible poison for crops.

The over use of NPK fertilizers reduce quantity vegetables and crops grown on soil over the years. It also reduces the protein content wheat, maize, grams etc. grown on that soil. The carbohydrate quality such crops also gets degraded. Excess potassium content in soil decreases Vitamin C and Carotene in vegetables and fruits.

Indiscriminate use of pesticides, insecticides and Herbicides:

Plants on which we depend for food are under attack from insects, fungi, bacteria, viruses, rodent and other animals and must compete with weeds for nutrients. To kill unwanted populations living in or on their crops, farmers use pesticides. The first widespread insecticide use began at the end of World War II and included DDT (dichlorodiphenyltrichloroethane) and gamma-hexachlorocyclohexane. Insects soon became resistant to DDT and as the chemicals did not decompose readily it persisted in the environment. Since it was soluble in fat rather than water, it biomagnified up in the food chain and disrupted calcium metabolism in birds causing eggshells to be thin and fragile. As a result large birds of prey such as the brown pelican, Ospreys, falcons and eagles became endangered. DDT has been now been banned in most western countries.

Ironically many of them including USA, still produce DDT for export to other developing nations whose needs outweigh the problems caused by it.

The most important pesticides are DDT, BHC, chlorinated hydrocarbons, organophosphates. —

aldrin, malathion, dieldrin, furodan, etc. The remnants of such pesticides used on pests may get adsorbed by the soil particles, which then contaminate root crops grown in that soil.

The consumption of such crops causes the pesticides remnants to enter human biological systems affecting them adversely.

An infamous herbicide used as a defoliant in the Vietnam War called Agent Orange (dioxin) was eventually banned. Soldier's cancer cases, skin conditions and infertility have been linked to exposure to Agent Orange.

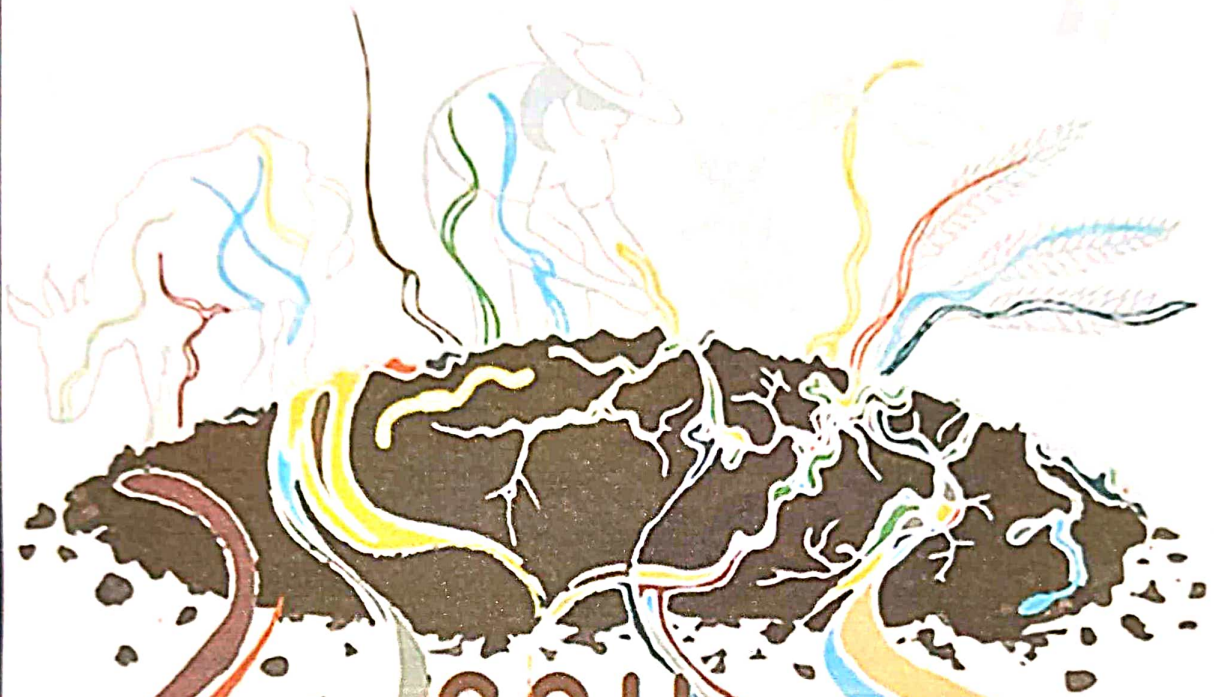
Pesticides not only bring toxic effect on human and animals but also decrease the fertility of the soil. Some of the pesticides are quite stable and their bio-degradation may take weeks and even months.

Pesticide problems such as resistance, resurgence and health effects have caused scientists to seek alternatives. Pheromones and hormones to attract or repel insects and using natural enemies or sterilization by radiation have been suggested.

Dumping of Solid Wastes :

In general, solid waste includes garbage domestic refuse and discarded solid materials such as those from commercial, industrial and agricultural operations. They contain increasing amounts of paper, cardboard, plastics, glass, old construction material, packaging material and toxic or otherwise hazardous substances. Since a significant amount of urban solid waste tends to be paper and food waste, the majority is recyclable or biodegradable in landfills. Similarly, most agricultural waste is recycled and mining waste is left on site.

The portion of solid waste that is hazardous such as oils, battery metals, heavy metals from smelting industries and organic solvents are the ones we have to pay particular attention to. These can in the long run, get deposited to the soils of the surrounding area and pollute them by altering their chemical and biological properties. They also contaminate drinking water aquifer sources. More than 90% of hazardous waste is produced by chemical, petroleum and metal-related industries and small businesses such as dry cleaners and gas stations contribute as well.



SOIL
POLLUTION:
A
HIDDEN
REALITY

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K. N. BHISE ARTS COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE VIDYANAGAR BHOSARE**

CERTIFICATE BY THE GUIDE

This is to certify that in the class ~~B.A. -II / B.com -II / B.Sc. -II~~ the project report on the Environmental studies submitted by the student Patkulkar Pankaj Chandrakant in Partial fulfillment of the requirements for the certificate of the guidance is an original work carried out by him/her under our joint guidance. It is certified that the work has not been submitted anywhere else for the award of completion certificate.


Research Student


Research Supervisor


K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKARO PATIL
SCIENCE COLLAGE, VIDYANAGAR BHOSARE KURDUWADI
TAL. MADHA, DIST. SOLAPUR

DECLARATION CERTIFICATE

The class B.Sc.II Environmental Studies Project Report for completion declaration
certificate, I'm Mr. /Miss: Patkulkar Pankaj Chandrakant

A project report on " Soil Pollution

" has been completed which has not been published anywhere previously.


Signature and name of the student

Date : 02/06/ 2023

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K. N. BHISE ARTS COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE VIDYANAGAR BHOSARE**

ACKNOWLEDGEMENT

In the accomplishment of this project successfully, for preparation of this project report our college teacher Dr. Ranjeet Patil and Dr. Nagare V. B. geography department whose valuable guidance has been the ones that helped me this project and his suggestions and instructions have served as the major contributor towards the completion of the project.

Then I would like to thank my parents

Patkulkar Chandrakant Pralhad and friends

1. Vaishnavi Kale.
2. Ganesh Londhe.
3. Rushikesh Sawant
4. Mangesh Raut.

who have helped me their valuable suggestions and guidance has been very helpful in various phases of the completion of the project.

Date 02/06/2023
Place Karduwadi


Research Student

Page No.:

Date.:

K. N. Bhise Arts, Commerce And
Vinaykrao Patil Science Collage,
Vidyanagar Bhosare, Kurduwadi.

Name :- Patkulkar Pankaj Chandrakant.

Roll No. :- 7387

Seat No. :- 6608

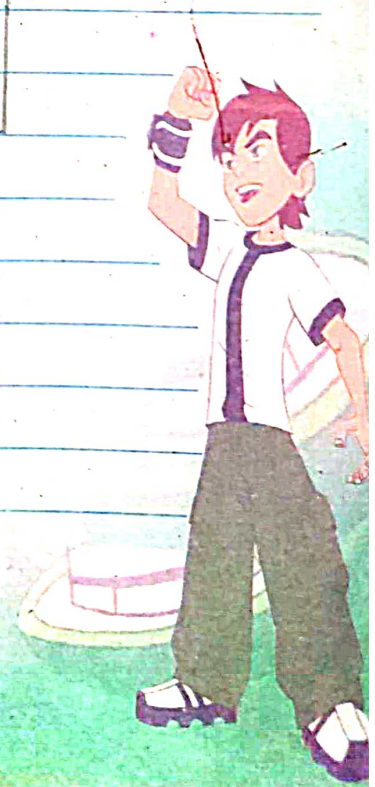
Class :- B.Sc. - II

Subject :- Environmental Studies.




* INDEX *

Sr. No.	Name	Page No.
1.	Soil Pollution	7
2.	What are the pollutants that contaminate soil.	8
3.	What are the processes that cause soil pollution.	10
4.	What are the Negative Consequences of soil pollution.	11
5.	How can soil pollution be controlled.	12
6.	What is the observation of soil pollution.	13
7.	Analysis of soil pollution	14
8.	Global Assessment of the soil pollution.	15
9.	Recommendations	16

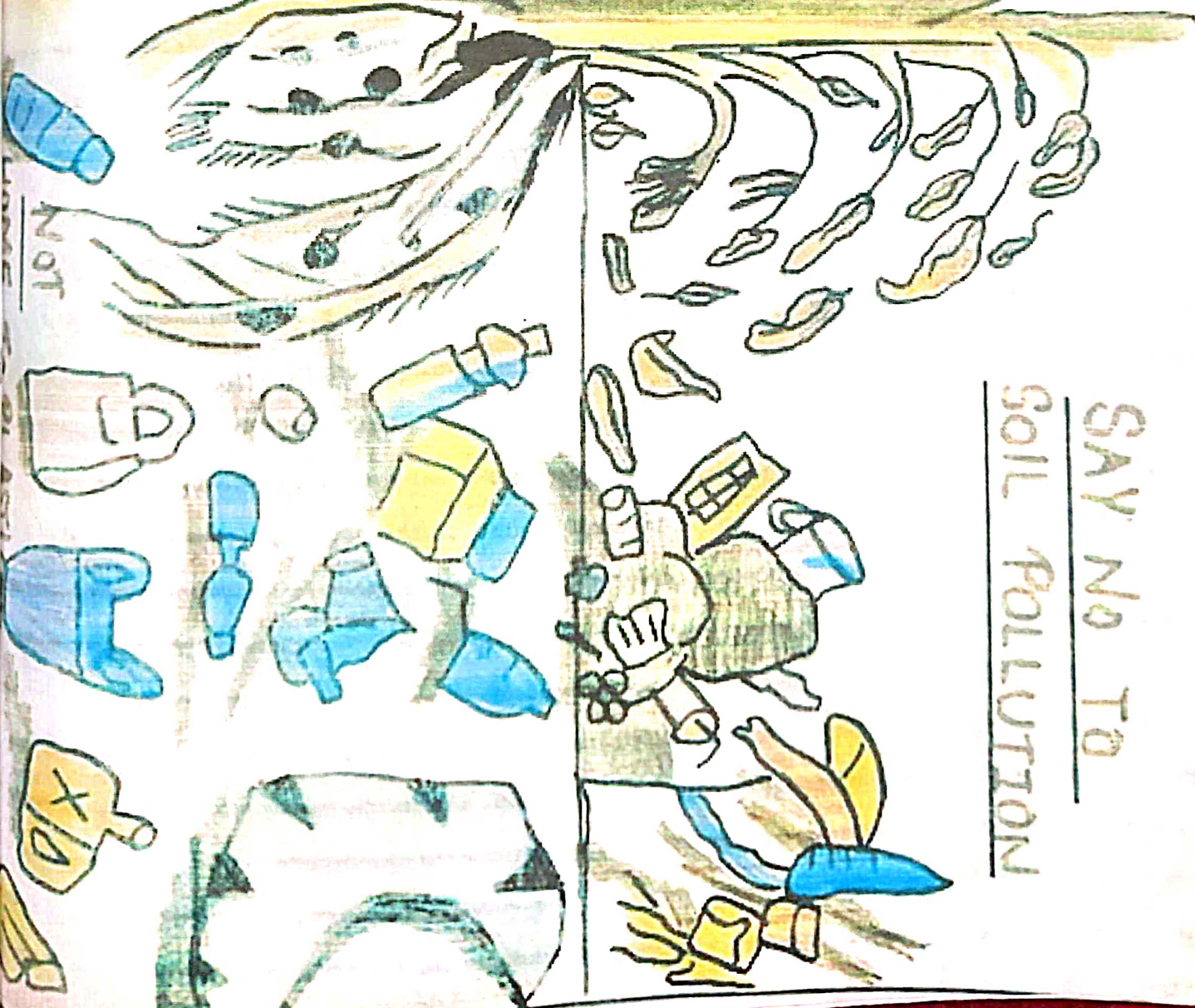


PROTECT
SOIL



 HOME TO
BIO-DIVERSITY

SAY NO TO
SOIL POLLUTION



NOT

What are the pollutants that contaminate soil?

Some of the most hazardous soil pollutants are xenobiotics - substances that are not naturally found in nature & synthesized by human beings. The term 'xenobiotic' has Greek roots - 'Xenos' & 'Bios'. Several xenobiotics are known to be carcinogens. An illustration detailing major soil pollutants is provided below :-



- Heavy metals 31%
- Mineral oil 20%
- others 7%
- Hydrocarbons 42%

The different types of pollutants that are found in contaminated soil are listed in this subsection:



Heavy Metals :

The presence of heavy metals (such as lead and mercury, in abnormally high concentrations) in soils can cause it to become highly toxic to human beings. Some metals that can be classified as soil pollutants are tabulated below :

- Toxic Metals that cause soil pollution - Arsenic, Zinc, Antimony, Cadmium, Thallium, Mercury, Selenium, Chromium, Lead, Nickel, Beryllium, Copper. etc.

These metals can originate from several sources such as mining activities, agricultural activities & electronic waste (e-waste) and medical waste.



What are the processes that cause soil pollution?
 Soil pollution can be broadly classified into two categories -

1. Naturally caused soil pollution
2. Anthropogenic soil pollution

1. Natural Pollution of Soil :-

In some extremely rare processes, some pollutants are naturally accumulated in soils. This can occur due to the differential deposition of soil by the atmosphere. Another manner in which this type of pollution can occur is via the transportation of soil pollutants with precipitation water.

An example of natural soil pollution is the accumulation of compounds containing the perchlorate anion (ClO_4^-) in some dry, arid ecosystem.

2. Anthropogenic soil pollution :-

Almost all cases of soil pollution are anthropogenic in nature. A variety of human activities can lead to the contamination of soil. The demolition of old buildings can involve the contamination of nearby soil with asbestos. Usage of lead-based paint during construction activities also pollute the soil.



What are the Negative Consequences of soil pollution?

Soil pollution harbours a broad spectrum of negative consequences that affect plants, animals, humans & the ecosystem as a whole. Since, children are more susceptible to diseases, polluted soil poses a greater threat to them. Some important effects of soil pollution are detailed in this subsection -

Effect on Human beings :-

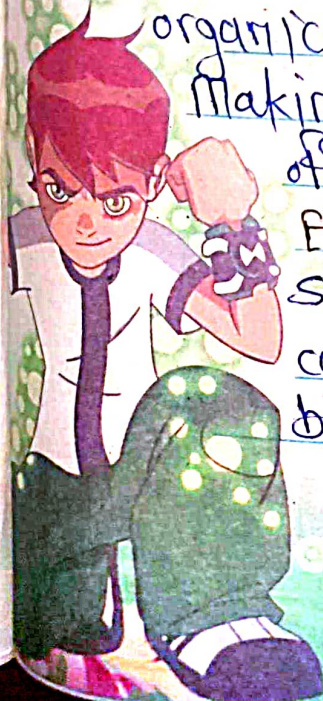
Soil contaminants can exist in all three phases (solid, liquid & gaseous). Therefore, these contaminants can find their way into the human body via several channels such as direct contact with the skin or through the inhalation of contaminated soil dust.

Effect on plants & animals :-

Since soil pollution is often accompanied by a decrease in the availability of nutrients, plants life ceases to thrive in such soils. Soil contaminated with inorganic aluminium can prove toxic to plants, making it inhospitable for the growth of plant life.

Effect on the ecosystem :-

Since the volatile contaminants in the soil can be carried away into the atmosphere by winds. Also contribute to acid rain.

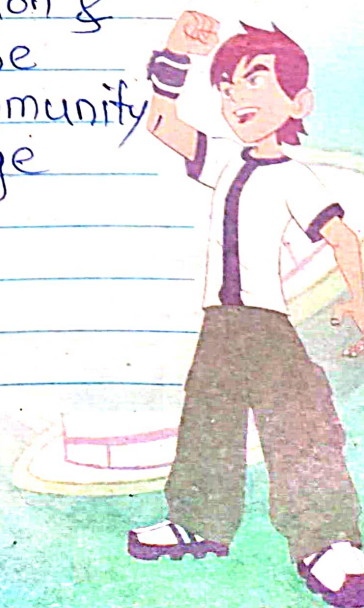
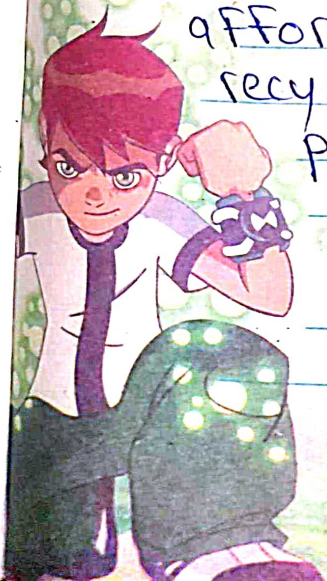


How can Soil pollution be controlled?

Several technologies have been developed to tackle soil remediation. Some important strategies followed for the decontamination of polluted soil are listed below:

- Excavation and subsequent transportation of polluted soils to remote, uninhabited locations.
- Extraction of pollutants via thermal remediation - the temperature is raised in order to force the contaminants into the vapour phase, after which they can be collected through vapour extraction.
- Bioremediation or phytoremediation involves the use of microorganisms & plants for the decontamination of soil.
- Mycoremediation involves the use of fungi for the accumulation of heavy metal contaminants.

A few suggestions for minimizing soil pollution are listed follows - chemical fertilizers should be used less, by promoting reforestation & afforestation, products that can be recycled & reused, involve the community proper waste disposal, encourage the use of organic manure.



What is the observation of soil pollution?

With the rise of construction sites soil pollution is increasing rapidly. The plants help a lot in conservation of the soil. The root hairs that emerge from the roots hold the soil firmly. Soil pollution can be defined as the accumulation of chemicals, heavy metal elements, as well as plastics.



Soil observations are taken at a geographic position and at a specific depth, which is either 3D or refers to the whole slum. The 3D (longitude, latitude, depth) position implies that the property varies not only in geographic space, but also with depth.

Sandy soils are one of the poorest types of soil for growing plants because it has very low nutrients & poor water holding capacity, which makes it hard for the plant's roots to absorb water. This type of soil is very good for the drainage system.



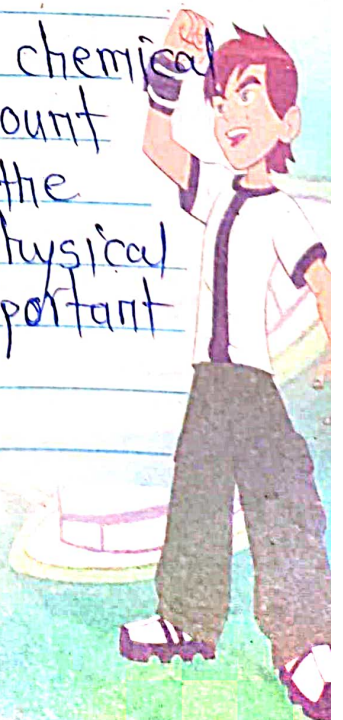
Page No. 8 Date:
✓ Analysis of soil pollution :-

Soil pollution, also known as soil contamination is defined as the presence of hazardous chemicals such as heavy metals, radioactive metals, nanomaterials pollutants & toxic solvents in soil.

How do you analyze the soil pollution?
In order to determine the soil pollution, samples are taken from the specified depths & points & analysis studies are carried out at the related sites. In the study, groundwater obtained from sampling soundings is also analysed.

Common analytical methods for analyzing organic contaminants in soil include GC, HPLC, IC, GC-MS, IC-MS & LC-MS.

Soil analysis is a set of various chemical processes that determine the amount of available plant nutrients in the soil but also the chemical, physical & biological soil properties important for plant nutrition.

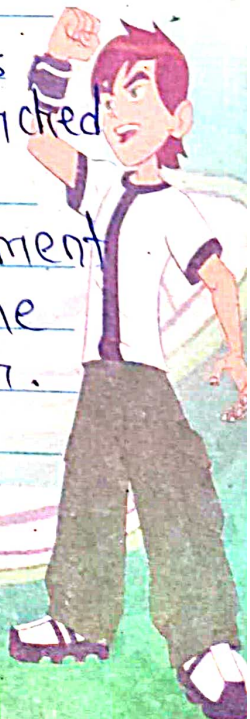


Global Assessment of the soil pollution :-



Soil pollution is a chemical degradation process that consumes fertile soils, with implications for global food security & human health. Soil pollution hampers the achievement of Sustainable Development Goals (SDGs), including achieving zero hunger, ending poverty, ensuring healthy lives & human well-being, halting & reversing land degradation & biodiversity loss & making cities safe & resilient. Most contaminants originate from human activities & enter into the environment because of unsustainable production chains, consumption patterns.

This report considers both point source contamination & diffuse pollution & detail also the risks & impacts of soil pollution on human health, the environment and food security, without neglecting soil degradation & the burden of the disease resulting from exposure to polluted soil. The Global Assessment of soil pollution report & its Summary for policy makers will be launched on 4th June are a response to this request & as a part of World Environment Day celebrations & the launch of the UN Decade on ecosystem Restoration.



Recommendations :-

Use of pesticides should be minimized.

Use of fertilizers should be minimized.

Cropping techniques should be judicious.

Controlled grazing and forest management should be improved to prevent growth of weeds.

Special pits should be selected for dumping wastes.

Controlled grazing and forest management

Wind breaks & wind shield in area exposed to wind erosion.

Eat sustainable foodstuffs, properly recycle batteries, produce homemade compost & dispose of drugs in the places authorised for this purpose.

Encourage a more eco-friendly model for industry, farming & stock breeding, among other economic activities.



MADHA TALUKA SHIKSHAN PRASARAK MANDAL KURDUWADI
K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE, VIDYANAGAR, BHOSARE
Department of Geography

Environmental Studies - (Paper Code – EVS)

Paper type - Ability Enhancement Course (AECC) and Non-Credit

Field Project Report

Year – 2022-2023

The importance of spreading environmental awareness is significant in effectively addressing environmental issues. It is closely linked to environmental studies, aiming to educate individuals and social groups to become aware, acquire knowledge, develop attitudes, skills, and abilities to tackle real-life environmental problems.

According to U.G.C guidelines, Solapur University has made Environmental Studies a compulsory subject for B. Com - II students in affiliated U.G. colleges this year. Our college, under the geography department, conducts field visit to polluted sites and urban/rural/industrial/agricultural areas to enhance subject knowledge regarding environmental issues and their solutions with subject knowledge, field survey methods, and create awareness about social values and environmental responsibilities.

In May 2023, the department assigned project work to B. Com - II students. The topics covered various present social issues, natural hazards, and local problems, with students having the freedom to choose topics based on their interest, comfort, and convenience. The department provided project-related e-contents, books, and magazines from the college library. This year, 30 students have completed their fieldwork, choosing topics related to environmental pollution in the village or town where they live.

A] Objectives of field work: -

1. Introduce the Visit to a local polluted site-- Urban/Rural/Industrial/Agricultural.
2. Encourage students to research geographical and environmental issues in their surrounding area.
3. Raise awareness among the students about environmental, physical, and social issues using reliable sources.

4. Create awareness among the students about importance of protection and conservation of the Natural Resources.
5. Enhance the students' capacity for observation, description, and interpretation.
6. Foster curiosity about local issues among students and the society.
7. To make hands on training to operate equipment's used while survey.

B] Nature of the Research: -

Students have the freedom to choose a research topic based on their interests. Environmental fieldwork involves observation, fieldwork, interpretation, narration, and description, which are research tools that students can use. Observation, interviews, and questionnaires were used to collect data. The working field was checked and evaluated by Dr. Patil Ranjeet Raosaheb and Dr. Nagare V. B., Assistant Professors of the Geography Department, who guided the students.

C] Outcome of project work: -

1. To provide every student with opportunities to acquire the knowledge, values, attitudes, commitment, and skills needed to protect and improve the environmental circumstances.
2. Students have become able to demarcate the geographical and environmental issues of their surrounding area.
3. Students know how to find out the major environmental problems.
4. They are aware of the importance of the protection and conservation of natural resources.
5. From this project, students become able to discover their hidden qualities
6. They develop their skills related to fieldwork.
7. The students gain knowledge and awareness about environmental issues.



Research Supervisor



Head. Department of Geography
Head of Department



I/c. Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

MADHA TALUKA SHIKSHAN PRASARAK MANDAL KURDUWADI
**K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE, VIDYANAGAR, BHOSARE**
Department of Geography

Environmental Studies - (Paper Code – EVS)

Paper type - Ability Enhancement Course (AECC) and Non-Credit

Field Project Report

Year – 2022-2023

The importance of spreading environmental awareness is significant in effectively addressing environmental issues. It is closely linked to environmental studies, aiming to educate individuals and social groups to become aware, acquire knowledge, develop attitudes, skills, and abilities to tackle real-life environmental problems.

According to U.G.C guidelines, Solapur University has made Environmental Studies a compulsory subject for B.A. - II students in affiliated U.G. colleges this year. Our college, under the geography department, conducts field visit to polluted sites and urban/rural/industrial/agricultural areas to enhance subject knowledge regarding environmental issues and their solutions with subject knowledge, field survey methods, and create awareness about social values and environmental responsibilities.

In May 2023, the department assigned project work to B.A. II students. The topics covered various present social issues, natural hazards, and local problems, with students having the freedom to choose topics based on their interest, comfort, and convenience. The department provided project-related e-contents, books, and magazines from the college library. This year, 57 students have completed their fieldwork, choosing topics related to environmental pollution in the village or town where they live.

A] Objectives of field work: -

1. Introduce the Visit to a local polluted site-- Urban/Rural/Industrial/Agricultural.
2. Encourage students to research geographical and environmental issues in their surrounding area.
3. Raise awareness among the students about environmental, physical, and social issues using reliable sources.

4. Create awareness among the students about importance of protection and conservation of the Natural Resources.
5. Enhance the students' capacity for observation, description, and interpretation.
6. Foster curiosity about local issues among students and the society.
7. To make hands on training to operate equipment's used while survey.

B] Nature of the Research: -

Students have the freedom to choose a research topic based on their interests. Environmental fieldwork involves observation, fieldwork, interpretation, narration, and description, which are research tools that students can use. Observation, interviews, and questionnaires were used to collect data. The working field was checked and evaluated by Dr. Patil Ranjeet Raosaheb and Dr. Nagare V. B., Assistant Professors of the Geography Department, who guided the students.

C] Outcome of project work: -

1. To provide every student with opportunities to acquire the knowledge, values, attitudes, commitment, and skills needed to protect and improve the environmental circumstances.
2. Students have become able to demarcate the geographical and environmental issues of their surrounding area.
3. Students know how to find out the major environmental problems.
4. They are aware of the importance of the protection and conservation of natural resources.
5. From this project, students become able to discover their hidden qualities
6. They develop their skills related to fieldwork.
7. The students gain knowledge and awareness about environmental issues.



Research Supervisor



Head, Department of Geography
Head of Department



I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K.N. Bhise Arts, Commerce and VinayakraoPatil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Paranda Road, Kurduwadi Tal-MadhaDist-Solapur Pin-413 208 (Maharashtra)

E-mail :- knbaceck@yahoo.co.in

Phone No. :- (02183)223245

Fax No. :- (02183)223245

No. KNBACA VPSC/

Date : 23/03/2023

सेवामें

मा.प्राचार्य,

के.एन भिसे आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज,

विद्यानगर भोसरे, कुईवाडी

विषय - दिनांक 24/03/2023 को 'बैंक ऑफ महाराष्ट्र' शाखा - कुईवाडी में 'बैंक क्षेत्रभेट' के लिए अनुमति मिलने के संदर्भ में

महोदय,

उपरोक्त संदर्भ के अनुसार नम्रता से निवेदन है कि B.A.II और B.A.III के 'प्रयोजनमूलक हिंदी' पेपर के अंतर्गत प्रत्यक्ष 'बैंक क्षेत्रभेट' बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में दिनांक 24/03/2023 को छात्रों को ले जाकर बैंक में हिंदी का व्यवहार क्षेत्र क्या है, जमा पर्ची, निकाशी पर्ची, चेक ड्राफ्ट पर्ची, ऑनलाइन ट्रेंजक्शन, एटीएम सेवा, तारण सेवा, आर टी जी एस आदि के बारे में विस्तृत जानकारी देना आवश्यक है।

कृपया इस 'बैंक क्षेत्रभेट' बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में छात्रों को ले जाने के लिए आपकी आनुमति मिल जाए।

धन्यवाद



Beey
प्रभारी प्राचार्य
के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड
विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि. सोलापूर

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K.N. Bhise Arts, Commerce and VinayakraoPatil Science College,
Vidyanagar, Bhosare**

Paranda Road, Kurduwadi Tal-MadhaDist-Solapur Pin-413 208 (Maharashtra)

E-mail :- knbaeck@yahoo.co.in

Phone No. :- (02183)223245

Fax No. :- (02183)223245

No. KNBACAVPSC/

Date : 23/03/2023

सेवामें,

मा. व्यवस्थापक

बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी

ता. माढा जि.सोलापूर

विषय - दिनांक 24/03/2023 को बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में 'बैंक क्षेत्रभेट' के लिए अनुमति मिलने के संदर्भ में

महोदय,

उपरोक्त संदर्भ के अनुसार नम्रता से निवेदन है कि B.A.II और B.A.III के 'प्रयोजनमूलक हिंदी' पेपर के अंतर्गत प्रत्यक्ष 'बैंक क्षेत्रभेट' बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में दिनांक 24/03/2023 को छात्रों को उपस्थित रहकर बैंक में प्रयुक्त हिंदी का व्यवहार क्षेत्र क्या है?, जमा पर्ची, निकाशी पर्ची, चेक ड्राफ्ट पर्ची, ऑनलाइन ट्रेंजक्शन, एटीएम सेवा, तारण सेवा, आर.टी.जी.एस.आदि के बारे में विस्तृत जानकारी लेना आवश्यक है।

कृपया आपके इस 'बैंक क्षेत्रभेट' बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में छात्रों को लाने के लिए आपकी की आनुमती मिल जाए।

धन्यवाद।



24.03.2023

Bany
प्रभारी प्राचार्य
के.एन.मिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड
विनायकराव पाटील सायम्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि.सोलापूर

बैंक ऑफ़ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी

‘बैंक क्षेत्रभेट’

दिनांक 24/03/2023

प्रति ,

मा.प्राचार्य

के.एन भिसे आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज,
विद्यानगर भोसरे, कुईवाडी

विषय - दिनांक 24/03/2023 को ‘बैंक ऑफ़ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी’ में बी ए भाग तीन के छात्रों के बैंक क्षेत्रभेट के संदर्भ में महोदय ,

उपरोक्त संदर्भ के अनुसार दिनांक 24/03/2023 सुबह ठीक १० .१५ मि को आपके के.एन भिसे आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज, विद्यानगर भोसरे, के हिंदी विभाग के B.A.II और B.A.III के सभी छात्रों ने उपस्थित रहकर प्रत्यक्ष ‘बैंक क्षेत्रभेट’ बैंक ऑफ़ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में दी । छात्रों ने बैंक में आकर जमा पर्ची ,निकाशी पर्ची ,चेक ड्राफ्ट पर्ची ,ऑनलाइन ट्रेंजक्शन ,एटीएम सेवा ,तारण सेवा ,आर टी जी एस , बैंकिंग व्यवहार क्षेत्र में हिंदी भाषा का महत्व किस प्रकार है तथा ई-बैंकिंग आदि के बारे में विस्तृत जानकारी ली है ।

बैंक ऑफ़ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में छात्रों को बैंक क्षेत्रभेट के लिए ले आने के लिए आपका तथा महाविद्यालय के हिंदी विभाग के सभी छात्रों का विशेष सहयोग मिला ।

धन्यवाद ।



[Handwritten Signature]
24.03.2023

[Handwritten Signature]
प्रभारी प्राचार्य
के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड
विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि. सोलापूर

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K.N. Bhise Arts, Commerce and VinayakraoPatil Science College,
Vidyanagar, Bhosare**

हिंदी विभाग

बैंक क्षेत्रभेट - अहवाल

दिनांक 24/03/2023

के.एन. भिसे आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज, विद्यानगर, भोसरेके हिंदी विभाग की ओर से B.A.II और B.A.III के सभी छात्रों ने दिनांक 24/03/2023 उपस्थित रहकर प्रत्यक्ष ' बैंक क्षेत्रभेट' बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में दी ।

आधुनिक युग में दैनंदिन व्यवहार में हिंदी के बढ़ते महत्व को स्पष्ट करना तथा हिंदी का प्रचार प्रसार करना इस ' बैंक क्षेत्रभेट' का प्रधान हेतु था। बैंक व्यवहार से संबंधीत छात्रों को जानकारी देने हेतु इस क्षेत्रभेट का आयोजन किया था।

छात्रों ने बैंक में आकर जमा पर्ची,निकाशी पर्ची,चेक ड्राफ्ट पर्ची,ऑनलाइन ट्रंजेक्शन,एटीएम सेवा,तारण सेवा,आर. टी. जी. एस., बैंकिंग व्यवहार क्षेत्र में हिंदी भाषा का महत्व किस प्रकार है तथा ई-बैंकिंग आदि के बारे में विस्तृत जानकारी ली है । बैंक में प्रयुक्त हिंदी का व्यवहार क्षेत्र क्या है ? इसके बारे में बैंक अधिकारी श्री.व्यवहारे साहब ने छात्रों को उदाहरण देकर स्पष्टीकरण किया ।

बैंक ऑफ महाराष्ट्र शाखा - कुईवाडी में छात्रों को बैंक क्षेत्रभेट के लिए ले आने के लिए मा.प्राचार्य डॉ. पी. एस. कांबळे सर , बैंक अधिकारी श्री.महेश शेळके साहब , हिंदी विभागप्रमुख डॉ. मनीषा साळुंखे,सहायक प्राध्यापक रोहिदास रोकडे,सहायक लिपिक माजी छात्र पाटील तथा महाविद्यालय के हिंदी विभाग के सभी छात्रों का विशेष सहयोग मिला ।



[Handwritten Signature]
24.03.2023

[Handwritten Signature]
प्रभारी प्राचार्य
के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड
विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि. सोलापूर

Activity Report

Name of the Department/ Committee : **Hindi**
Activity Report Year : **2022-23**

Name of the activity : **Bank Visit**

Date		Department	Coordinator Name
24/03/2023		हिंदी	डॉ.मनीषा साळुंखे
Time	Venue	Activity for the class/ group	Nature of the activity
From 9.45 am	हिंदी विभाग	बी.ए.भाग २ और ३	Bank Visit

Support/ Assistance: हिंदी विभाग और छात्र

General information of the activity

Topic of the Activity	Bank Visit
-----------------------	------------

Objective	छात्र को बैंक व्यवहार के बारे में प्रत्यक्ष रूप से जानकारी देना बैंक क्षेत्र और उसके हिंदी में हो रहे दैनिक व्यवहार तथा हिंदी सूचनाओं, बैंक पर्चियाँ एटीएम प्रणाली, आर.टी.जी.एस, ई बैंकिंग आदि से परिचित करना छात्रों में आत्मविश्वास निर्माण करना छात्र को कामकाजी हिंदी के स्वरूप की जानकारी देना
Methodology	Bank Visit
Outcome	छात्रों में आत्मविश्वास निर्माण हुआ नये विषय के बारे में जानकारी मिली छात्र को बैंक के व्यवहार के बारे में प्रत्यक्ष रूप में जानकारी हुयी बैंक की एटीएम प्रणाली, आर.टी.जी.एस, ई बैंकिंग तथा अन्य सूचनाओं से छात्र परिचित हुए छात्र कामकाजी तथा व्यवहारिक हिंदी का महत्व जान चुके
Participants No.	25

Proofs attached: Attendance list, Geo-Tagged Photos of the event

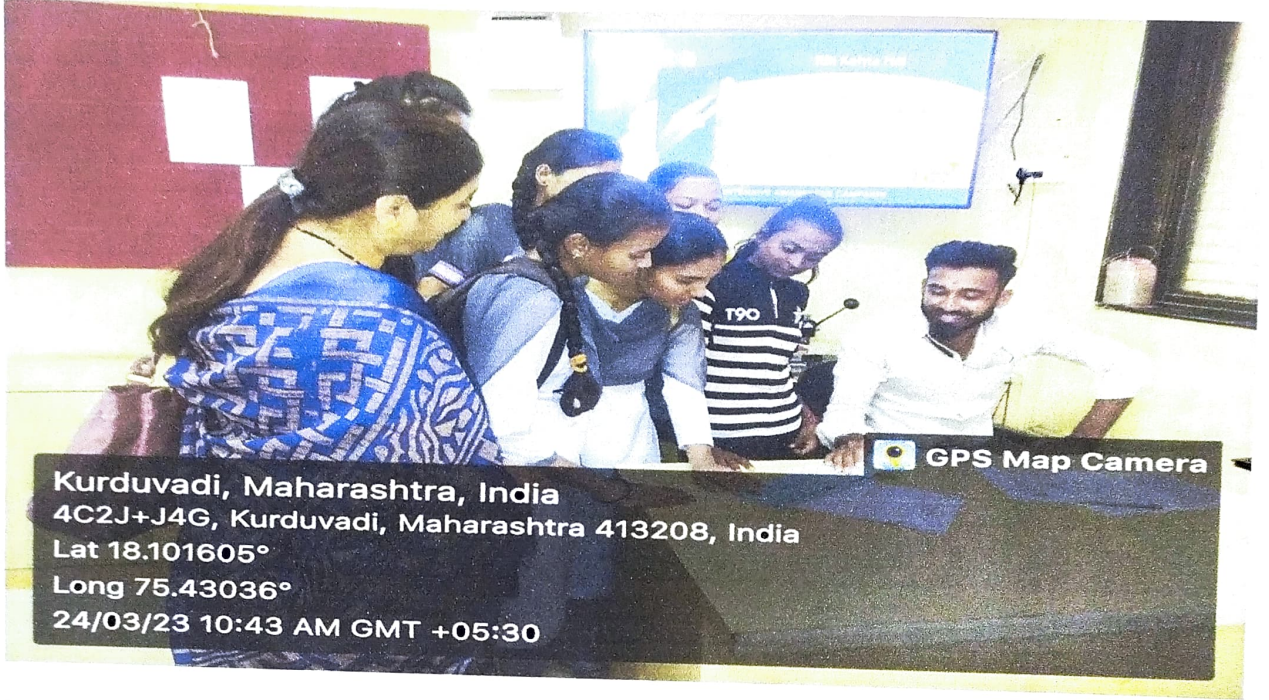
Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Paranda Road, Kurduvadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

बँक क्षेत्रभेट

Date-24/03/2023



हिंदी बँक व्यवहार के बारे में प्रत्यक्ष रूप में जानकारी लेते हुए बीए भाग दो और तीन के छात्र



बँक की एटीएम प्रणाली, आर.टी.जी.एस, ई बैंकिंग का परिचय देते हुए बँक कर्मचारी पाटिल सर

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)



बँक में हो रहे जमा पर्ची ,मांग ड्राफ्ट पर्ची को हिंदी में भरते हुए छात्र



बँक मनेजर श्री महेश शेळके छात्र को कामकाजी हिंदी का महत्व देते हुए ।

**K.N. Bhise Arts commerce Vinayakrao Patil Science College Vidyanagar
Bhosare**

हिंदी विभाग

Name Of the Event - बेच क्षेत्रमेट Date - 24/03/2023 Year 2022-23

Sr. no	Name Of Student	Mo. No	Signature
1)	aureshi Saklen . A .	9960762785	<u>Saklen</u>
2)	Jagtap Gaurav Bandu	8956566496	<u>G.Jagtap</u>
3)	Bagal Amar somanath	7498695399	<u>A.S. Bagal</u>
4)	Chavan Mayur Dhanaji	9083081696	<u>Chavan P.D</u>
5)	Bagal, Rushikesh Ramesh	8411891481	<u>BP</u>
6)	Joshi Yash Yashwant	8308399421	<u>Y.Y. Joshi</u>
7)	Ghadage Ajay Dagnath	9922582895	<u>Basra</u>
8)	Borkar Sumit Sarjerao	9657683469	<u>Sumit</u>
9)	Khandagale samadhan h	7559344723	<u>K.S.H</u>
10)	Talsale Yashraj Sunil	705845427	<u>Y.S. Talsale</u>
11)	Apeksha Avinash Bhange	8605671552	<u>Bhange</u>
12)	Rutuja Sunil Kore	9172840773	<u>R.S. Kore</u>
13)	Anite Ashok Divute	8975233438	<u>Anite</u>
14)	Padmavati Ramesh mane	7378409277	<u>P.R. Mane</u>
15)	Purnima Asat Pawar	9075312024	<u>Pawar</u>
16)	Kedar Kalyan Kamble	—	<u>K.K. Kamble</u>
17)	Dipalee Shrikant Jadhav	7218551371	<u>Dipalee</u>
18)	Chavhan Dinesh		<u>D. Chavhan</u>
19)	Kedar Kable		<u>K. Kable</u>
20)	Karan Vilas Jagtap	8806701863	<u>K.Jagtap</u>
21)	Abhishek Ravindar Charkar	8580927323	<u>A...</u>
22)	Admane Ajay Khandu	9307017051	<u>Admane</u>
23)	Asware Appa Satish	7776831803	<u>A.S. Asware</u>
24)			
25)			

M. Salade
Head, Department of Hindi
KNBAC & VPS College Bhosare

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K.N. Bhise Arts, Commerce and VinayakraoPatil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Paranda Road, Kurduwadi Tal-MadhaDist-Solapur Pin-413 208 (Maharashtra)

E-mail :- knbaceck@vsnl.com

Phone No. :- (02183)223245

Fax No. :- (02183)223245

No. KNBACAVPSC/

Date : 23/03/2023

सेवा में,

मा. व्यवस्थापक

पोस्ट ऑफिस शाखा - कुर्दुवाडी

ता. माढा जि सोलापुर


विषय - दिनांक 24/03/2023 को पोस्ट ऑफिस शाखा - कुर्दुवाडी में 'पोस्ट ऑफिस क्षेत्रभेट' के लिए अनुमति मिलने के संदर्भ में


महोदय,

उपरोक्त संदर्भ के अनुसार नमता से निवेदन है कि BAH और BAH के 'परोजनमूलक हिंदी' पेषर के अंतर्गत प्रत्यक्ष पोस्ट ऑफिस शाखा - कुर्दुवाडी में दिनांक 24/03/2023 को छात्रों को उपस्थित रहकर पोस्ट ऑफिस में प्रयुक्त हिंदी का व्यवहार क्षेत्र क्या है? पोस्ट व्यवहार से संबंधित छात्रों को जानकारी देने हेतु इस पोस्ट ऑफिस क्षेत्रभेट का आयोजन किया है। हिंदी का प्रचार प्रसार करना इस का परामर्श है।

कृपया आपके इस 'पोस्ट ऑफिस शाखा - कुर्दुवाडी' में छात्रों को लाने के लिए आपकी आनुमति मिल जाए।

धन्यवाद।


प्रभारी प्राचार्य
के.एन. भिसे आर्ट्स, कॉमर्स ऑफिस
विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि. सोलापुर


Postmaster Grade 1
Kurduwadi 413208

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K.N. Bhise Arts, Commerce and VinayakraoPatil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

हिंदी विभाग

पोस्ट ऑफिस क्षेत्रभेट - अहवाल


दिनांक 24/03/2023

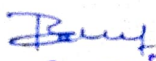
के.एन. भिसे आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज, विद्यानगर भोसरे, के हिंदी विभाग की ओर से B.A II और B.A III के सभी छात्रों ने दिनांक 24/03/2023 को ठीक समय 11:00 मि पर 'पोस्ट ऑफिस शाखा - कुर्दुवाडी' में प्रत्यक्ष उपस्थित रहकर क्षेत्रभेट दी।

आधुनिक युग में टैन्टिंग व्यवहार से हिंदी के बढ़ते महत्व को स्पष्ट करना तथा हिंदी का प्रचार प्रसार करना इस 'पोस्ट ऑफिस क्षेत्रभेट' का प्रयोजन हेतु था। पोस्ट व्यवहार से संबंधित छात्रों को जानकारी देने हेतु इस क्षेत्रभेट का आयोजन किया था। हिंदी का प्रचार प्रसार करना इस क्षेत्रभेट का प्रयोजन हेतु था।

इस क्षेत्रभेट में पोस्ट ऑफिस से विभिन्न पत्र व्यवहार जैसे होता है आवेदन पत्र, वाणिज्य पत्राचार, पदाधिकारियों के नाम पत्र, भुगतान पत्र, शिक्षणपत्र, ज्ञापनपत्र, सटभे पत्र आदि के बारे में त्वरित ई पोस्ट सेवा, त्वरित मनी ऑर्डर सेवा, स्पीड पोस्ट विधिति की नवीनतम जानकारी, ई.एम.ओ की स्थिति, भारतीय डाक स्पीड पोस्ट, डाक पार्सेल की जानकारी, ई बुक आदि के बारे में विस्तृत जानकारी मिली।

'पोस्ट ऑफिस शाखा - कुर्दुवाडी' में छात्रों को 'पोस्ट ऑफिस क्षेत्रभेट' के लिए ले जाने के लिए मा. प्राचार्य डॉ. पी.एस. कांबळे सर, पोस्ट अधिकारी श्रीमती कोली मैडम, हिंदी विभाग प्रमुख डॉ. मनीषा साळुंखे, सहायक प्राध्यापक रोहिदास रोकडे, सहायक पोस्टमन प्रकाश पोलजी तथा महाविद्यालय के हिंदी विभाग के सभी छात्रों का विशेष सहयोग मिला।


Postmaster Grade 7
Kurdawa 4132


प्रमारी प्राचार्य
के.एन. भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड
विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि. सोलापूर

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Activity Report

Name of the Department/ Committee : **Hindi**
Activity Report Year : **2022-23**
Name of the activity : **Post Visit**

Date		Department	Coordinator Name
24/03/2023		हिंदी	डॉ.मनीषा साळुंखे
Time	Venue	Activity for the class/ group	Nature of the activity
From 11.00 am	हिंदी विभाग	बी.ए.भाग २ और ३	Post Visit

Support/ Assistance: हिंदी विभाग और छात्र

General information of the activity

Topic of the Activity	Post Visit
-----------------------	------------

Objective	छात्रों को सर्वगुणसंपन्न बनाना छात्र को हिंदी पत्राचार के बारे में प्रत्यक्ष रूप में जानकारी देना पोस्ट में हो रहे पत्र तथा अन्य व्यवहार से परिचित करना छात्रों में आत्मविश्वास निर्माण करना छात्र को कामकाजी हिंदी के स्वरूप की जानकारी देना
Methodology	Post Visit
Outcome	छात्रों में आत्मविश्वास निर्माण हुआ विभिन्न विषय के प्रति नयी दृष्टी निर्माण हुई नये विषय के बारे में जानकारी मिली छात्र को हिंदी पत्राचार के बारे में प्रत्यक्ष रूप में जानकारी हुई पोस्ट में हो रहे पत्र तथा अन्य व्यवहार से छात्र परिचित हुए छात्र कामकाजी हिंदी का महत्व जान चुके।
Participants No.	25

Proofs attached: Attendance list, Geo-Tagged Photos of the event

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

पोस्ट क्षेत्रभेट

Date-24/03/2023



हिंदी पत्राचार के बारे में जानकारी लेते हुए बी ए भाग दो और तीन के छात्र



पोस्ट विभाग के प्रमुख कोळी मॅडम छात्र को कामकाजी हिंदी के स्वरूप की जानकारी देते हुए ।

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Paranda Road, Kurduvadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)



पोस्ट विभाग के प्रमुख कोठी मॅडम छात्र को हिंदी के नये विषय के बारे में जानकारी देते हुए ।



पोस्ट क्षेत्रभेट में सहभाग लेने के लिए उपस्थित बी ए भाग २ के छात्र

K.N. Bhise Arts commerce Vinayakrao Patil Science College Vidyanagar
Bhosare

हिंदी विभाग

Name Of the Event पोस्टर क्षेत्र भेट Year 2022-23

Sr. no	Name Of Student	Mo Mo	Signature
1)	Jagtap Gourav Bunde	8956566496	G. Jagtap
2)	Bhireshi Saklen .A.	9960762785	Saklen
3)	Khandagale Samadhank	7559344223	K.S.h
4)	Borkar sumit sarjerao	9657683469	Sumit
5)	Ghadge Ajay Nagnath	9922782893	Ajay
6)	Bagal Amar Somanath	7498695399	A.S. Bagal
7)	Chavan Mayur Dhanaji	7083081696	Chavan M.D
8)	Bagal Rushikesh Ramesh	8411891481	R.B.
9)	Taksale Yashraj Sunil	7058145427	Y.S. Taksale
10)	Yash Yashwant Joshi	8308399421	J.Y. Joshi
11)	Apeksha Avinash Bhange	8605671552	Bhange
12)	Ratuja Sunil Kore	9172340779	R.S. Kore
13)	Anita Ashok Divade	8975233438	Anita
14)	Padmavati Ramesh Mane	7378409270	P.R. Mane
15)	Purnima Ajay Pawar	907534024	Pawar
16)	Kedar Kulkarni Kamble		K.K. Kamble
17)	Tadhav Dipalrao Shrikant	7218551371	Shrikant
18)	Chavhan Dinesh		D. Chavhan
19)	Abhishek Chandane	8550927323	A.C.
20)	Admane Ajay Khandu	9307019051	Admane
21)	Aswade Appa Satish	7776831802	A.S. Aswade
22)			
23)			
24)			
25)			

M. S. Bhise
Head, Department of Hindi
KNBAC & VPS College, Bhosare

माढा तालुका शिक्षण प्रसारक मंडळ संचलित

के.एन.भिसे आर्ट्स कॉमर्स अँड विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज विद्यानगर भोसरे


हिंदी विभाग


शैक्षणिक वर्ष 2022-23

सूचना

दि. 20/03/2023

बी. ए. भाग II/III के छात्रों को सूचित किया जाता है की, शैक्षणिक वर्ष 2022-23 में हिंदी विभाग के अंतर्गत दिनांक 24/03/2023 को 'रेल स्टेशन क्षेत्रभेंट' का आयोजन किया गया है। प्रतिभासम्पन्न छात्रों के लिए तथा रेल प्रणाली की जानकारी देने के उद्देश से प्रस्तुत क्षेत्रभेंट का आयोजन किया हुआ है। सभी छात्रों की उपस्थिती अनिवार्य है। हिंदी विभाग में सुबह ठिक 10.00 बजे उपस्थित रह जाए।


Head, Department of Hindi
K. N. B. C. & V. P. S. College Bhosare


प्रभारी प्राचार्य
के.एन.भिसे आर्ट्स, कॉमर्स अँड
विनायकराव पाटील सायन्स कॉलेज
विद्यानगर भोसरे, जि. सोलापूर

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare**

Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Activity Report

Name of the Department/ Committee : Hindi
Activity Report Year : 2022-23

Name of the activity : Kurduvadi Railway Station Visit

Date		Department	Coordinator Name
24/03/2023		हिंदी	डॉ.मनीषा साळुंखे
Time	Venue	Activity for the class/ group	Nature of the activity
From 11.30 am	हिंदी विभाग	बी.ए.भाग २ और ३	Kurduwadi Railway Station Visit

Support/ Assistance: हिंदी विभाग और छात्र

General information of the activity

Topic of the Activity	Kurduwadi Railway Station Visit
-----------------------	---------------------------------

Objective	छात्र को हिंदी रेल आरक्षण प्रणाली के बारे में प्रत्यक्ष रूप में जानकारी देना रेल स्टेशन प्रणाली में हो रहे हिंदी सूचनाओं से परिचित करना छात्रों में आत्मविश्वास निर्माण करना छात्र को कामकाजी हिंदी के स्वरूप की जानकारी देना
Methodology	Kurduwadi Railway Station Visit /
Outcome	छात्रों में आत्मविश्वास निर्माण हुआ नये विषय के बारे में जानकारी मिली छात्र को रेल विभाग के बारे में प्रत्यक्ष रूप में जानकारी हुयी रेल विभाग की टिकट प्रणाली, प्रवासी आरक्षण प्रणाली, सूचनाओं से छात्र परिचित हुए छात्र कामकाजी तथा व्यावहारिक हिंदी का महत्व जान चुके
Participants No.	20

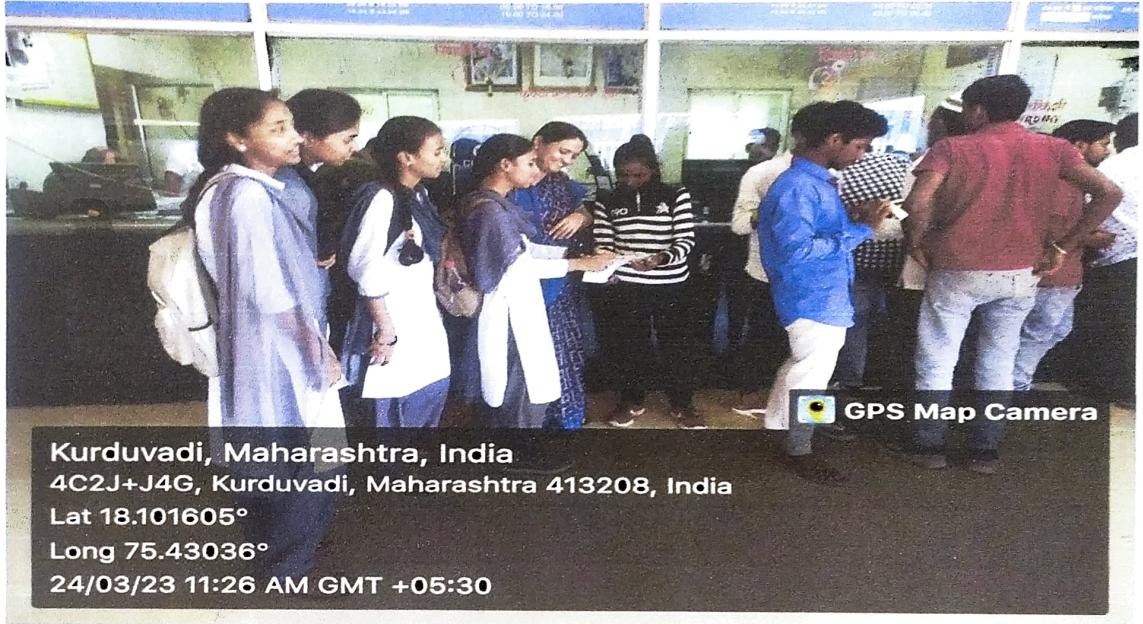
Proofs attached: Attendance list, Geo-Tagged Photos of the event

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare**
Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

रेलस्टेशन क्षेत्रभेट

Date-24/03/2023



रेल विभाग के हिंदी में लिखे गए फार्म तथा कामकाजी हिंदी के स्वरूप की जानकारी लेते हुए छात्र



रेल विभाग की टिकिट प्रणाली के बारे में जानकारी देते हुए मँडम तथा छात्र ।

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
 College, Vidyanagar, Bhosare**
 Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Date - 24/03/2023



Kurduvadi, Maharashtra, India
 4C2J+J4G, Kurduvadi, Maharashtra 413208, India
 Lat 18.101605°
 Long 75.43036°
 24/03/23 11:26 AM GMT +05:30



Kurduvadi, Maharashtra, India
 4C2J+J4G, Kurduvadi, Maharashtra 413208, India
 Lat 18.101605°
 Long 75.43036°
 24/03/23 11:26 AM GMT +05:30



Kurduvadi, Maharashtra, India
 4C2J+J4G, Kurduvadi, Maharashtra 413208, India
 Lat 18.101605°
 Long 75.43036°
 24/03/23 11:25 AM GMT +05:30

रेल क्षेत्रभेट में सहभाग लेने के लिए उपस्थित बी ए भाग २ और ३ के छात्र।

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare**

Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

24/03/2023



Kurduvadi, Maharashtra, India

4C2J+J4G, Kurduvadi, Maharashtra 413208, India

Lat 18.101605°

Long 75.43036°

24/03/23 11:26 AM GMT +05:30

K.N.Bhise, Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College, Vidyanagar,
Bhosare

Department of Hindi

Name of the Activity: रेलेशन क्षेत्रमेट

Year: 2022-23

24/03/2023

Sr. No.	Name of the Student	Class	Signature
1	Anita Ashole Divade	B.A.-II	Adi
2	Pratiksha Nagesh Ansule	B.A.II	P.ansule
3	snehal manoj Atharvade	B.A.II	s.m@tharvade
4	Padmavati Ramesh Mane	B.A.II	P.R.Mane
5	Apeksha Avinash Bhange	B.A.II	Bhange
6	Purnima Abay Pawar	B.A.II	Pawar
7	Jadhav Dipalee shrikant	B.A.II	Dipalee
8	Kore Rutuja Sunil	B.A.II	R.S.Kore
9	Dinesh chavan	B.A.II	D. chavan
10	Abhishek chandane	B.A.II	Abhishek
11	Yashraj Sunil Takale	B.A.III	Y.S. Takale
12	YASH YASHWANT Joshi	B.A.III	Y.Y. Joshi
13	Rushikesh Ramesh Bagal	B.A.III	R.Bagal
14	Bagal Amar somanath	B.A.III	A.S. Bagal
15	Norkar sumit sarjere	B.A.III	sumit
16	NJAY Nag nath Ghadage	B.A.III	Nag nath
17	Chavan Mayur Dhanaji	B.A.III	Chavan M.D
18	Addmane Ajay Ishanku	B.A.III	Addmane
19	Jagtap Tushar, Gautam	B.A.III	T.G. Jagtap
20	Bhosale Ronit santosh	B.A.III	R.S. Bhosale
21	Jagtap Georvan Prasad	B.A.III	G. Jagtap
22	Rajpatra Balasaheb kamble	B.A.II	R.B. kamble
23	somnath Tukaram Gondhale	B.A.II	Gondhale
24	Kumeshi Sakten Nikil	B.A.III	Sakten
25	Aswadre APPA Satish	B.A.III	A.S. Aswadre

Pratiksha
Head, Department of Hindi
KNBAC & VPS College Bhosare

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K. N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science College,
Vidyanagar, Bhosare

Department of English

2022-2023

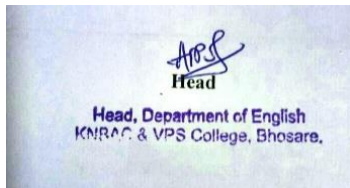
Field Project

Topic: Finding Literacy Rate

List of Students

Total No. of Students - 11

Sr No	Name of the Student
1	Shaikh Aman Shakil
2	Waghmare Pallavi Anil
3	Ingale Trupti Appasaheb
4	Sarvade Ashiwani Shrikant
5	Godage Vaibhavi Sambhaji
6	Bagal Mahesh Mansing
7	Tonpe Vasant Bhagwat
8	Gaikwad Vinay Bajrang
9	Bansode Pratiksha Gajendra
10	Jagtap Ashwini Balu
11	Sutkar Monali Bharat



Ram
I/c.Principal
K.N.Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar, Dist-Solapur





Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's

**K. N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil
Science College, Vidyanagar, Bhosare**

Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist: Solapur
NAAC 3rd cycle 'A' Grade 3.10 (CGPA)

Activity Report

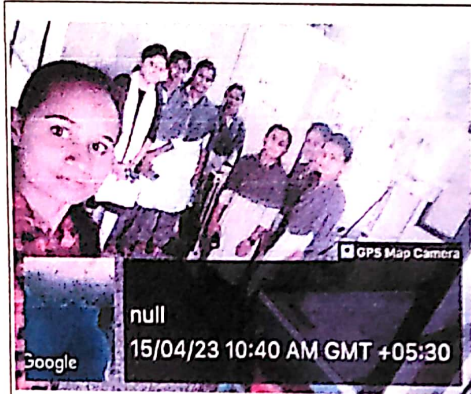
2022 - 2023

Name of the Department/Committee		Physics /Field Visit/Study Tour	
Activity report year		2022-2023	
Name of the activity		Field Visit	
Date	Department	Co-ordinator	
15/042023	Physics	Dr. Ajinkya M More	
Time	Venue	Activity for the class/group	Nature of the activity
10 am to 1.00 pm	Tate Hospital, Kurduwadi	All students of Science	Field Visit
Support / Assistance: Faculty of Physics			
General Information the activity:			
Topic of the activity	A hospital Visit to Tate-Deshmukh Hospital		
Objective	To help students to understand the importance of ethical decision - making in the medical field		
Methodology	Visit to Tate-Deshmukh Hospital		
Outcomes	The students were able to understand quality of life, including self-reported and mental wellness.		
No. participants	31		
Proofs attached	Geo-Tagged Photographs during the programme		
	Correspondence Letters		
	Attendance sheet		

Head, Department of Physics
KNBAC & VPS College, Bhosare,

I/c. Principal
**K. N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur**

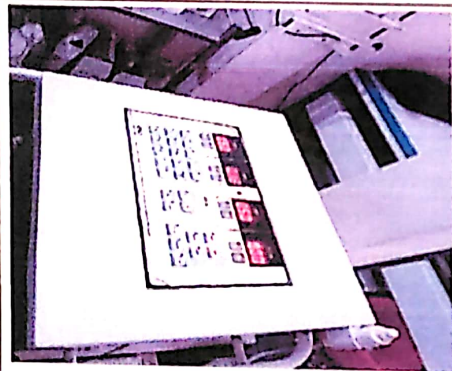
PHOTOGRAPHS:



a) Girls with x-ray machine



c) Boys with x-ray machine



b) X-ray machine pannel



f) X-ray machine



g) Group photo in front of Tate-Deshmukh Hospital.

VISITING REQUEST LETTER BY OUR COLLEGE:

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K. N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare
 NAAC Re-accredited 'A' Grade (CGPA -3.10)
 Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist-Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)
 Phone No. :- (02183)223245 Email:-knbecck@yahoo.co.in

Date 15/04/2023

प्रति,
 डॉ. संतोष. ना. तोठे (देशमुख)
 देवगुर्गि रोड, बागल नगरे कुबेर संगल कार्यालय, दोनारी कुडवाडी.
 कुडवाडी - 413208

विषय: आपल्या हॉस्पिटलला व्हिसिट करणे बाबत.

महोदय,

वरील विषयास अनुसरून आमच्या महाविद्यालयातील भौतिक शास्त्र विषयातील विद्यार्थ्यांना हॉस्पिटल व्हिसिट त्यांच्या अभ्यास क्रमात अनिवार्य केलेली आहे. तरी अंदाजे ३० विद्यार्थ्यांना आपल्या हॉस्पिटलची आवृत्ती त्यातील वापरली जाणारी उपकरणे यांची माहिती द्यावी हि विनंती.

कळावे.

Bau
 प्रभारी प्राचार्य
 के.एन.भित्ते आर्ट्स, कॉमर्स जेण्ड
 दिनाचक्राद घाटीत सक्कस कॉलेज
 विधानगर भोसरे, जि. सोलापूर

HOSPITAL:

ताठे-देशमुख हॉस्पिटल



भुषण लॉज समोर, शिक्षक सोसायटी शेजारी
टेंभुर्णी रोड, कुईवाडी मो. ८४२११२०२४२

डॉ. संतोष ना. ताठे-देशमुख

M.B.B.S. D. Ortho
Fellowship in Joint replacement
Reg. No. 2003/04/1648

डॉ. सौ. स्वाती सं. ताठे-देशमुख

B.A.M.S.
जनरल फिजिशियन
Reg. No.1 I-70452-A

* ओपीडी वेळ :- स. १० ते दु १ * सायं. ४ ते ६.३० * साप्ताहिक सुट्टी रविवार

दि.: 15/4/23

पेशंटचे नांव _____

वय _____

Rx

To, Dept. of physics
KNSBARK college

Sir,

Today 30 students from
dept of physics visited our
hospital to get information of
hospital of its instruments.

Dr. SANTOSH N. TATHE
M.B.B.S. D. Ortho.
Reg. No. 2003/04/1648

STUDENTS NAME LIST:

Girl Name – B.Sc. I

Sr.No	Student Name	Roll NO	Mo. Number
1.	Shital Madne	7076	9049851955
2.	Samruddhi Kadam	7115	8080745645
3.	Pallavi Vasekar	7058	7038896551
4.	Sakshi Nimbalkar	7057	8080950473
5.	Aarti Khare	7072	9665231465
6.	Jayashri Kale	7138	

Boys Name- B.Sc. I

7.	Mangesh Ghodake	7061	8530216454
8.	Nikhil Ghodake	7049	9975906795
9.	Ranjit Hande	7055	9766873196
10.	Nagesh Marathe	7011	7499477796
11.	Vikram Gade	7094	9322491843
12.	Shivratna Shinde	7060	7249403096
13.	Kedar Gade	7092	8329657052

Girls Name- B.Sc. II

14.	Shital Khaire	7395	7038957693
15.	Suksena More	7382	9657055930
16.	Siddhali Gapate	7381	7588177381
17.	Rutuja Navle	7403	8788006200
18.	Rutuja Navle	7402	9322097873
19.	Apeksha Survase	7371	7559343578
20.	Mayuri Patil	7373	9146852706

Boys Name- B.Sc. II

21.	Swapnil Kharvade	7310	8805918318
22.	Pankaj Patkulkar	7387	9158252305
23.	Pravin Raut	7377	9545652041
24.	Shubham Satav	7378	9172457893
25.	Sanket Satav	7379	8380943984
26.	Ganesh Londhe	7405	7796724492

Girls Name- B.Sc. III

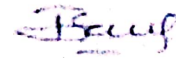
27.	Anjali Godase	7664	7666930799
28.	Mayuri Kadam	7601	7498288805

Boys Name- B.Sc. III

29.	Balkrishna Khare	7612	8766422837
30.	Dattatray Gore	7666	7499343160
31.	Om more	7668	9561142155



Head, Department of Physics
KNBAC & VPS College, Bhosare,



I/c. Principal
K. M. Baise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare
Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Study Tour Activity Report

Name of the Department/ Committee : **Microbiology Department**
Activity Report Year : **2022-23**
Name of the activity : **Field Visit**

Date		Department	Coordinator Name
17 May 2023		Microbiology	Mr. Deepak Jadhav
Time	Venue	Activity for the class/ group	Nature of the activity
From 11.00am onwards	Shri Samarth Pathology Laboratory, Bagal Nagar, Kurduwadi	B.Sc. II and III-year Students	Field Visit

Support/ Assistance: IQAC Members

General information of the activity

Topic of the Activity	To Visit Shri Samarth Pathology Laboratory to understand the significant pathological tests through Microbiology point of view.
-----------------------	---


Objective	Objective of this study tour was to provide participants with a hands-on learning experience about the operational procedures, diagnostic processes, and the role of pathology in healthcare.
Methodology	Mr. Prashant Waghmode, explained all the tests conducted in the lab and encourage students to take the hands-on experience of all the machinery.
Outcome	All students gained the knowledge about working of pathological lab and various tests carried out in the laboratory.
Participants No.	36

Proofs attached:

Correspondence letters	Attendance list
Geo-Tagged Photos of the event	
Program schedule	




Head, Department of Microbiology
KNRAC & VPS College, Bhosare


I/c. Principal
K.N. Bhise Arts, Commerce &
Vinayakrao Patil Science College
Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
**K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare**

Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)



All faculty members and Students while field Visit 17-05-2023



Students while field Visit 17-05-2023

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K N. Bhise Arts, Commerce and Vinayakrao Patil Science
College, Vidyanagar, Bhosare
 Paranda Road, Kurduwadi, Tal- Madha, Dist Solapur Pin- 413208 (Maharashtra)

NAAC 'A' Grade (3.10 CGPA)

Madha Taluka Shikshan Prasarak Mandal's
K. N. BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL SCIENCE COLLEGE,
VIDYANAGAR, BHOSARE
 NAAC Re-accredited 'A' Grade
 Paranda Road, Kurduwadi Tal-Madha Dist-Solapur Pin-413 208 (Maharashtra)

Study Tour Attendance

Date-17/05/2023

Sr. No.	Name of the Student	Signature
1	Bagwan Arsin Sadik	A.S. Bagwan
2	Bagwan Tefat Riyaz	Bagwan
3	Bhore Deepali vilas	Deepali
4	Chopade Kajal Shivaji	K.S. Chopade
5	Dalavi Gaurudev Hanumant	Dalavi G.H.
6	Das Anuja dilip	Das
7	Deokar Prajakta Nagannath	Deokar P.N.
8	Devkar Gunam vishnu	Devkar
9	Dolase Anuja Rahul	Dolase
10	Godse Radhika Anand	Godse
11	Ghugre Ashok Rajesh	Ghugre
12	Ghugre Datta mahadev	Ghugre
13	Godase Sushant Santosh	Godase
14	Jadhav Preema Ratnaji	Jadhav P.P.
15	Jadhav Ritesh Santosh	Jadhav R.
16	Kabade Rahul sanjay	K.S. Kabade
17	Karale Komal Sanjay	K.S. Karale
18	Kedar Rohit Ankush	Kedar
19	Khadake Shubhashri Ulhas	Khadake
20	Kshirsagar om Rajendra	Kshirsagar
21	Kumbhar Shubham Dattatray	Kumbhar
22	Lavate Sushiti Ankush	Lavate
23	Londhe Sunil Mahadev	Londhe
24	Mali Pooja onyaneshwar	Mali Pooja
25	Mamdapure Aishwarya siddhartha	Mamdapure
26	Maneri Alfiya Faijuddin	Maneri Af
27	Maske snehal sanjay	Maske
28	Nagane Gaurav Sanjay	Nagane
29	patil shubham yalappa	P.S. Patil
30	patil pravin vijay	Patil
31	Ubale Akash Bapu	P.V. Ubale
32	Ubale Dhiraj Santosh	A.B. Ubale
33	Bhosale Ritesh Vijaykumar	D.S. Ubale
34	Mali Nitish Nagnath	R.V. Mali
35	Sonase Pooja Dipak	Sonase
36	Tanape Pratik Dhnananjay	Tanape

Head, Department of Microbiology,
 KNRAO & VPS College, Bhosare

I/c. Principal
 K.N. Bhise Arts, Commerce &
 Vinayakrao Patil Science College
 Vidyanagar Bhosare, Dist-Solapur

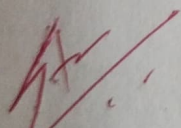
seat no - 6529
Roll no - 7307
PRN no - 202101089017933

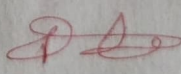
**K.N.BHISE ARTS, COMMERCE AND VINAYAKRAO PATIL
SCIENCE COLLEGE, BHOSARE - KURDUWADI**

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

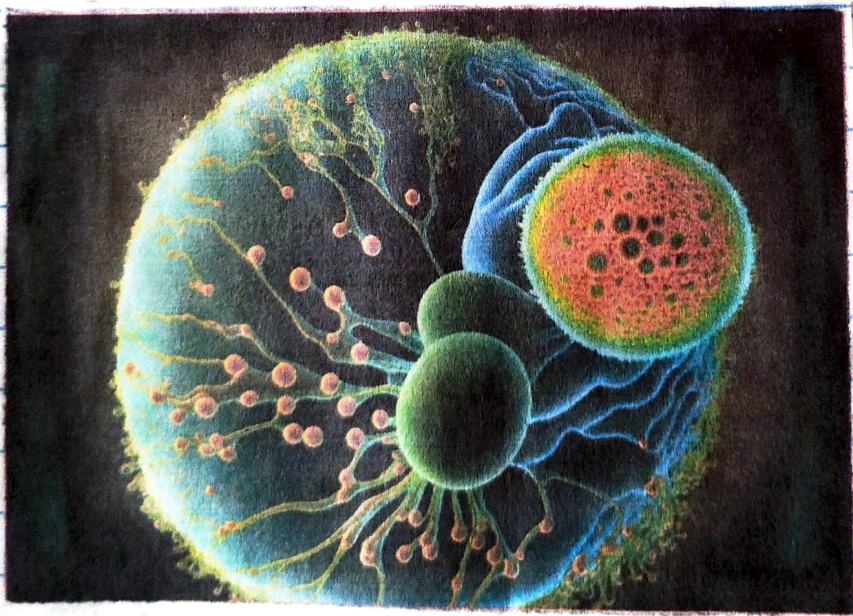
CERTIFICATE

This is to certify that **Mr./Miss./Mrs.** _____ Of
B.Sc.-I/ B.Sc. II year submitted review article entitled **Cell, Cell Theory & its types.**
' Bagwan Arsin sadik ' for the
completion of degree to **Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University,**
Solapur in the academic year 2022-23


Teacher In charge


Examiner

CELL, CELL THEORY
AND
ITS TYPES



INDEX

Sr. No.	Topic	Page No.
1.	Introduction to cell & cell theory.	1-4
2.	Discovery of cell	5-11
3.	classification of cell	14-19
4.	Types of cells in Human Body.	20-24
5.	Reference	

CELL

"A cell is defined as the smallest & basic unit of life processes."

A cell is a structural & fundamental unit of life. It replicates itself independently hence they are known as building blocks of life. The study of cells from its basic structure to the function of every cell organelle is called Cell biology. Robert Hooke, was the first biologist who discovered cell.

All organisms are made up of cells. They may be made up of a single cell (unicellular) or many cells (multicellular). Mycoplasma are the smallest known cells. Cells are the building blocks of living beings. They provide structure to body & convert the nutrients taken from the food into energy.

Cells are complex & their components perform various functions in an organism. They are of different shapes & sizes. Cells are the lowest level of organisation in every life form. The number of cells in a human body is much greater than that of a bacterium.

Cells comprise several organelles that perform specialised functions to carry out life processes.

CELL THEORY

Credit for developing cell theory is usually given to 100 scientists - Theodor Schwann & Matthias Jakob Schleiden. While Rudolf Virchow contributed to the theory, he is not credited for his attributes toward it. In 1839 Schleiden suggested that every structural part of the plant was made up of cells or result of cells. He also suggested that cells were made up of a crystallization process either within other cells or from the outside. However, this is not an original idea of Schleiden, He claimed that theory as his own; though Barthélemy Dumortier had stated it years before him. This crystallization process is no longer accepted with modern cell theory.

In 1839, Theodor Schwann stated that along with plants, animals & composed of cells or product of in field of biology since little was known about animal structure up to this point compared to plants from these conclusion about plants & animals, two or three tenets of cell theory were postulated.

1. All living organism are composed of one or more cells.

2. The cell is basic unit of life.

Schleiden's theory of free cell formation through crystallization was refused in the 1850's by Robert Remak, Rudolf Virchow & Albert Kolliker.

In 1855, Rudolf Virchow added the third tenet to cell theory. In Latin, this tenet states —

"Omnis cellula e cellula". This translated to —

3. All cells arise only from pre-existing cells.

However, the idea that all cells arise only from pre-existing cells had in fact already been proposed by Robert Remak, it has been suggested that Virchow Remak & did not give him credit. Remak published observations in 1852 on cell division, claiming, Schleiden & Schwann were incorrect about generation schemes. He instead said that binary fission which was first introduced by Dumortier, was how reproduction of new animal cells were made. Once this tenet was added, the classical cell theory was completed.

DISCOVERY OF CELL

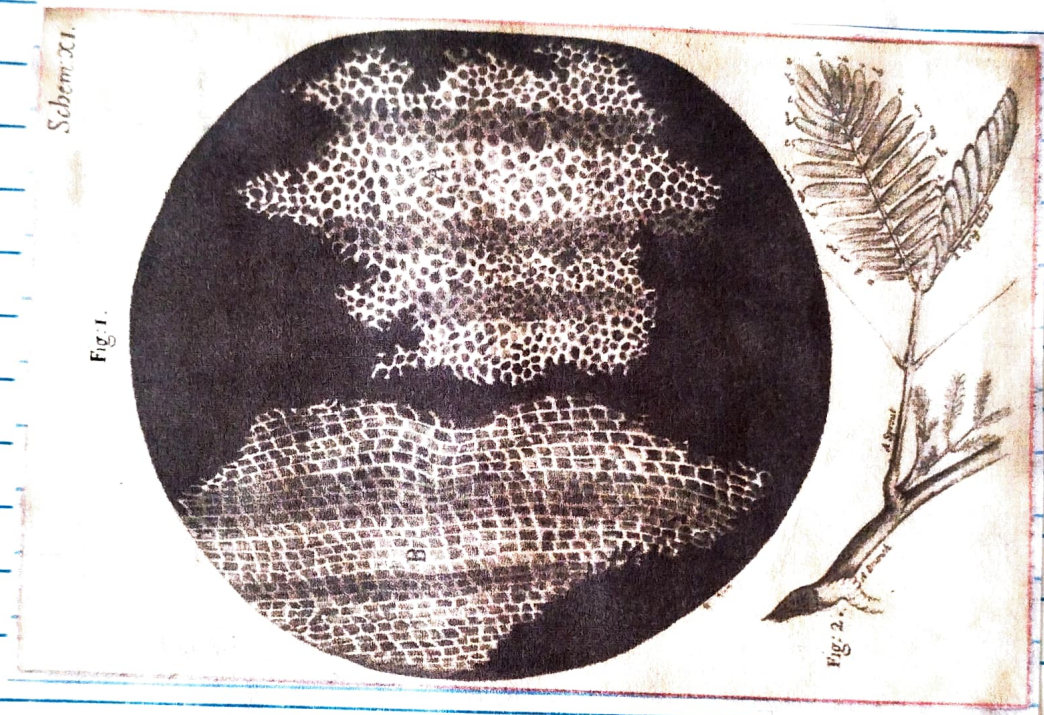


ROBERT

HOOK

The cell was first discovered by Robert Hooke, in 1665, which can be found to be described in his book micrographia. In this book, he have 60 observation in detail of various objects under a coarse, compound microscope. One observation was from very thin slices of bottle cork, Hooke discovered a multiple of tiny pores that he named 'cells'

Lived in & also cellulae, which
ment the six-sided cells of a honey comb.
However, Hooke did not know their real structure
or function what Hooke had thought were cells,
actually empty cell wall of plant tissue with



microscope during this time having a low
magnification, Hooke was unable to see that
there were other internal components to this
cell are observing. Therefore, he did not think
“the cellulae were a like - his cell observation
gave on indication of the nucleus & other
organelles found in most living cells. ~~the~~”

In *Micrographia*, Hooke also observed mould, bluish in colour found on feather. After studying in index his microscope, he unable to observe 'seeds' that would have indicated how the mould was multiplying in quantity. This led to Hooke suggesting that Spontaneous generation, from either natural or artificial heat, was the cause. Since this was an old Aristotelian theory still accepted all the time, others did not reject it & was not disproved until Leeuwenhoek Later discovered that generation was achieved otherwise.

Anton Von Leeuwenhoek is another Scientist who saw these cells soon after Hooke did. He made use of a microscope containing improved lenses that could magnify objects 270 fold. Under these microscope Leeuwenhoek found motile object. 270-fold - Under. In a letter to the Royal Society on oct 9, 1676, he state that motility is quality of life.





In 1845, the scientist Carl Heinrich Braun reread the cell theory with his understanding that cells are the elementary unit of life.

The next fragments of origin cell theory was put into view in 1855 by Rudolf Virchow who established that 'omnis' cellula e-cellula' which decipheres coarsely from Latin to "Cells only arise from other cells".

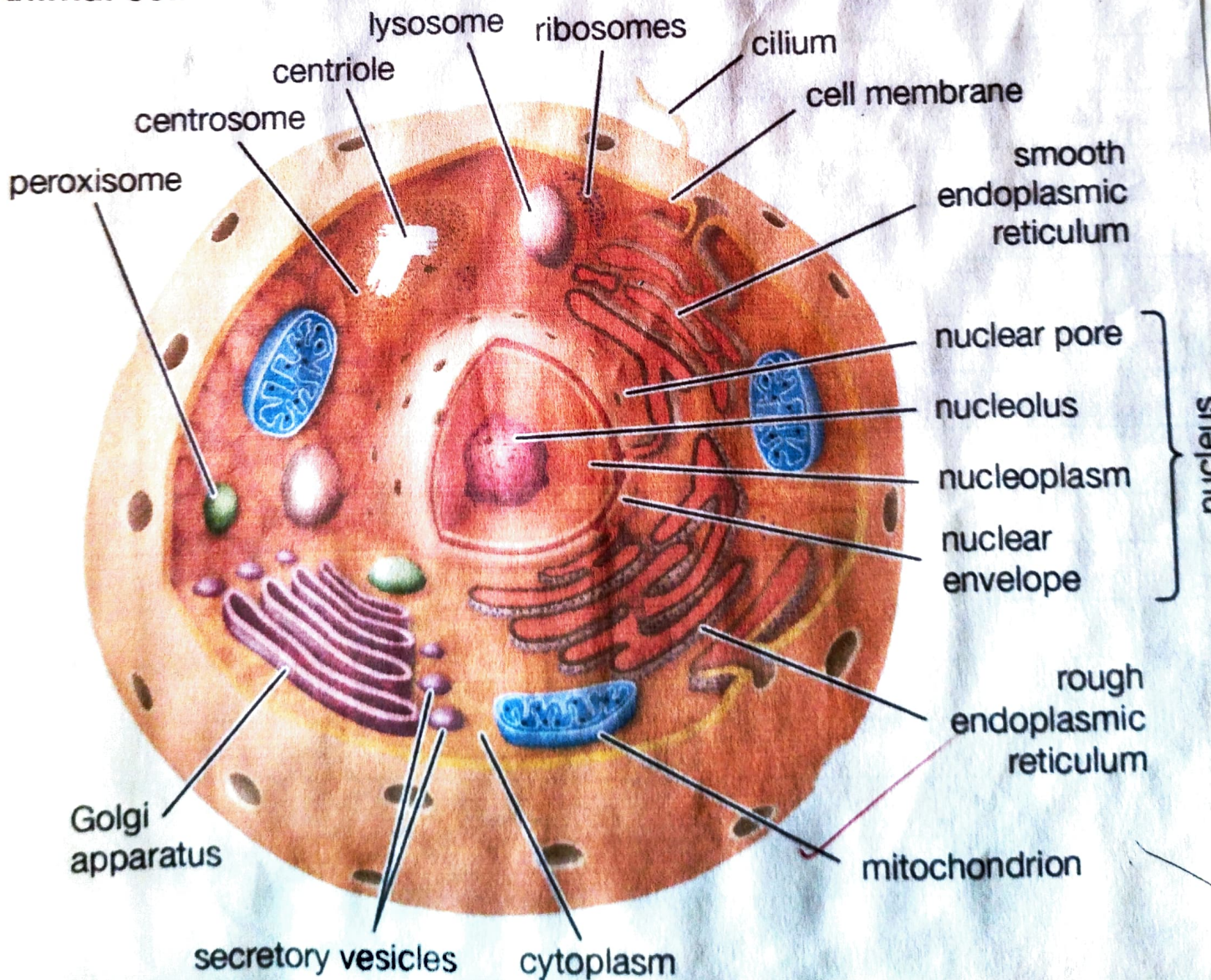


6 BRILLIANT

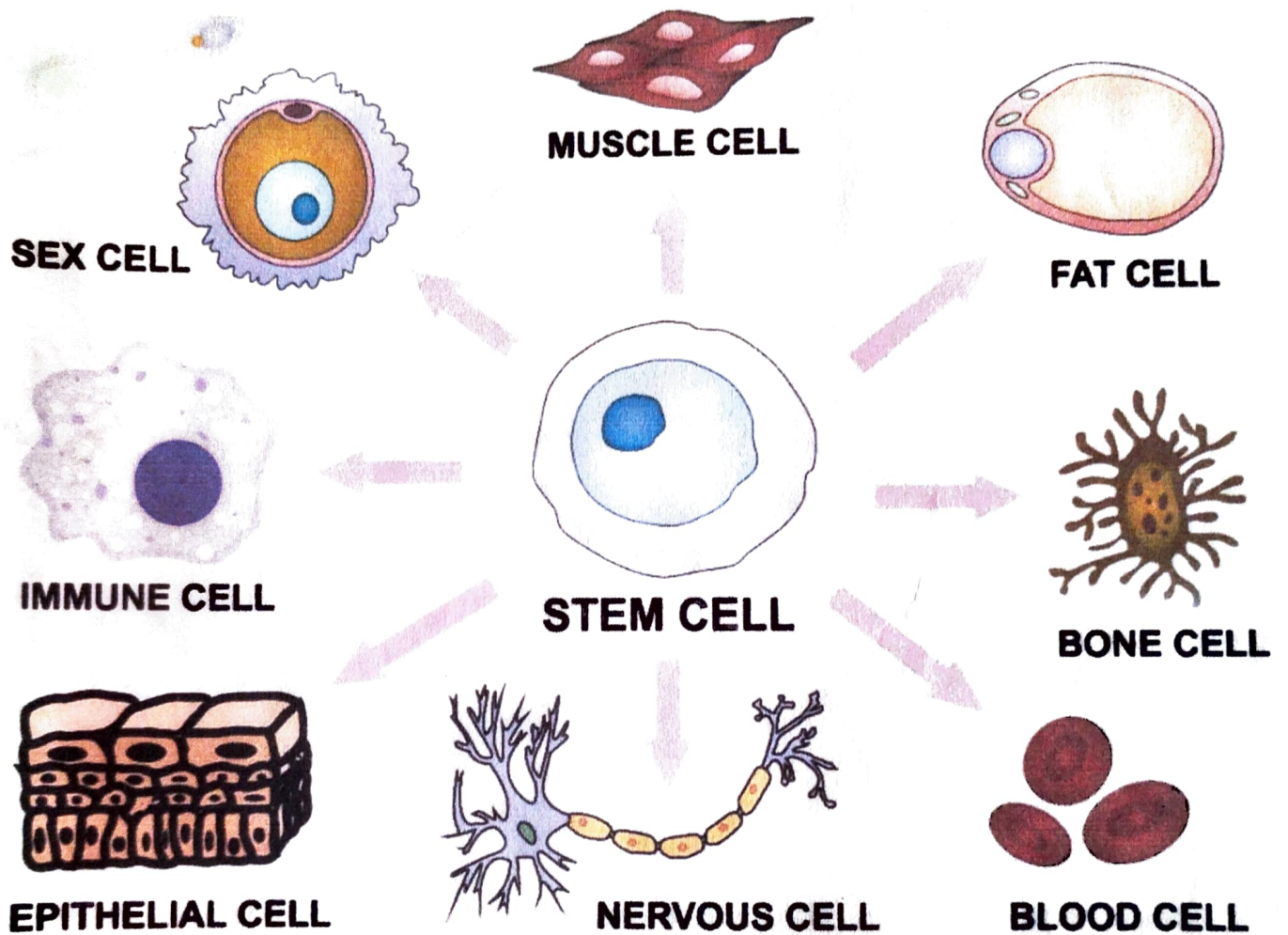
EUKARYOTIC CELL

Eukaryotic cells have a nucleus enclosed within the nuclear membrane & form larger & complex organism protozoa, fungi, plants & animals all have eukaryotic cells. They are classified under the kingdom Eukaryota.

Animal cell



Types of Cells in Human body



BIBLIOGRAPHY

1. W.W.W. Wikipedia.org.com
2. W.W.W. National geography org.com
3. Byjuy's.com
4. W.W.W. Libre text.com
5. Vedantu.com
6. Book - Cell & Cell biology.